

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA
VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN
UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Tümay SİDAL**

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA
VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN
UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Tümay SİDAL

Öğrenci No:

060712015

Danışman:

Dr. Zülfikar ÖZKAN

İSTANBUL, 2009

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. 27. / 08.. / ..2008

Aday: Tümay SİDAL

İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ

Tezi Hazırlayan: Tümay SİDAL

Özet

Bu tez çalışmasında; İstanbul ili Güngören ilçesinde bulunan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin yaşadıkları uyum problemleri incelenmiş ve uyum sağlamada Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin iyileştirici etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın evrenini İstanbul ili Güngören ilçesinde 2008 -2009 eğitim öğretim yılında ilköğretim 6.sınıfta okumakta olan 2500 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada örneklem oluşturması için 6 farklı ilköğretim okulundan, her okuldan 50 öğrenci olmak şartıyla toplam 300 öğrenci alınmıştır. Araştırmada kaynak tarama, görüşme ve anket yöntemleri uygulanmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde genel olarak psikolojik danışma ve rehberlik, ikinci bölümde ilköğretimde rehberlik hizmetleri, üçüncü bölümde ise uyum sağlama ve uyum problemleri hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde ise uygulanan anketteki sorular yorumlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmakta olup birinci bölümde öğrencilere kişisel bilgileri tespit etmeye yönelik 12 soru, ikinci bölümde okuldaki psikolojik danışman ve rehberlik hizmetlerini kapsayan 30 soru sorulmuştur.

Araştırmanın bulgularına göre ilköğretim öğrencileri okullarındaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile uzman danışmanın çalışmalarını, yaşadıkları uyum problemlerinin aşılmasında olumlu etkiye sahip buldukları belirlenmiştir. Ankete katılan öğrencilerin rehberlik hizmetlerine karşı olumsuz düşünceleri olduğunu yansıtan bulguya rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ergenlik, İlköğretim, Uyum, Uyum Problemleri, Davranış Bozuklukları

THE CONTRUBITION OF THE PSYCHOLOGICAL COUNSELING AND GUIDANCE ACTIVITIES TO THE INTEGRATION IN PRIMARY EDUCATION

Presented by: Tümay SİDAL

Abstract

In this thesis study, Integration Problems which primary school students present in Güngören in İstanbul confront are examined and curative effect of Psychological Counseling and Guidance Services is tried to determine. The universe of the thesis study constitutes totally 2500 students who are student in the 6th grade in Güngören in İstanbul between 2008 - 2009 education-academic year. For the sample of the thesis 300 students were choosen from 6 different primary schools; 50 students from each school. In the thesis study ; source-scan, interview, and survey are applied as methods.

This research consists of 4 parts: in the first part, information about Psychological Counseling and Guidance, in the second part guidance services in the elementary school, in the third part integration and integration problems are given. In the fourth part of the research, the questions of survey that is applied are interpreted. The survey consists of 2 parts: in the first part, 12 questions about personel informations are asked, in the second part 30 questions about psychological consultant and guidance services at school are asked to the students.

According to the findings of research, it is determined that primary school students find psychological counseling and guidance and school consultant's activities as having positive effect on integration problems they confront .Any finding which reflects students'negative opinion about guidance activities has not seen in the survey.

Key Words: Psychological Counseling and Guidance, Adolescence, Primary Education, Integration, Integration Problems, Behavioral Disorders

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)	
Tablolar Listesi	VI
Şekiller Listesi	IX
Kısaltmalar	X
Giriş	1

I. BÖLÜM

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK

1. PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK	6
1.1. Psikolojik Danışmanın Tanımı	6
1.2. Psikolojik Danışmanın Amacı	7
2. REHBERLİK	8
2.1. Rehberliğin Tanımı	8
2.2. Rehberliğin Amacı	9
2.3. Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Tarihiçesi	11
3. REHBERLİK VE DANIŞMANIN DAYANDIĞI TEMELLER	12
3.1. Psikolojik Temel	12
3.1.1. Bireysel Farklar	12
3.1.2. Bireydeki Nitelik Farkları	12
3.1.3. Cinsiyet Farkları	13
3.1.4. Bireydeki Nitelikler ile Meslekler Arasındaki İlişkiler	13

3.1.5. Davranım	14
3.1.6. Kişilik	16
3.2. Sosyolojik Temel	16
3.2.1. Toplumun Karmaşımlaşması	16
3.2.2. Kentleşme ve Değişen İş Hayatı	17
3.2.3. Aile Yapısı ve Fonksiyonu	17
3.2.4. Kadının Çalışması	18
3.2.5. Dinsel İnançlarda Değişmeler	18
3.3. Felsefi Temel	18
4. REHBERLİĞİN ÖZELLİKLERİ	19
4.1. Rehberliğin İlkeleri	19
4.2. Rehberliğin Çeşitleri	20
4.2.1. Kişi Sayısına Göre	20
4.2.2. Fonksiyonuna Göre	20
4.2.2.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik	20
4.2.2.2. Yönetici Rehberlik	21
4.2.2.3. Ayarlayıcı Rehberlik	21
4.2.2.4. Önleyici Rehberlik	22
4.2.2.5. Geliştirici Rehberlik	22
4.2.3. Problem Alanına Göre	23
4.2.3.1. Eğitsel Rehberlik	23
4.2.3.2. Meslek Rehberliği	23

II. BÖLÜM

İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ

1. İLKÖĞRETİM	25
1.1. İlköğretimin Tanımı	25
1.2. İlköğretimin Amaçları	25
1.3. İlköğretim Çağı Çocuğu	27
1.3.1. Ergenlik	27
1.3.2. Ergenlik Dönemi Özellikleri	27
1.3.2.1. Fiziksel Gelişim	28

1.3.2.2. Psikoseksüel Gelişim	29
1.3.2.3. Psiko-Sosyal Gelişim	31
1.3.2.4. Bilişsel Gelişim	33
2. İLKÖĞRETİMDE REHBERLİK	34
2.1. Rehberlik ve Eğitim Arasındaki İlişki	34
2.2. İlköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İhtiyacı	36
2.3. İlköğretim Rehberlik Programı	37
2.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Merkezinin Okuldaki Yerleşimi	39
3. REHBERLİĞİN HUKUKİ BOYUTU	41
3.1. Milli Eğitim Temel Kanunu	41
3.2. MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği	41
3.2.1. Amaç	41
3.2.2. Kapsam	41
3.2.3. Rehberlik ve Araştırma Merkezi	42
3.2.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü	43
3.2.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerinin Kuruluşu	44
3.2.6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu	44
3.2.7. Psikolojik Danışmanın Görevleri	45
4. REHBERLİK HİZMETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ	47
4.1. Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi	47
4.2. İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi	48
4.3. Okul Düzeyinde Örgütlenmesi	49
III. BÖLÜM	
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN	
UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ	
1. UYUM	50
1.1. Uyumun Tanımı	50
1.2. Uyum Sağlama	50
1.3. Uyumlu Çocuk	51

2. UYUM PROBLEMLERİ	52
2.1. Uyum Bozukluğu ile Normal Davranışın Ayırt Edilmesi	52
2.2. Ergenlerde Başlıca Uyum Problemleri	54
2.2.1. Yalan Söyleme	54
2.2.2. Saldırganlık	55
2.2.3. Çalma	56
2.2.4. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	56
2.2.5. Karşı gelme - Karşıt Olma	57
2.2.6. Kıskançlık	58
2.2.7. Utangaçlık	59
2.2.8. Tırnak Yeme	59
2.3. Uyum Problemlerinin Nedenleri	60
3. UYUM PROBLEMLERİNDE İYİLEŞTİRME	62
3.1. Uyum Mekanizmaları ile Uyum Sağlama	62
3.2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri ile Uyum Sağlama	65
3.2.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik Modeli	65
3.2.2. Bireysel Rehberlik Hizmeti	66
3.2.3. Başlıca Rehberlik Teknikleri	70
3.2.3.1. Anket	70
3.2.3.2. Gözlem	71
3.2.3.3. Görüşme	72
3.2.3.4. Otobiyografi	73
3.2.3.5. Olay Kaydı	74
3.2.3.6. Sosyometri	75
3.2.3.7. Kimdir Bu?	75
3.2.3.8. Psikodrama	76

IV. BÖLÜM
İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK
HİZMETLERİNİN UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ
(GÜNGÖREN İLÇESİ ÖRNEĞİ)

1. ARAŞTIRMAYA YÖNELİK TEKNİK BİLGİLER	78
1.1. Tezin Amacı	78
1.2. Tezin Önemi	78
1.3. Araştırmanın Modeli	78
1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	78
1.5. Veriler ve Analizi	79
2. BULGULAR VE YORUMLAR	80
2.1. Anket Analiz Sonuçları ve Yorumları	80
2.1.1. Güvenirlilik Analizi	80
2.1.2. Demografya Bölümü için Frekans, Yüzdeler Oranlar ve Grafikselleştirimler	80
2.1.3. 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmeleri	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	119
KAYNAKÇA	123
EKLER	
Ek- 1. Kişisel Bilgi Formu	
Ek- 2. Anket Formu	
Ek- 3. Valilik Anket İzni	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Bazı Meslek Gruplarında Çalışanların Ortalama Zeka Puanları	14
Tablo 2: Ergenlik Dönemi Yaş Sınırları	28
Tablo 3: Psikoseksüel Gelişim Dönemleri	30
Tablo 4: Psikososyal Gelişim Dönemleri	32
Tablo 5: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	79
Tablo 6: Öğrencilerin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	80
Tablo 7: Öğrencilerin Okul Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	81
Tablo 8: Anne ve Baba Sağ- Vefat Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	82
Tablo 9: Aile Medeni Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	83
Tablo 10: Ev Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	84
Tablo 11: İş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	85
Tablo 12: Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	86
Tablo 13: Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	87
Tablo 14: Kardeş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	88
Tablo 15: Ailenin Tutumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	89
Tablo 16: Boş Zaman Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler	90
Tablo 17: Aile İş Durumu- Ev Çapraz Sınıflandırması	91
Tablo 18: Anne- Baba Eğitim Durumu Çapraz Sınıflandırması	92
Tablo 19: A 11 Sorusu ile Aile Tutumu ve Boş Zaman Çapraz Sınıflandırması	94
Tablo 20: B 3 Sorusu ile Yaş Dağılımı Çapraz Sınıflandırması	96
Tablo 21: A 9 Sorusu ile B 2 Sorusu Çapraz Sınıflandırması	97

Tablo 22: A 1 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	100
Tablo 23: A 2 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	100
Tablo 24: A 3 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	101
Tablo 25: A 4 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	101
Tablo 26: A 5 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	102
Tablo 27: A 6 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	102
Tablo 28: A 7 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	103
Tablo 29: A 8 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	103
Tablo 30: A 9 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	104
Tablo 31: A 10 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	104
Tablo 32: A 11 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	105
Tablo 33: A 12 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	105
Tablo 34: A 13 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	106
Tablo 35: A 14 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	106
Tablo 36: A 15 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	107
Tablo 37: B 1 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	108
Tablo 38: B 2 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	109
Tablo 39: B 3 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	109
Tablo 40: B 4 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	110
Tablo 41: B 5 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	110
Tablo 42: B 6 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	111
Tablo 43: B 7 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	111
Tablo 44: B 8 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	112
Tablo 45: B 9 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	112
Tablo 46: B 10 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	113

Tablo 47: B 11 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	113
Tablo 48: B 12 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	114
Tablo 49: B 13 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	114
Tablo 50: B 14 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	115
Tablo 51: B 15 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi	116
Tablo 52: A grubu Soruları için Açıklayıcı İstatistikler	117
Tablo 53: B grubu Soruları için Açıklayıcı İstatistikler	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
1. Rehberlik – Psikolojik Danışma İlişkisi	9
2. Rehberliğin Amacı	10
3. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi	15
4. İlköğretim Danışma Merkezi Modeli	40
5. Rehberlik Hizmetlerinin Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi	47
6. Rehberlik Hizmetlerinin İl / İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi	48
7. Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi	49
8. Cinsiyet Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	81
9. Yaş Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	82
10. Okuduğunuz Okul Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	83
11. Anne ve Baba Sağ – Vefat Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	84
12. Aile Medeni Durumu Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	85
13. Eviniz Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	86
14. Anne ya da Babanın Sürekli İş Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	87
15. Annenizin Eğitim Durumu Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	88
16. Babanızın Eğitim Durumu Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	89
17. Kardeşiniz Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	90
18. Ailenizin Size Karşı Tutumu Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	91
19. Boş Zaman Değişkeninin Grafikselsel Gösterimi	92
20. Anne- Baba Eğitim Durumu Karşılaştırması Grafikselsel Gösterimi	94
21. İlgili Aile Tutumu – Boş Zaman Karşılaştırması Grafikselsel Gösterimi	96
22. İlgisiz Aile Tutumu – Boş Zaman Karşılaştırması Grafikselsel Gösterimi	97
23. Yaş Dağılımı - B 3 Sorusu Karşılaştırması Grafikselsel Gösterimi	98
24. A 9 - B 2 Soruları Karşılaştırması Grafikselsel Gösterimi	99

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.k.	Adı Geçen Kitap
DEHB	Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
PDR	Psikolojik Danışma ve Rehberlik
s.	Sayfa
v.b.	Ve benzeri
yy	Yüzyıl

GİRİŞ

Değişen ve gelişen dünya düzeni, fiziksel ve psikolojik anlamda bireyi yorucu şartları da beraberinde getirmektedir. Bireyin toplumsal hayatını uyum içerisinde devam ettirebilmesi günden güne zorlaşmaktadır. Psikolojik yönden güçsüzleşen birey sosyal ve toplumsal hayatına dair kaygılarını yargılanma korkusu olmadan paylaşabilme ihtiyacı duymaya başlar. Bireyin yeni şartlara dengeli bir kişilik geliştirerek uyum sağlayabilmesi için mevcut kaygı ve problemlerinin farkına varması ve gerçekçi çözümler üretebilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri, günümüz koşullarında yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın her birey için modern hayatın vazgeçilmez ihtiyacı olarak önem kazanmaktadır.

Değişim sürecinde olan eğitim sistemimizde, son yıllardaki düzenlemeler ile ilköğretim zorunlu temel eğitim haline getirilmiştir. İlköğretim kız ve erkek 6-14 yaş arası tüm çocukların devam ettiği; sekiz yıllık zorunlu eğitim-öğretimin yapıldığı tüm okulları kapsamaktadır ve devlet okullarında parasızdır. Yani her Türk genci bu eğitimden eşit ve bedelsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir. Eğitim sürecine dâhil olan öğrenci sayısındaki artış ile öğrenci zorlu ve rekabetin yoğunlaştığı bir sürece dâhil olmaktadır. Öğrenciler hem sisteme adapte olmaya, hem de başarıya ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Bu strese ek olarak, ilköğretim gençlerin hayatında ergenlik dönemini barındırmasıyla çok önemli bir yere sahiptir. Ergen fiziksel, psikolojik, duygusal ve bilişsel yönden değişimler geçirmekte, kendini tanımaya ve bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Aynı eğitim sistemine dâhil olan, fakat birbirinden tamamen farklı kişilik özelliklerine sahip ergenler yaşadıkları çatışma ve çıkmazlarda desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Planlı ve kaliteli bir PDR hizmeti sağlanırsa ergen, kendisini ve kendisine açık olan fırsatları daha iyi tanıyabilir, gerçekçi kararlar alabilir, karşılaştığı engellere karşı baş etme becerileri göstererek çevresine dengeli bir uyum sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin yaşadığı uyum problemleri ve davranış bozukluklarını araştırarak, eğitim kurumlarında uzmanlarca uygulanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin uyum sağlamaya yönelik iyileştirici etkisini incelemektir. Bu yöndeki bir tespit tüm eğitim kurumları başta olmak üzere, ilgili kurum ve kişilerin bilgilendirilmesine, rehberlik çalışmalarında verimliliğin ve öğrenci

performanslarının artırılmasına hizmet edecektir. Bu sayede toplumsal uyumun gerçekleştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Bu tez çalışmasında görüşme, anket ve bilgi kaynak tarama yöntemleri kullanılmıştır. Bu çalışma tüm ilköğretim kurumlarıyla ilişkili olmasına rağmen anket ve çalışmalarımızda ilköğretim okulları 6.sınıf öğrencileri temel alınmıştır. Tüm ilköğretim öğrencilerini çalışmaya dâhil etmek araştırmayı genişletmeyi gerekli kılmaktadır. Böylelikle çalışmamız 6.sınıf ilköğretim ergenleriyle sınırlandırılmıştır.

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır:

Çalışmamızın birinci bölümünde öncelikle rehberlik ve psikolojik danışma terimleri ve arasındaki fark açıklanmıştır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın amacı ile dünyada ve ülkemizde gelişimi özetlenmiştir. Son olarak ta rehberliğin dayandığı temeller, ilkeleri ve çeşitleri hakkında bilgiler sunulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ilköğretim kavramı ve ilköğretimin amaçları belirtilmiştir. İlköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine duyulan gereksinim; ergenlik döneminin özellikleri çerçevesinde açıklanmıştır. Ergenlerin bu dönemde yaşadıkları başlıca kaygı ve çatışmalar, değişimler ve gelişimsel özelliklerin uyum sağlama problemlerine etkisi üzerinde durulmuştur. Özellikle bu dönemde ergenlerin dengeli bir kişilik gelişimi için uzman danışman desteğine ihtiyacı oldukları vurgulanmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde uyum ve uyum sağlama kavramları irdelenmiş, uyumlu ve uyumsuz çocuğun ayırt edici özellikleri belirtilmiştir. Normal davranışın uyumsuz davranıştan ayırt edilmesinde rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmış, ilköğretim çocuğunda sıklıkla görülen uyum problemleri nedenleriyle sıralanmıştır. Bu uyumsuzlukların giderilmesinde uygulanabilecek çeşitli rehberlik hizmetleri; özellikle bireysel rehberlik modelinin iyileştirici etkisi üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin İlköğretim öğrencilerinde uyum sağlamaya yönelik olumlu etkisi üzerine yapılan anket çalışması ve elde edilen bulgular sunulmuştur.

Sonuç kısmında ise; teorik araştırma ile alan araştırması sonucu elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar bir bütün olarak değerlendirilerek çıkarılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Bu tez çalışmasında problemin durumu şöyle belirlenmiştir:

Günden güne modernleşen ve değişen yeni dünya düzeninde bireyin sosyal ve toplumsal çevresine uyumu güçleşmekte, bu konuda destek hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerekliliği yeni anlaşılmaktadır. Özellikle bireyin kişiliğinin ilk gelişmeye başladığı yer olan eğitim kurumlarında bireyi tanımaya, potansiyelinin farkında olarak kendini gerçekleştirmesini sağlamaya yönelik çalışmalar son yıllarda önem kazansa da gelişmiş dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında hizmetler yetersiz kalmaktadır.

Bu tez çalışmasının problem cümlesi aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Bu çalışmada ilköğretim okullarında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin ergenlerin uyum sağlamalarına yönelik etkisinin ne boyutta olduğu sorusuna cevap aranmıştır.

Çalışmanın alt problemleri şöyle belirlenmiştir:

- İlköğretim ergenlerinde görülen uyum problemleri ve uyumsuzluklar nelerdir?
- Ergenlerin uyumsuzluklarının başlıca sebepleri nelerdir?
- Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin bu uyumsuzlukları gidermede etkisi var mıdır?

Çalışmanın önemi şöyle belirtilmiştir:

Bu tez çalışması; Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin ilköğretim ergenlik çağındaki çocukların uyum sağlamalarına katkısını inceleyen bir çalışmadır. Bu çalışmanın; ergenlerin toplumsal uyumunun güçlendirilmesinde tüm eğitim kurumları yetkilileri, öğretmenler ve danışmanlara yol göstereceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

Bu araştırmada katılan öğrencilerin anket formuna verdikleri yanıtların içtenlikle verildiği ve öğrencilerin uyum sağlayabilme düzeylerinin geliştirilen ölçekle belirlenebileceği kabul edilmiştir. Bununla birlikte bu çalışma 2008- 2009 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ili Güngören ilçesinde bulunan Resmi İlköğretim okulları 6.sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. İlçede bulunan özel ilköğretim kurumları kapsam dışında bırakılmıştır.

Araştırma ile ilgili ön kabuller şunlardır:

- Araştırmaya katılan ve yanıtları analize alınan ilköğretim okulu öğrencilerinin ölçme araçlarına vermiş oldukları cevaplar gerçeği yansıtmaktadır.
- Bu araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Bu araştırmada kullanılacak olan anketin ölçülmek istenen niteliği saptadığı varsayılmıştır.
- Rehberlik ve psikolojik danışmanın uyum sağlamaya etkisi öğrenci algılarına dayalı olarak belirlenebilir.

Araştırmanın yöntemi şöyle açıklanmıştır:

Araştırma, İstanbul ili, Güngören ilçesinde ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin uyum sağlama becerileri ile okullarında aldıkları Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri arasında bir ilişkinin var olup olmadığının saptanması için konuya ve amaçlara uygunluğu nedeniyle genel tarama modeli ile yapılmıştır.

Araştırmanın evreni ve örneklemi aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Araştırmanın evrenini 2008 – 2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ili, Güngören ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini oluşturan 2500 öğrenciden 300 öğrencinin evreni temsil edebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Hazırlanan ölçek 6 resmi ilköğretim okulunda 300 öğrenciye uygulanmış ve işleme alınmıştır. Ölçek oluşturulurken literatürden, uzman danışman görüşlerinden, daha önceki

yapılan araştırmalardan ve öğrenci görüşlerinden faydalanılmıştır. Araştırmada kullanılacak veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm öğrencilerin demografik verilerini belirlemeye yönelik Kişisel Bilgi Formundan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise araştırmacı tarafından ilgili literatürden yararlanılarak geliştirilen 30 maddelik Uyum Sağlama Ölçeği yer almaktadır. Bu bölüm öğrencilerin uyum sağlama düzeylerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Ölçekteki sorular Spss analizi ile değerlendirilmiş; psikolojik danışma hizmetlerinin etkilerine ve uzman danışmanın çalışmalarına yönelik olarak iki boyut altında toplanmıştır. Her boyutun Cronbach Alpha katsayısı ile güvenilirlikleri test edilmiştir. Her bir boyutun kendi içinde tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır.

Ölçme aracındaki maddeler beşli Likert tipi ölççeğe göre (1) Tamamen Katılıyorum, (2) Katılıyorum, (3) Kısmen Katılıyorum, (4) Katılmıyorum, (5) Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde puanlanmıştır. İstatistiksel işlemler yapılırken seçeneklerin sahip olduğu bu puanlar kullanılmıştır. Ölçekte olumsuz yargı içeren maddeye yer verilmemesine dikkat edilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tüm okullara uygulanan anketlerin toplanması sonucunda elde edilen 300 anket kodlama işlemine başlanmadan önce gözden geçirilmiştir. Yapılan incelemede anketlerde boş ya da değerlendirilme dışı bırakılacak hatalı doldurulmuş ankete rastlanmamıştır. Bu sebeple 300 anket üzerinden işlem yapılmasına karar verilmiştir. Bu anketlere ait veriler Spss 13.0 programına girilerek, anketi cevaplayan öğrencilerin demografik özelliklerine göre dağılımları tablo ve pasta grafikler ile belirlenmiştir. Uyum Sağlama Düzeyi Belirleme Ölçeğindeki madde seçenekleri ise beşli Likert tipi ölççeğe göre puanlanmış ve 1 en yüksek(çok iyi), 5 en düşük (çok az) değer olmak üzere, istatistikler yorumlanmıştır.

I.BÖLÜM

GENEL OLARAK PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK

1. PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

1. 1. Psikolojik Danışmanın Tanımı

Psikolojik Danışma terimini tek bir tanıma indirgemek konu ile ilgili pek çok farklı görüş bulunduğundan mümkün değildir. Güdümlü danışma temsilcilerinden Williamson'a göre, psikolojik danışma, sahip olduğu beceri ve kendisine tanınan yetki nedeni ile danışman'ın uyum problemlerini tespit etmesinde, karşılaşmasında ve çözmesinde danışana yardımcı olduğu bir durumdur. Güdümlü danışma anlayışı, danışmanla danışanı bir tutmamakta, danışmanı üstün bir kişi, bir önder olarak görmektedir. Danışan ise problemini danışmanın yardımı ile çözebilecek, onun gösterdiği yoldan ilerleyerek hedefe ulaşabilecek kişi olarak görülür. Williamson' un tanımına göre danışman hem problemi hem çözüm yollarını saptayabilen, yönlendirici bir rehber konumundadır. Danışan ise daha pasiftir ve önder konumundaki danışmana bir ölçüde bağımlıdır.

Güdümsüz Danışmanın temsilcisi Rogers ise kuramında daha farklı bir görüş sunmaktadır. Rogers her bireyin doğuştan sahip olduğu büyüme, gelişme ve kendini gerçekleştirme gücünün, uygun koşullar altında kendini göstereceğine inanmaktadır.

“Bireyin kendini yönetme kapasitesine ve hakkına sahip olduğu inancından hareket eden Rogers psikolojik danışmada danışan ile danışman arasındaki ilişkinin niteliğine büyük önem vermekte, danışmanın genel yönetişinin ya da tutumunun, kullandığı tekniklerden daha önemli olduğunu savunmaktadır.”¹

Rogers'ın psikolojik danışma tanımını incelersek, Williamson'un aksine danışmanın otoriter ve üstün konumunu kabul etmediğini, danışanı kendi kendisini yönetme yetisine sahip bir konuma aldığını görmekteyiz.

¹ Kuzgun, Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 2002, s.108.

Psikolojik Danışmayı karakterize eden başlıca özellikler şunlardır:

- Psikolojik Danışma 2 kişi arasında gerçekleşen bir çeşit etkileşimdir.
- Psikolojik Danışmaya gelen kişilere Danışan; danışana yardımcı olan uzmanlara ise Danışman denir.
- Genelde anormal ya da aşırı uyumsuzluk gösterenlerden çok, normal kişilerle ilgilenir. Danışanlar psikolojik danışmanın başlangıcında kaygı veya bunalım içinde olabilirler fakat psikolojik çöküntüden uzaktırlar.
- “Psikolojik Danışma danışanlara kendini anlama ve oldukları gibi kabul etmede ve bu anlayışın ışığı altında gizli güçlerini gerçekleştirmede yardımcı olmayı amaç edinmiştir. Bunu, gerektiğinde danışanların tutum görüş ve davranışlarında değişiklikler yaparak gerçekleştirir.”²
- Dinleme ve konuşma metotlarına ek olarak psikolojik testler, envanterler ve anketler de danışma sürecinde kullanılır.
- Olumsuz ve bilinçdışı davranışlardan çok, olumlu ve bilinçli davranışlar üzerinde durmaktadır. Psikolojik danışma sürecinde danışman danışana sadece öğüt veren ya da kendi belirlediği hedefleri aşıl原因 konumda değildir. Karşılıklı etkileşim yoluyla danışanın kendi hedeflerini tespit etmesine ve bu hedeflere en sağlıklı şekilde ulaşmasına yardımcı olmaya çalışır.

1.2. Psikolojik Danışmanın Amacı

Psikolojik Danışma Hizmetlerinin temel amacı tüm bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmektir. Psikolojik Danışma yardımında kısa, orta ve uzun vadeli

² Kuzgun, a.g.k., s. 109.

amaçlardan söz edilebilir. Örneğin bir psikolojik danışma seansında gerçekleştirilebilecek amaçlar kısa vadeli, tekrarlanan seanslar ile bireyin sorunlarının giderilmesi ise orta vadeli amaç olarak gösterilebilir. Psikolojik danışma bir süreçtir. Bireyin hayatında değişim elbette kolay değildir; belirli bir zaman ve çaba ister. Psikolojik danışmada uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için de danışanın sabırlı ve gönüllü olması ve danışmanın rehberliğinde kendini bu değişim sürecine adanması gereklidir.

“ Kendini gerçekleştirme, psikolojik danışma yardımının uzun vadeli amacıdır. Psikolojik Danışma süreci ile ulaşılacak kısa ve orta vadeli amaçlar danışanla birlikte kararlaştırılır. Bu amaçlara bağlı olarak danışanda meydana gelecek davranış değişiklikleri de danışanın kendi isteği ve gönüllülüğüne dayalı değişikliklerdir.”³

Yani psikolojik danışma temel olarak, kişinin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine uyum sağlaması ve kendini gerçekleştirme için yardımcı olmayı amaçlayan bir süreçtir.

2. REHBERLİK

2.1. Rehberliğin Tanımı

Rehberlik; bireyin gelişmesi ve yaşadığı ortama uyum sağlayabilmesi için gerekli planları yapabilmesi ve kararları verebilmesine, kazandığı bilgi ve becerilerle kararlarını uygulayabilmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir programdır. Birey ifadesi ile rehberlik yardımına ihtiyaç duyan ve faydalanmak isteyen herkes kastedilmektedir.

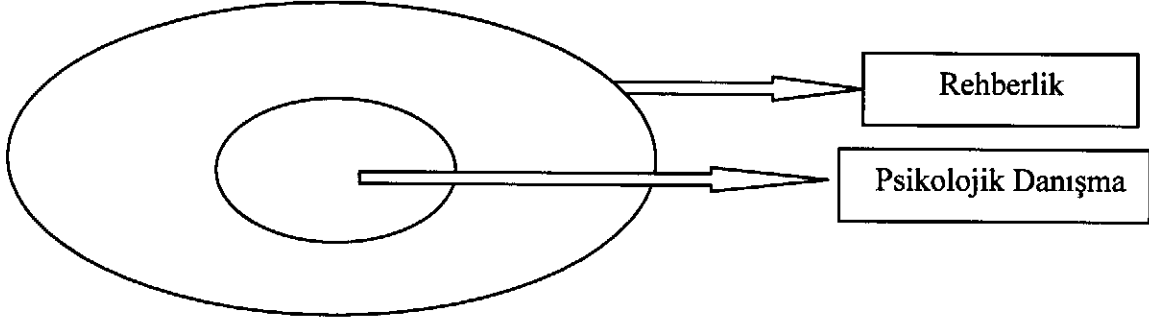
“ Rehberlik gizil güçlerini ve niteliklerini anlaması ve bunların toplumsal ve moral değerlere uyum halinde yaşaması için, bireye eğitim ve yorumlama yolu ile yapılan sistematik ve profesyonel bir yardımdır.”⁴ Yardım ile anlatılmak istenen bireye akıl vererek belirli bir hareketi yapmaya zorlamak değil, bireyin farklı seçenekleri keşfederek, olayları ve durumları değerlendirmesine, kendi iradesi ile karar vermesine yardımcı olmaktır.

³ Kaya, A., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.69.

⁴ Matthewson, R.H., Guidance: Policy and Practice, New York, 1962, s.141.

Yani rehberlik hizmetlerinde zorlama değil danışanın özgür iradesi ile karar verme hakkına saygı ve gönüllülük esastır. Bireyin kendi problemlerini tanıyarak, kabullenmesi ve değişim sürecine dâhil olmayı seçmesi gereklidir. Rehberlik bireyin daha genel problemlerine odaklanırken, psikolojik danışma ise daha derinlere inmeyi amaçlamaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki ilişkiyi şu şekilde şematize edebiliriz: ⁵

Şekil 1. Rehberlik ve Psikolojik Danışma İlişkisi

Kaynak: Alim KAYA, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.5.

2.2. Rehberliğin Amacı

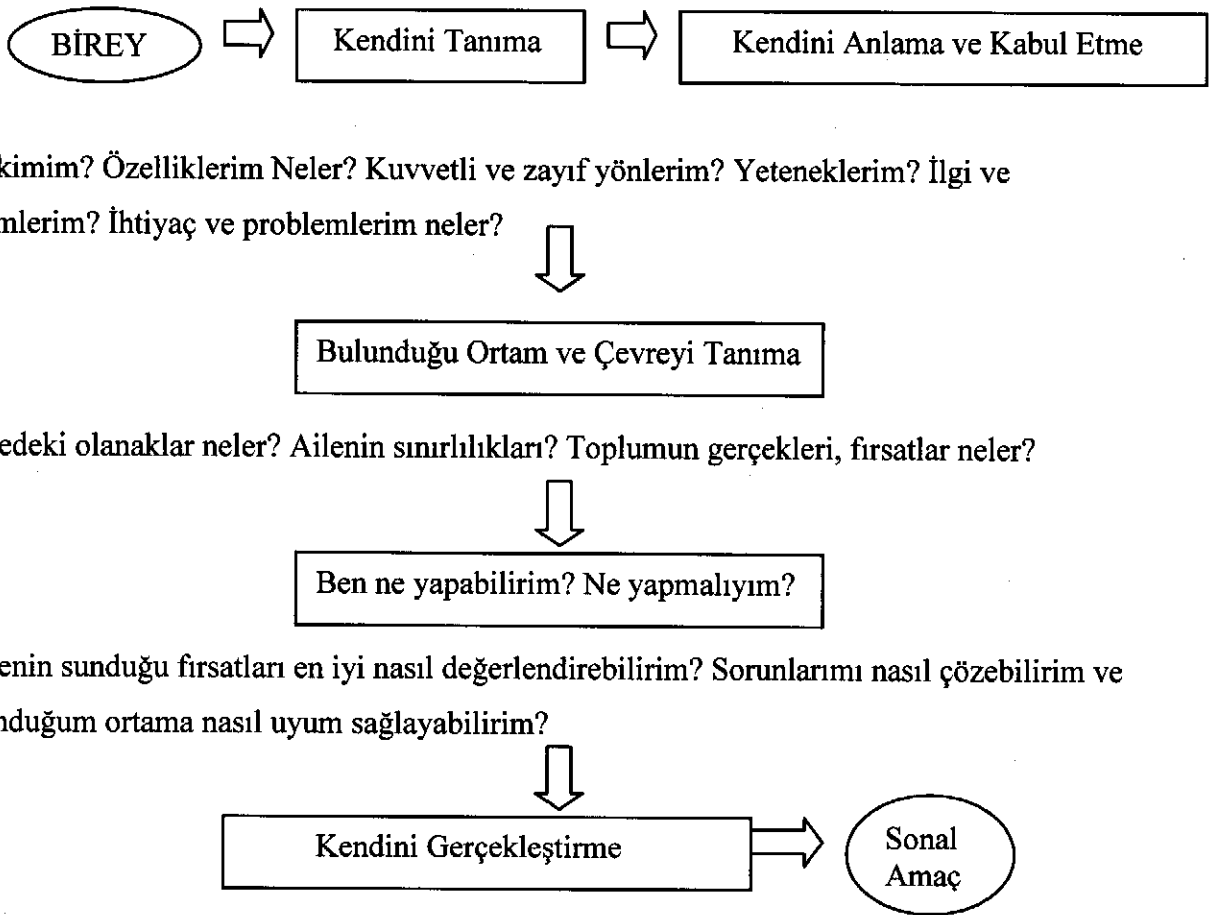
Rehberliğin başlıca amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Bireyin kendini tanımasına ve anlamasına yardım etmek
- Bireyin problemlerini çözmesine yardım etmek
- Bireyin hem iç uyum hem de çevresi ile olan ilişkilerinde uyum sağlayabilmesine yardım etmek
- Bireyin sahip olduğu bilinen ya da gizli tüm potansiyellerini geliştirmek
- Ve tüm bunları sağlayarak, bireyin kendini gerçekleştirme sürecine yardımcı olmaktır.

⁵ Kaya, a.g.k., s.5.

“Kendini gerçekleştirmekte olan birey, kim olduğunu gerçekçi bir gözle algıladığı gibi, kim olabileceği hakkında da daha tutarlı bir kişiliğe sahiptir. Hem kendisi hem de başkaları hakkında iyi düşüncelere sahiptir. Kendine saygı duyar ve kendini olduğu gibi kabul eder. Duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde dile getirir. Değişmeye ve yeni yaşantılara açıktır.”⁶ Bireyin, kendini anlaması, problemlerini çözebilmesi, gerçekçi kararlar alabilmesi kendi kapasitesinin farkına vararak çevresine dengeli ve sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmesi bireyi kendini gerçekleştirmeye ulaştıran aşamalardır. Rehberlik hizmetleri tüm bu süreçlerde, bireyin karşılaşacağı problemleri çözmesine yardımcı olmayı amaçlar.

Rehberliğin amacını şu şekilde şematize edebiliriz:⁷

Şekil 2. Rehberliğin Amacı

Kaynak: Binnur Yeşilyaprak, Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Ankara, 2005, s.8.

⁶ Kaya, a.g.k., s.8.

⁷ Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Ankara, 2005, s.8.

2.3. Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Tarihçesi

Rehberlik ilk olarak 20.yy da ABD de ortaya çıkmıştır ve özellikle 1910- 1915 yılları arasında gelişim göstermiştir. Öğrencileri iş olanaklarından haberdar etme amaçlı ilk rehberlik denemesi 1895 yıllarında başlatılmıştır.1908 yılında Bostonda Frank Parsons ilk mesleki büroyu kurup, çalışmalarını sistemleştirerek Bir Meslek Seçme adlı kitabını yayımlamıştır. Meslek rehberliği terimi ilk defa bu kitapla ortaya çıkmıştır. 1915 te ise öğrencilere öğretmenlere ve velilere meslekler hakkında bilgi vermek üzere Boston Mesleki Rehberlik Dairesi kurulmuştur.

“İlk mesleki rehberlik kongresi 1910 da Boston da toplanmıştır. Ulusal düzeyde mesleki bir örgüt kurmanın ilk adımları atılmış ardından Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği kurulmuştur. 1952 yılında ülke içinde etkinlik gösteren dernekler arasında bütünlük sağlanmış, kişilik ve rehberlik hizmetlerini bünyesinde toplayan Amerikan Kişisel ve Rehberlik Derneği kurulmuştur.”⁸ 1909 yılında da William Healy nin çabalarıyla Chicago’da suçlu çocukların sistematik psikiyatrik muayeneden geçmeleri amacıyla Psikopatik Gençlik Enstitüsü kurulmuş ve ilk Çocuk Rehberlik Kliniği olmuştur.

Türkiye de ise ilk kez 1953 –1954 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagojik ve Özel Eğitim Bölümlerinde rehberlik bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır.1959 yılında da ilk olarak İstanbul ve İzmir de Rehberlik ve Araştırma Merkezleri açılmıştır.1970 yılında Milli Eğitim Bakanlığı orta dereceli okullarımızda rehberlik servislerinin kuruluşu ve görevi ile ilgili esasları hazırlayıp uygulamaya geçmiştir.1974 yılında gerçekleştirilen 9.Milli Eğitim Şurasında rehberlik çalışmalarının amaç ve teknikleri ayrıntılı olarak tartışılmış ve okullarda iki ders saatinin rehberliğe ayrılmasına karar verilmiştir.1981 yılında da yüksek öğretimde yapılan yeni düzenlemeler sonucunda P.D.R. Psikolojik Hizmetler Ana bilim Dallarına lisans programı olarak dâhil olmuştur.

⁸ Kaya, a.g.k., s.23.

3. REHBERLİK VE DANIŞMANIN DAYANDIĞI TEMELLER

3.1. Psikolojik Temel

Psikoloji, insan ve hayvan davranışlarıyla ve bilişsel süreçleriyle ilgilenen 125 yıllık bir tarihi olan, biyolojiden sosyolojiye kadar uzanan oldukça geniş bir alanı kapsayan bir bilim dalıdır. Psikoloji iki önemli ilişki üzerinde çalışır: beyin ve davranış, ikincisi ise çevre ve davranış ilişkisidir. Psikoloji biliminin ortaya koyduğu bulgular, kavramlar, anlayışlar ve kurallar, psikolojik yardım hizmetlerinin doğup, varlık kazanmasında önemli bir faktör olmuştur. Bu kavramlardan başlıcaları şunlardır:

3.1.1. Bireysel Farklar

Bireysel farklılıkları dikkate almak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel unsurlarından biridir. Bu farklılara örnek olarak, aynı sınıftaki çocukları belirtebiliriz. Hiç bir çocuk diğeriyle aynı değildir. Hem boy, kilo gibi bedensel özellikler yönünden, hem de zekâ, yetenek, kişilik gibi psikolojik nitelikler yönünden de farklıdırlar. Zekâ seviyeleri aynı çocuklar karşılaştırıldığında bile yeteneklerinde farklılık görebiliriz. Bazı çocuklar sayısal, bazıları sözel alanda daha etkindir, ya da teorik alanda başarılı olmayan bir çocuk, pratik uygulamada daha başarılı olabilir.

“Kişiler arasındaki bireysel farklar, psikoloji biliminin en önemli ve temel bulgularından biri olmuştur. Zihin kabiliyetleri üzerinde yapılan araştırmalar, aynı yaşta olmalarına rağmen, bireylerin birbirlerinden farklı zekâ seviyelerine sahip olduklarını göstermiştir.”⁹

3.1.2. Bireydeki Nitelik Farkları

İnsanlar arasında bireysel farklar olduğu gibi bir bireyin kendi nitelikleri bakımından da farklar vardır. Birey kişiliğini oluşturan bütün niteliklerde aynı derecede kuvvetli ya da zayıf değildir. Mesela bir kimse kelime, anlama ve konuşma nitelikleri bakımından ortanın üstünde sayılabilirken, soyut düşünme, sayısal düşünme gibi nitelikler yönünden ortanın

⁹ Tan, H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 1992, s.71.

altında olabilir. Bireysel farklılıklar sadece zekâ değil tüm insan özelliklerini kapsamaktadır. Bu bireysel farklılıklar dikkate alınarak uygulanacak eğitim programının yapısı belirlenmelidir.

3.1.3. Cinsiyet Farkları

Gelişme ve olgunlaşma hızında olduğu kadar ilgi, tavır, dilsellik, sayısallık gibi niteliklerde de kız ve erkekler arasında farklar vardır. Örneğin ergenlik çağındaki kızlar, fizyolojik bakımdan erkeklerden bir yıl kadar ileridedirler. Gerek bedensel, gerek sosyal yönden kızlar, erkeklerden daha çabuk olgunlaşmaktadırlar. Uygulanan zekâ testlerinde de kızların erkeklerden daha üstün oldukları, zihnen biraz daha erken olgunlaştıkları görülmektedir. Ayrıca genel olarak kızlar zekâ testlerinin dile dayanan bölümlerinde üstünlük gösterirken, erkekler sayı ve mekanik bölümlerinde daha başarılı olmaktadır.

Kız ve erkeklerin cinsiyetten kaynaklanan bu farklılıkları gelişme dönemlerinde farklı uyum problemleri şeklinde ortaya çıkabilir. Bu sebeple psikolojik danışma programları hazırlanırken cinsiyet farkları dikkate alınırsa daha verimli olacaktır.

3.1.4. Bireydeki Nitelikler ile Meslekler Arasındaki İlişkiler

Bireylerin hayatta yapacağı işler ile yetenekleri, ilgileri, ihtiyaçları, kişilik nitelikleri ve bedensel özellikleri arasında ilişki vardır. Bireyin belirli bir iş alanında etkin olabilmesi ve verimli çalışabilmesi için; o işin gerektirdiği zihinsel ve fiziksel becerilere sahip olması gerekmektedir. Mesleklerin karmaşıklık ve güçlük dereceleri ile zekâ puanları arasındaki ilişki üzerinde birçok araştırmalar yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda çeşitli iş gruplarında çalışan kişilerin ortalama zekâ puanlarına göre işlerin nasıl kademelendirildiklerini göstermektedir. Burada gösterilmek istenen iş alanları ile zekâ seviyesi arasında ilişki olduğudur.

Bu tabloya göre: ¹⁰

¹⁰ Tan, a.g.k., s.74.

Tablo 1. Bazı Meslek Gruplarında Çalışanların Ortalama Zekâ Puanları

Ortalama Zeka Puanı	
Maliyeci	129
Tıp Öğrencisi	127
Öğretmen	124
Hukukçu	124
PTT Memuru	119
Veznedar	117
Satış Memuru	115
Makinist	110
Polis	109
Tezgâhtar	109
Ateşçi (Lokomotif)	108
Karoserci	105
Kaynakçı	103
Duvarcı	102
Aşçı	96
Ayakkabı Tamircisi	93
Maden İşçisi	87
Tarım İşçisi	86

Kaynak: Hasan Tan, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 1992, s.76.

Tablodan da anlaşılacağı gibi maliye ya da tıp gibi karmaşıklık seviyesi yüksek mesleklerin gerektirdiği ortalama zekâ puanları oldukça yüksektir. Diğer yandan aşçı, duvarcı ya da ayakkabı tamircisi gibi meslekler içinse el becerisi ve yetenek ön plandadır. Elbette birey o işin gerektirdiği fiziksel, bedensel ve kişilik özelliklerine sahipse birden fazla iş kolunda da başarı ile çalışabilir.

3.1.5. Davranım

Psikoloji insan ve hayvan davranışlarını inceleyen bir bilim dalıdır. Canlının içinde bulunduğu ortamdaki uyarıcılara gösterdiği yanıt ise davranımdır. Bir organizmanın uyarıcılara yanıtında bulunabilmesi için enerjiye ihtiyacı vardır. Birey bu enerjiyi yediği gıdalardan alır. Elde ettiği enerjinin önemli bir kısmını yaşamsal faaliyetleri için, bir kısmını da öğrenme ve diğer faaliyetler için kullanır. Organizma enerjisini bir ihtiyacı karşılamak, bir

amaca ulaşmak için kullanır. Bu ihtiyaç, açlık, susuzluk, hareket, istirahat, cinsiyet, acıdan sakınma gibi fizyolojik ya da başarı, statü, sevgi, şefkat, onaylanma ve beğenilme gibi psiko-sosyal bir ihtiyaç olabilir. Yani her davranımın altında bir ihtiyaç vardır. Hiç bir davranım sebepsiz olmamaktadır.

Maslow bireyin her davranışının bir ihtiyacını karşılamaya yönelik olduğunu bir piramitle şekillendirmiştir. Maslow güduları 5 basamakta toplamış, bu basamaklara ise İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi adını vermiştir. Maslow'un piramidinde ilk basamakta açlık, susuzluk, uyku, cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır.

Şekil 3. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi

“Birey fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeden üst basamaklardaki ihtiyaçlara yönelemez. Piramidin sonraki basamağındaki güvenlik ihtiyacı güvenli bir ortamda yaşama, çalışma vb hususları kapsar. Güvenlik ihtiyaçlarını giderebilenler bir gruba ait olmaya, insanlarla yakın ilişkiler kurmaya, sevmeye ve sevilmeye ihtiyaç duyarlar.”¹¹ Yani bir gruba aidiyet sağlayabilen birey bir üst basamağa ihtiyaç duyar. Bu basamak bireyin saygı görmeye, birlikte yaşadığı topluluk tarafından takdir edilmeye ve başarılı olarak statüsünü yükseltmeye duyduğu ihtiyaçtır. Hiyerarşinin en üst basamağı ise hayatında diğer tüm basamakları tamamlamış olan bireyin artık kendini gerçekleştirme yani tüm potansiyelini kullanabilme ve yeteneklerini ortaya koyabilme ihtiyacı duyacağını ifade eder.

¹¹ Dökmen, Ü., Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, 1994, s.91.

3.1.6. Kişilik

Bireyin görüntüsünü, yeteneklerini, ihtiyaçlarını ve geçmiş yaşantılarını içine alan kişilik, karmaşık ve bireyin kendine özgü bir yapıdır. Kişilik, her zaman hareket halinde, yani değişmeye açıktır. Bireyin kişilik yapısını anlamak psikolojik danışma ve rehberliğin temel aşamasıdır. Çünkü her birey farklı kişilik yapısına sahiptir, aynı problemleri dahi farklı şekilde karşılayabilir, farklı şiddette çatışmalar yaşayabilir. Bireyin yaşadığı uyumsuzlukların giderilmesi için kişilik yapısı çok iyi çözümlenmeli ve buna göre rehberlik hizmeti belirlenmelidir.

“Kişinin hayatında karşılaştığı kendine ve kültürüne has birçok durumlar sistemleşerek ‘benlik kavramı ‘ yaratır. Buna bağlı olarak kişide ona has duygu, düşünce ve davranış sistemi gelişir ki buna kişilik (şahsiyet) denir. Kişilik ve gelişmesi hakkındaki kavram ve bulgular, psikolojik danışmada bireyi anlamak, davranış tarzının niçinlerini kavrayıp ona göre bir yardımda bulunmak imkânını sağlar.”¹²

3.2. Sosyolojik Temel

3.2.1. Toplumun Karmaşımlaşması

Çağımızın toplumları hızlı bir gelişme ve değişim içindedir. Değişmelere açık ve bir toplumda kişi birbirine zıt çeşitli fikir ve problemlerle karşılaşmaktadır. Bireyin bu hızlı değişmeler ortasında yeni hayat şartlarına, problemlere, kavramlara ve değer hükümlerine uyum sağlaması lazımdır. Birey, gerekli değişmeleri, geçişleri ve uyumları en kısa zamanda ve en etkili biçimde yapabilmek için rehberliğe ihtiyaç duyar.

Her birey farklı kişilik özelliklerine sahip olduğundan farklı görüşleri benimsemesi olağandır. Fakat bireyin hayata bakışı ile toplumsal gerçekler ve yaşadığı sosyal çevre arasında uçurum oluşmaya başlarsa, bireyde uyum problemleri ortaya çıkacaktır. Bu sebeple birey değişen şartlara dengeli bir uyum sağlayabilmek amacıyla rehberlik hizmetlerinden faydalanabilir.

¹² Tan, a.g.k., s.80.

3.2.2. Kentleşme ve Değişen İş Hayatı

Toplumlar geliştikçe iş dünyası da değişmiştir. Bazı iş alanları, yeni dünya düzeni içinde önemlerini ve fonksiyonlarını kaybetmektedir. Buna karşılık yeni meslekler doğmaktadır. Ayrıca dünyanın sanayileşmiş ülkelerinde görüldüğü gibi ülkemizde de kentleşme göze çarpmaktadır. Zamanla tarımsal nüfus kentsel nüfusa dönüşmektedir. Kişinin değişen ve gelişen iş koşullarına ya da değişen hayat ortamına uyum sağlayabilmesi için yine rehberlik ve psikolojik danışmaya ihtiyacı olmaktadır.

Örneğin hazır örgü makineleri ve tekstil atölyeleri ülkemizde yaygın değilken elde örülmek zorunda olan kazak ve hırkalar bugün çok daha kısa sürede ve az sayıda insan gücü ile atölyelerde üretilmektedirler. Buna benzer pek çok iş alanı teknolojik gelişmeler ve sanayileşmenin etkisiyle önemini yitirmekte, bireylerin farklı iş alanlarına ya da değişen çalışma şartlarına uyum sağlayabilmeleri gerekmektedir.

3.2.3. Aile Yapısı ve Fonksiyonu

Sanayileşen ve karmaşıklaşan toplumda geleneksel kalabalık aile yapısı yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Ekonomik şartlar sebebiyle ailelerde sadece baba değil anne de ekonomik olarak destek verici konuma gelmiş, bu da çocukların yetiştirilmesinde destek veren kurumlara ihtiyacı arttırmıştır. Günümüzde çocuk yuvaları ve kreş olarak adlandırılan kurumların yaygınlığından da aile yapısındaki değişimleri anlamamız mümkündür. Önceden çocukların bakımı ve eğitimi gibi konular aile içerisinde anneye, ekonomik beklentiler babaya yönelik iken, günümüzde her iki aile ferdi de aynı rolleri taşıyabilmektedir.

Aile ortamında geçirilen zamanın azalması ile çocuk - aile ilişkilerinde de değişimler gerçekleşmiş, daha özgür ama mesafeli bir ilişki oluşmuştur. Bu sebeple günümüzün gençlerinin dengeli ve sağlıklı bir birey olarak yetişebilmeleri, sosyal hayata uyum sağlamada sorun yaşamamaları amacıyla rehberlik hizmetleri destekleyici konumdadır.

3.2.4.Kadının Çalışması

Kadınların erkeklerle eşit yasal haklara sahip olmasıyla, sadece evin içerisinde sorumluluk sahibi olan kadının toplumdaki rolü değişmiş, çalışma hayatına katılan kadın sayısı hızla artmıştır. Kadınlar istedikleri alanda eğitim alarak, çalışma hakkına sahiplerdir.

Ancak yine de iş dünyasının erkek egemen yapısı henüz tam olarak değişmemiştir.

Hem evde düzeni sağlamak ve çocukları yetiştirmek ve eş olabilmek, hem de iş hayatında varlık gösterebilmek çabaları kadınlarda uyum problemlerine sebebiyet vermiş ve psikolojik destek ihtiyacı doğurmuştur.

3.2.5.Dinsel İnançlarda Değişmeler

Din yüzyıllardır toplumlardaki en güçlü ve birleştirici sosyal kurum olmuştur. Bu manevi dayanak günümüz toplumunda yaşanan hızlı değişmelerle her bireyin hayatında aynı önemi taşımamakta bu da eski ve yeni arasında çatışmalara, çelişiklere sebebiyet vermektedir. Özellikle genç kuşak, bir önceki kuşak ve aile büyükleri ile pek çok konuda anlaşmazlığa düşmektedir. Sadece dini değil, sosyal ve kültürel konularla ilgili ailesi ile fikir ayrılıkları yaşamaktadırlar. Bu yüzden topluma uyum sağlayabilme sürecinde psikolojik yardıma ihtiyaç duymaktadırlar.

3.3. Felsefi Temel

Bütün ana bilimler felsefeden doğmuştur. Felsefe bilinen ve bilinmeyen arasında bağlantılar kurarak o bilim alanına bütünlük ve anlam kazandırır, bilinmeyen alanlarda keşifler yapılarak bilinen alanın genişletilmesini sağlar. İnsan denen varlığın davranışlarını keşfetmekle uğraşan psikoloji bilimi de felsefe den doğmuştur. Karmaşık doğası olan insan psikolojisi anlamaya ve kişinin davranışlarında değişiklikler yapmasında yardımcı olmaya çalışan rehberlik ve psikolojik danışma da bireyi incelerken felsefenin bilimsel tutumdan yararlanmaktadır.

“ Bireye ve topluma dönük olarak felsefeleri iki grupta toplamak mümkündür. Bireye dönük felsefelerde, bireyin kişisel bütünlüğü, mutluluğu önemlidir. Topluma dönük

felsefelerde ise, toplumun mutluluğu ve refahı önemlidir ve bunun bireye yansıtacağı varsayımından hareket edilir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik bu iki grup felsefeye göre amaç işlev ve yöntemini belirler. Yani rehberlik anlayışı toplumun temel felsefesinden etkilenir.”¹³

4. REHBERLİĞİN ÖZELLİKLERİ

4.1. Rehberliğin İlkeleri

Psikolojik Danışma ve Rehberliğin başlıca ilkelerini şöyle sıralayabiliriz:

- Rehberlik demokratik ve insancıl bir anlayıştır ve temelinde insan vardır.
- Her birey kendine özgü bir varlıktır, bu sebeple rehberlik hizmetlerinde bireysel farklılıklara saygı esastır. Rehberlik anlayışında dil, din, ırk, cinsiyet, anlayış gözetmeksizin insan saygıya değer bir varlıktır.
- Rehberlik hizmetleri bireyin adına karar vermez, onun kendi kararlarını özgürce Vermesine yardımcı olur. Rehberlik, bireyin kendi kendisini yönlendirmesine ve doğru tercihler yapmasına yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirilir, zorlamaya değil işbirliğine dayalıdır.
- Rehberlik Hizmetleri; planlı, programlı ve profesyonel bir düzeyde sunulan, hayat boyu devam eden ve tüm insanlara açık bir hizmettir.
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinde Danışman ve Danışan arasındaki gizlilik temel ilkedir.
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri bireyin kaygılarını ve çatışmalarını yenerek topluma uyum sağlayabilmesini amaçlar. Bu sebeple hem toplumsal hem bireysel bir anlayıştır.

¹³ Can, G., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.16.

- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır, diğer eğitim hizmetleri ile birlikte uyum içerisinde yürütülmesi gerekir.

4.2. Rehberliğin Çeşitleri

4.2.1. Kişi Sayısına Göre

Rehberlik ve danışma sadece bir bireye uygulanıyorsa yani sadece danışman ve danışan arasında yürütülen yüz yüze, ikili bir görüşme ise buna bireysel rehberlik denir. Danışman benzer problemleri olan bir grup kişiye aynı anda psikolojik hizmet vermekte ise buna da grup rehberliği denir. Bireyin kendisini tanıyıp kendisiyle ilgili gerçekçi uygun seçimler yaparak, kendini yönlendirebilmesi için gerçekleştirilen grupsal faaliyetleri içermektedir. Grup rehberliğinde kişi sayısı değişkendir 25- 30 kişiye kadar yapılabilir ve herkes sürece katılmalıdır. Etkinlik boyunca grup lideri merkezli olarak, planlanmış etkinlikler uygulanır.

Bireysel rehberlik grup rehberliği yöntemlerini de uygulayabilir. Örneğin; öğrencilerin sorunlarına yardımcı bireysel rehberliğin yanı sıra, sosyal gelişimlerine destek olmaya yönelik grup etkinliklerini de içerir. Her iki durumda da öğrencinin farkındalık düzeyini yükselterek, kendi sorunlarını çözebilecek sorumluluk ve potansiyele ulaşmasını sağlamak amaçlanır.

4.2.2. Fonksiyonuna Göre

4.2.2.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik

Bu rehberlik modelinin amacı uyum sağlamada güçlük çeken, uyum problemleri olan bireylerin davranışlarının altındaki sebepleri bularak, uyum sağlayıcı davranışlara sahip olmalarına yardımcı olabilmektir. Özellikle okullarda uygulanan rehberlik programlarında öğrencilerin uyum sağlamlarını kolaylaştırıcı etkinliklere yer verilmektedir. Bu sayede öğrencilerde görülebilecek uyumsuzluğa dayanan davranış bozuklularının ortaya çıkması

engellenebilir. Bu yönden uyum sağlayıcılık rehberliğin en önemli işlevlerindedir. Danışman, çeşitli tekniklerle önce bireyi tanımaya daha sonra da psikolojik durumunu düzelterek yaşadığı ortama uyum sağlamasına yardımcı olur. Bazı öğrenciler kendi arzusu ile danışmana başvururken bazıları da çekinirler ya da durumun farkında değildirler. Bu yüzden danışmanın bu problemlili öğrencileri tespit etmesi ve tedavi hizmeti uygulaması gerekir.

4.2.2.2. Yöneltilci Rehberlik

Bu rehberlik modelinin amacı, kişinin ilgi ve ihtiyaçlarını, yeteneklerini, kişilik yapısını ve sahip olduğu imkânları bulup çıkartmaya ve kişinin bunları bilip anlamasına yardımcı olmaktır. Danışman, testler ve diğer ölçme araçlarından elde edilen verileri sınıflandırarak yorumlar ve birey hakkında fikir elde eder. Bu uygulama rehberlikten çok yöneltilme kavramına uygun olduğundan öğrenciyi mesleğe yöneltilme işlevi taşımaktadır. Bu sayede her bireyin kendine en uygun ve yeterli doyumu sağlayıcı bir alana yönelmesine ve başarıyla gelişme göstermesine yardımcı olur.

“Öğrencinin okul içi ya da dışı bir sosyal etkinliğe yönelmesi, psikolojik danışma hizmetinden yararlanması için teşvik edilmesi, seçmeli derslerden kendi gelişimine yardımcı olacak alanları seçmesi, eğitim sırasında uygun kısa süreli iş, staj, uygulama alanlarına yönelmesine ve yerleşmesine yardım edici bütün çalışmalar bu hizmetlerin içine girer.”¹⁴ Eğitim kurumlarında her öğrencinin kişilik özellikleri birbirinden farklı olduğu için öğrenci kendini tanıdıkça kendine uygun bir eğitime, branşa, mesleğe ya da işe yönelecektir. Yöneltilci rehberlik hizmetinde öğretmen, rehberlik uzmanı, okul yöneticisi, veliler ve çevredeki kurumlar sürekli işbirliği ve iletişim içindedir.

4.2.2.3. Ayarlayıcı Rehberlik

Çağdaş eğitim öğrencilerin eğitimlerinde bireysel ayrıcalıklara ve çevre şartlarına öncelik vermektedir. Okul rehberlik servisleri öğrencinin özelliklerini, problemlerini umut ve özlemlerini belirleyerek, toplumun değerlerini ve yeni kuşaklardan beklentilerini dikkate alarak gelecekte ortaya çıkabilecek sorunları yordamaya çalışır.

¹⁴ Yeşilyaprak, a.g.k., s.13.

Yapılan hızlı değişmeler eğitimin planmasında, müfredat programlarını ve rehberlik programlarının hazırlanmasında ve geliştirilmesinde rehberliğin bu işlevinin önemi artmıştır.

4.2.2.4. Önleyici Rehberlik

Eğitim kurumlarında, ruh sağlığını koruma yoluyla, öğrencilerin uyumsuzluk ve davranış bozukluklarını önleme amaçlı düzenlenen çalışmalar ve uygulanan etkinlikler rehberliğin önleyici fonksiyonunu oluşturmaktadır. Rehberlik hizmetleri olumlu değişmeleri amaçlarken, disiplinsizlik ya da uyumsuzluklar gibi bazı olumsuzlukların ortaya çıkmasını da önleyici bir işlevi yerine getirmektedir. Unutulmamalıdır ki olumsuzlukların ortaya çıkmadan önlenmesi ortaya çıktıktan sonra giderilmesinden daha ekonomik ve daha kolaydır. Önleyici Rehberlik de bu amaca yöneliktir.

4.2.2.5. Geliştirici Rehberlik

Gelişimsel rehberlik anlayışının ortaya çıkmasıyla rehberliğin bu işlevi de önem kazanmıştır. Bu anlayışta bir gelişim dönemini başarıyla geçirenlerin sonraki gelişim döneminin ödevlerini de başarıyla yerine getireceklerine inanılmaktadır. Okul rehberlik programlarında öğrencilerin gelişim dönemleri dikkate alınarak bedensel, zihinsel, duygusal ve psiko-sosyal yönden sağlıklı bir şekilde gelişebilmelerini sağlayacak etkinliklere yer verilmelidir. Böylece beden ve ruh sağlığı yerinde, kendisiyle doğayla barışık bireyler yetiştirilebilir.

“Gelişen şartlar, toplum içerisindeki bütün insanların özellikle çocukların kendilerini daha iyi tanımaları, diğer insanlarla ilişkilerini daha uygun bir şekilde düzenleyebilmeleri, yeteneklerini en iyi bir şekilde geliştirebilmelerinin gereğini ortaya koymuştur. Bunun için rehberlik uyumlu – uyumsuz, problemlili- problemsiz, başarılı –başarısız bütün öğrencilere kapılarını açmıştır. Amaç, öğrencilerin iyi bir kişilik geliştirmelerine yardımcıdır.”¹⁵

¹⁵ Öcal, M., Eğitimde Rehberlik, İstanbul, 2004, s.72.

4.2.3. Problem Alanına Göre

4.2.3.1. Eğitsel Rehberlik

Eğitsel rehberlik hizmetleri öğrenmeyi hayat boyu devam eden bir süreç olarak kabul eder. Bu süreç bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal boyutların bütünsel ve uyumlu bir şekilde ilerlemesi anlamına gelen kişisel gelişimle ilişkilidir. Eğitsel rehberlikte temel amaç, bireyin bütün yönleriyle kendini gerçekleştirmesini sağlayacak bir gelişme ve öğrenme ortamı oluşturmak ve bireyin çevresine sağlıklı bir uyum geliştirmesini sağlamaktır. Eğitsel Rehberlik Hizmetlerinin başlıca amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Öğrencinin okula ve çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmak. Öğrencilerin yeni geldiği okulun değişik şartlarını, özelliklerini ve birimlerini tanımak için çalışmalar yapmak
- Bireysel farklılıkları dikkate alarak öğrencilerin öğretim programlarından kaynaklanan sorunlarını ortadan kaldırmak, neyi ne kadar başarabileceği konusunda araştırmalar yapmak. Öğrencilerin ders içi ve ders dışı faaliyetlerinde başarılı olabilmeleri için teknik ve yöntemleri kavratıp, başarısızlık nedenlerini araştırıp, ortaya çıkarmak.
- Öğrencilerin bir üst seviyedeki okul için gereken hazırlığı zamanında yapmasını sağlamak. Öğrencilerine bir üst öğretim kurumları hakkında yeterli bilgileri verecek dökümanları hazırlayıp yararlanmalarını sağlamak.

4.2.3.2. Meslek Rehberliği

Mesleki rehberlik bireye sağlıklı meslek tercihi yapmasında, bir mesleğe yönelmesinde yararlı olabilecek çalışmalarını kapsayan rehberlik alanıdır. Meslek Danışması yoluyla, bireyin mesleklere ait bilgilere ulaşarak, kendine en iyi uyanını bulması ve meslek seçmesine yardım edilir. Okullarda Rehberlik Hizmetleri bireysel veya gruplar halinde

yapacakları görüşmelerle öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme çalışmaları yürütür. Bu çalışmalar şunlardır:

- Meslekler ve meslek alanlarına ait bilgiler
- Temel ve mesleki bilgi kaynakları
- Öğrenciler için meslekleri tanıtıcı bilgi ve dokümanlar hazırlamak
- Yurt dışı ve yurt içi düzeyde mesleklerin özelliklerini, sergilemek, meslek günleri düzenlemek
- Konu ile ilgili test ve teknikler hazırlamak.
- Öğrencilerin özelliklerini belirleyerek, göre yönlendirme faaliyetlerini sürdürmek.

2.BÖLÜM

İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ

1. İLKÖĞRETİM

1.1. İlköğretimin Tanımı

İlköğretim 6–14 yaş arası çocukların devam ettiği; sekiz yıllık zorunlu eğitim-öğretimin yapıldığı okulları kapsamaktadır. İlköğretim, kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Yani her Türk genci bu eğitimden eşit ve bedelsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir.

“İlköğretim okulları, ilk ve ortaokulların birleştirilerek organize edilmesinden meydana gelmiş sekiz yıllık okullardır. 2482 sayılı yasa (1983)bu okullar için daha önce kullanılan ‘temel eğitim’ kavramı yerine‘ilköğretim’ kavramını getirmiştir.”¹⁶

1.2. İlköğretimin Amaçları

İlköğretimin temel amacı; her Türk çocuğunun iyi bir yurttaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlaka uygun olarak yetişmesini, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. İlköğretim dönemi bireyin hayatında temel bilgi, beceri ve alışkanlıklarını kazandığı eğitim sürecidir. Türk Millî Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda hazırlanan ve 1997 yılında yürürlüğe giren "İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"ne göre İlköğretim kurumlarının amaçları şunlardır: ¹⁷

- Öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini geliştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak,

¹⁶ Kaya, a.g.k., s.47.

¹⁷ MEB Tebliğler Dergisi, sayı: 2481, Ankara, 1997.

- Öğrenciye, Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ile uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, görevlerini yapma ve sorumluluk yüklenebilme bilinci kazandırmak,
- Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini ve geliştirmelerini sağlamak,
- Öğrencileri toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışan, hoşgörü sahibi ve paylaşmayı bilen, çevresine uyum sağlayan, iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmek,
- Öğrencilerin, gerçekleştirecekleri sosyal, kültürel ve eğitsel etkinliklerle millî kültürün benimsenmesine ve yayılmasına yardımcı olmak,
- Öğrencilere, bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm arama alışkanlığı kazandırmak,
- Öğrencilere, kendisi, ailesi ve toplumun sağlığı ile çevreyi koruma bilinci ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Öğrencilerin becerilerini ve zihinsel çalışmalarını birleştirerek çok yönlü gelişmelerini sağlamak,
- Öğrencilerin araç-gereç kullanımlarını, sistemli düşünebilmelerini, özgüvenlerini geliştirmelerini, çalışma alışkanlığı kazanmalarını, estetik duygular ve yaratıcılık güçlerinin geliştirilmesini sağlamak,
- Öğrencinin ilgi alanlarını ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak, meslekleri tanıtmak ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yöneltmek,
- Öğrencileri ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyan, üretken, verimli, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirmek,
- Öğrencilerin zamanlarını faydalı etkinliklerde, kişisel ve toplumsal araç-gereçler ile kaynakları verimli kullanmalarını, okuma zevk ve alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktır.

İlköğretim okulları bu amaçlar doğrultusunda, çocuğun bedensel, zihinsel ve psikolojik yönden gelişimini tamamlayarak, çevresine ve topluma uyumlu, hayatın gelecek dönemlerine hazır bir birey olarak yetişmesini sağlamakla yükümlüdür.

1.3. İlköğretim Çağı Çocuğu

1.3.1. Ergenlik

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir ara dönemdir. Ergenlik bireyde bedensel, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve gelişmelerin olduğu, buluşla başlayan özel bir evredir. Buluş ise ergenliğin başlarındaki ön ergenlik olarak adlandırılan biyolojik ve cinsel gelişme dönemidir. Yani ergenlik buluş dönemle başlayıp uzun yıllar devam edebilen, çocuğun hayatında ciddi değişimlerle şekillenen önemli bir süreçtir.

1.3.2. Ergenlik Dönemi Özellikleri

Ergenlik değişik bakımlardan ele alınır. Temelde ergenliğe, fizyolojik ve hormonal gelişim, toplumsal etkiler, ekonomik kararlılık ya da duygusal gelişim açısından yaklaşılır. Ergenlik dönemi fizyolojik değişimlere ek olarak, duygusal yönden de çocuğun değişmesini, gelişmesini, olgunlaşmasını sağlayarak hayata bakışını şekillendirir.

“Çoğu kez, fizyolojik ve hormonal olgunlaşmayı da içeren yaklaşımlar bileşimi olarak ele alınır. Örneğin, erinlik çağına (gencin üreme yeteneğini kazandığı dönem) genellikle 10–15 yaşları arasında girildiğini biliyoruz. Bazılarınca bu dönem ergenliğin başlangıcı sayılır. Ergen gelişiminin bir parçasıdır demek daha kesin ve doğru olur.”¹⁸

Ergenlik döneminde genç, bugüne kadar ne yaptığının ve ne olduğunun farkına varmakta ve bundan sonraki hayatının yolunu çizebilmektedir. Genç kendisini tanımlamaya ve bir kimlik oluşturmaya zorlayan baskı ve güdülerle ilk kez bu dönemde karşılaşır. Kimlik kendi gelişim süreci içinde olgunlaşır, ergende benlik, kimlik algısı fiziksel, zihinsel, duygusal ön şartların oluşumuyla şekillenmeye başlar.

¹⁸ Adams, J., Ergenliği Anlamak, Ankara, 1995, s.13.

Ergenlik döneminin yaş sınırlarını şu şekilde belirtebiliriz:¹⁹

Tablo 2. Ergenlik Dönemi Yaş Sınırları

A. Buluş (Erinlik)veya Ergenliğin Başları	11 -13 yaş (kızlar) 13 -15 yaş (erkekler)
B. Ergenliğin Ortaları	14 -16 yaş (kızlar) 15 -17 yaş (erkekler)
C. Ergenliğin Sonları	16 / 17 -21 yaş

Kaynak: Adnan Kulaksızoğlu, Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2005, s.53.

1.3.2.1. Fiziksel Gelişim

Ergenlik cinsiyet yeteneklerinin kazanıldığı dönemdir. Ortalama olarak kızlarda 12–13, erkeklerde 13–14 yaşlarında ortaya çıkmakta 2–4 yıl kadar sürmektedir. Bu dönemdeki fiziksel değişme ve gelişme oldukça hızlıdır. Ergenlik kızlarda 18, erkeklerde ise 21 yaşına kadar devam edebilmektedir. Ergenliğin ilk yıllarında büyüme hormonu çok çalıştığı için boy uzaması çok fazladır. Bu dönemde yıllık boy artışı kızlarda 6–8 cm civarındadır. Erkeklerde boy uzaması kızlardan sonra başlamaktadır.13 -14 yaşlarında yıllık boy artışı ortalama 7–8 cm dir.16 yaşından sonra uzama yavaşlar ve 18 yaşına kadar 5cm lik bir uzama daha olur. Kızlarda ağırlık artışı en fazla cinsel olgunluğun ortaya çıktığı dönemlerde, erkeklerde ise 16 yaş civarında görülmektedir. Ergenlik döneminde kız ve erkek çocuklarda şişmanlık eğilimi görülür. Boy uzadıkça bu şişmanlık ortadan kalkmaktadır.

¹⁹ Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2005, s.30.

Ergenlik dönemindeki bu fiziksel değişmeler aynı zamanda bireyin sosyal ve psikolojik uyumunu da etkiler. Ergen dış görünümüyle oldukça ilgilidir ve yaşadığı değişimlere sağlıklı bir rehberlik ve bilgilendirmeye daha çabuk uyum sağlar.

“Ergenlikte vücutta orantısız bir görünüm mevcuttur. Bu orantısızlık en fazla ayaklar ve burunda göze çarpar. Baş çevresinde cinsel olgunluktan sonra % 5 lik bir büyüme olur ve yüz uzunlamasına büyür. Vücut genel olarak uzun ve ince bir görüntüye sahiptir. Ergenlik döneminde kemiklerin boyu uzar. Aynı zamanda içyapıları ve biçimleri değişir.”²⁰

Erkeklerde 13–14 yaşlarından itibaren cinsel organ çevresinde, kol, bacak ve göğüste kıllaşmalar görülür. Daha sonra koltuk altı ve yüzde tüyler çoğalır, sakal çıkmaya başlar. Kızlarda ise 10–11 yaşlarından itibaren göğüslerde sertleşme ve büyüme olur. Cinsel organ bölgesinde kıllanma başlar; çenede, yanaklarda ve dudakların üst kısmında da tüylenme görülebilir. Kızlar erkeklerden daha önce ergenlik dönemine girmeleri ve toplumsal baskılar sebebiyle ergenlik dönemini erkeklere göre daha zor geçirirler. Yüzde oluşan sivilceler, yağlanma, saçlarda kepeklenme, sesin kalınlaşması hem kız hem erkeklerde görülen döneme ait özelliklerdir. Her iki cinste bu dönemde fiziksel görüntüleri ve geçirdikleri değişimlerle ilgili kaygılar taşırılar.

1.3.2.2. Psikoseksüel Gelişim

Sigmund Freud cinsel gelişimi, psikolojik gelişimin bütünlüğü içinde ele alarak, bireylerin gelecekteki kişilik yapılarını oluşturan belirli dönemlerden geçtiğini ifade etmiş ve psiko-seksüel gelişim kuramını oluşturmuştur. Bu kurama göre insanın gelişimi beş dönemde incelenebilir. Ergenlik döneminin temel problemi ise, ergenin çocukluk sonrası yetişkinlik öncesi olarak nitelendirilen sürece uyum sağlayabilmektir.

²⁰ Selçuk, Z., Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2003, s.36

Psikoseksüel gelişim dönemleri şu şekildedir:²¹

Tablo 3. Psikoseksüel Gelişim Dönemleri

Oral Dönem: Doğumdan 18.aya kadar
Anal Dönem: 18 ay 3 yıl arası
Fallik Dönem: 3- 6 yaş arası
Örtülü (Latans) Dönem: 6- 12 yaş arası
Genital (Ergenlik) Dönem: 12 -18 yaş arası

Kaynak: Ziya Selçuk, Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2003, s.49.

Tablodan da anlaşılacağı gibi genital dönem olarak adlandırılan dönem ergenlik dönemini kapsamaktadır. Freud 11–13 yaşlarından erişkinlik dönemine kadar süren döneme genital dönem adını verir. Freud psikoseksüel gelişim aşamalarını ergenlik döneminin tamamlanması ile sonlandırmış, bireyin daha ileri yaşlarını kuramına dâhil etmemiştir.

“Bu dönemde ergenin fizyolojik olgunluğa erişmesi ve bazı hormonlarındaki faaliyetlerinin artmasıyla cinsel dürtüler başta olmak üzere, çeşitli dürtülerin gücü artar.”²² Bu evrede haz kaynağı cinselliğe ve karşı cinse yönelir. Ergen dürtülerini kabul ederek kendini tanımakta, karşı cinse yönelmektedir. Bu da sağlıklı bir gelişimin işaretidir.

Genital dönemde fizyolojik yapıda görülen değişmeler, örtülü dönemde gizli kalan dürtülerin yeniden canlanmasına sebep olur. Bu yüzden özellikle cinsel dürtülerden kaynaklanan çatışmalar tekrar ortaya çıkar. Cinsel hayaller kurma, güvensizlik ve kendi kendine cinsel doyum sağlama eğilimleri görülebilir. Bu dürtülerin katı kurallarla engellenmesi çocuğun yaşadığı bedensel değişimlere uyum sağlamasını güçleştirir. Ergenin cinsel dürtülerinin toplumsal yaşamın kurallara uygun bir şekilde belirli sınırlar içerisinde doyurulması gerekir.

²¹ Selçuk, a.g.k., s.49.

²² Yavuzer, H., Gençleri Anlamak, İstanbul, 2005, s.52.

“Erinlik ve ergenliğin ilk dönemini içine alan genital dönemdeki genç, karşı karşıya kaldığı çatışmalara çözüm arar ve yetişkin bir insan olmaya çabalar.”²³ Karşı cinse ilgi duyma, sosyalleşme, evliliğe ilişkin planlar kurma bu dönemin başlıca özellikleridir. Genital dönemdeki genç toplumsal değerleri reddetme ve benimseme arasında gidip gelmektedir. Bu dönem sağlıklı bir şekilde geçirilmez ise, ergen aşırı bağımlı veya aşırı bağımsız kişilik geliştirebilir. Cinsel kimlik, bireyin kendi bedenini tanıyışı ve kabullenışı ile sağlanır. Çocuğun cinsel kimliğinin oluşum sürecini sağlıklı tamamlayabilmesi için çevrenin tutumu ve kendi deneyimlerinin etkisi de önem taşır.

Freud'a göre; bu dönemde ergen, çocukluktan kalma değerlerle yüzleşmek ve bunları değiştirmek zorunda kalır. Anne-baba bağımlılığından koparak, karşı cinsle ilişkiler kurmayı öğrenir. Olayların sadece kendi etrafında döndüğüne inanarak benmerkezci bir yaklaşım sergiler. Ergen, bir yandan bağımsızlığını kazanmaya çalışırken, diğer yandan da sosyalleşme çabasına girer. Ergenlik, erkekte ve kızda hızla büyümenin olduğu, birincil ve ikincil cinsel yapının hızla geliştiği yaşları kapsar. Aşırı bağımlılık duyguları olan ergen, ailesini yitirme, onlardan kopma kaygısına kapılır. Çocukluk dönemlerinden artakalan sorunların çözümü bu çağda yapılacaktır.

“Genital dönem kimlik gelişimi açısından en önemli evrelerden biridir. Çoğu ruhsal bozukluklar, nevrotik bozukluklar, kişilik bozuklukları, psikozlar bu dönemde ortaya çıkar. Genç, çoşan sorunlar arasında egemenlik kurmak zorundadır. Ergen, uzun bir hazırlık dönemi içinde yıllarca çabalar, bocalar ve kimliğini iyi kötü bulur.”²⁴ Ergen ancak olumlu ve olumsuz özelliklerini, problemlerini keşfederek ve kendisini tanıyarak kendini tutarlı bir kişilik olarak algılayabilir ve topluma uyumlu bir kimlik geliştirebilir.

1.3.2.3. Psiko-Sosyal Gelişim

Erik Erikson, insan yaşamında sekiz kritik dönem olduğunu ifade ederek, psikososyal gelişim kuramını oluşturmuştur. Bu kurama göre her dönemde bireyin yüzleşmesi gereken bir çatışma bulunmaktadır. Bireyin sağlıklı bir kişilik kazanması için

²³ Selçuk, a.g.k., s.53.

²⁴ <http://www.psikolojikdanisma.net/sexuelgelisimasamaları.htm> (14.07.2009)

bu dönemleri başarılı olarak atlattığı gerekmektedir. Eğer bir dönemdeki çatışma tam olarak çözümlenemezse bireyin yaşamının daha sonraki dönemlerinde de problem yaratmaya devam edecektir.

Erikson'un psiko-sosyal gelişime ilişkin dönemleri şu şekildedir:²⁵

Tablo 4. Psikososyal Gelişim Dönemleri

Evreler	Kriz	Olası Sonuçlar
0-1 yaş	Temel Güvene Karşı Güvensizlik	Güvenli yada güvensiz bağlanma
2-3 yaş	Özerkliğe karşı şüphe ve utanç	Kişisel olarak bağımsızlığını kazanmada başarı ya da başarısızlık
3-5 yaş	Girişkenliğe karşı suçluluk	Toplum tarafından onaylanma, istenilen hedeflere yönelme ya da tersi
6-11 yaş	Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu	Bireysel ve toplumsal bilinç yeterliliği kazanma ya da kazanamama
Ergenlik	Kimlik kazanmaya karşı rol karışıklığı	Olumlu veya olumsuz benlik algısı kazanma
Genç yetişkinlik	Yakınlığa karşı yalnızlık	Olumlu veya olumsuz sosyal ilişkiler kurma
Orta yaş	Üretkenliğe karşı durgunluk	Aile ,toplum ve insan gelişimi için olumlu veya olumsuz değerler kazanma
İleri Yetişkinlik	Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk	Yaşamdaki iyi ve kötü olaylar ile ölümle karşı benlik bütünlüğünü koruyarak geliştirmede, başarı ya da başarısızlık

Kaynak: Ziya Selçuk, Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2003, s.66.

Bu dönemde çocuklukta öğrenilen ahlaki değerler ile yetişkin yaşamdaki değerleri karşılaştırır. Ergenin toplumsal yerini, mesleki konumunu ve cinsel kimliğini tanımaya, yerine oturtmaya çalıştığı bir dönemdir. İşte, bu çabaya "kimlik bunalımı" denir. Kimlik bunalımı her ergenin kendi kimlik duygusunu kazanabilmesi için bilinçli ya da bilinçsiz olarak verdiği bir mücadeledir. Bu süre içinde ana-babadan bağımsızlaşma, toplumsal değerleri, kuralları yargılama ve kendine yeni bir yol bulma çabası belirgindir.

²⁵ Selçuk, a.g.k., s.66.

“Ergenlik çağının gelmesi ile çocukluk dönemi sona erer, gençlik çağı başlar. Ergen kişiliği için bir kimlik geliştirmeye çalışır. Genç ‘ben kimim’ sorusuna cevap aramaktadır. Kimliğini arayış çabası içinde, kahramanlara, öğretilere, karşı cinsten kişilere tutulur. Kararsızlık ve şaşkınlık bu yaştaki gençlerin dayanışma grupları oluşturmalarına neden olur.”²⁶ Bu dönemde ergen kendisine benzer değişimleri ve aynı süreci yaşayan diğer ergen grupları ile iletişim kurmaya, saygınlık kazanmaya ve rol sahibi olmaya çalışır.

Gencin bu dönemde ailesiyle, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkileri çok önemlidir. Ergen sosyal çevresinde bir gruba ait olmayı amaçlar ve bu gruba uyum sağlamaya çalışır. Toplumsal uyum kavramı ergenin hayatında yer edinmeye başlar. Kimlik kavramının yoğunlaşarak kimlik karmaşasına dönüşmesi ise uyumun oldukça ağır biçimde bozulmasıdır. Böyle bir durumda bocalayan genç, aşırı uçlara sapabilir; bunalıma, panik durumlarına girebilir, ailesine ve topluma karşı gelebilir.

1.3.2.4. Bilişsel Gelişim

Piaget, ergenlik dönemi ve sonrasına ait bilişsel gelişimi Soyut İşlemler Dönemi olarak adlandırmıştır. Bu dönemdeki çocuklar tümevarım ve tümdengelim yöntemleriyle düşünce yürütebilir. Problemleri çözmek için somutlaştırmaya gerek yoktur. Yani ergen gerçek ve somut olmayanla, olasılıklarla ilgilenebilir ve mecaz anlamları anlamakta zorluk çekmez. İlköğretim büyük ölçüde soyut konulardan oluşmaktadır ve soyut düşünmeyi gerektirir. Bu nedenle somut düşünceden soyut düşünceye geçiş çok önemlidir.

“Ergenlik entelektüel bir genişleme ve akademik yaşantının öneminin farkına varmaya başlama çağıdır. Genç artık soyut düşünme yeteneğini kullanarak, önermelerle, genel kavramlarla, hipotezlerle akıl yürütmeyi ve kendi düşüncesiyle başkalarının düşüncesi arasındaki farkı kavrayabilir.”²⁷ Bu dönemde genç kavramları kullanarak yeni kavramlar ve düşünceler üretebilir, yaratıcı düşünme biçimi gelişir. Ergenler kendileri ve dünya hakkında daha fazla düşünmeye, daha eleştirel ve tartışmacı bir kimlik kazanmaya başlarlar.

²⁶ Geçtan, E., Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar, İstanbul, 1994, s.104.

²⁷ Yavuzer, a.g.k., s.25.

2. İLKÖĞRETİMDE REHBERLİK

2.1. Rehberlik ve Eğitim İlişkisi

Modern eğitim anlayışı rehberlik ve danışma faaliyetlerini eğitim faaliyetlerinin bir parçası haline koymaktadır. Modern eğitim öğrencinin bütün yönleri ile gelişmesini amaçlar. Modern eğitimin amaçları rehberliğin de ulaşmaya çalıştığı amaçlardır. Rehberlik ve danışma da çocuğun bir kişi olarak bedensel zihinsel ve sosyal bütün yeteneklerini geliştirmesine, kendine en uygun bir meslek edinip orada ilerlemesine, çevresiyle olumlu ve etkili ilişkiler geliştirmesine yardım etmek için çalışır.

“Eğitim her bireyin kendinde meydana gelen ve bireyde oluşan değişimleri kapsayan bir oluşum olarak tanımlanmaktadır. Modern anlayışa göre eğitim, bireyin bedensel, duygusal bilişsel ve sosyal yeteneklerinin kendisi ve içinde yaşadığı toplum için en uygun şekilde gelişimi, oluşumudur.”²⁸ Rehberliğin temel işlevlerinden biri de bireyin bu oluşum sürecine sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olmaktır.

Modern eğitim anlayışında bireyi merkeze alan öğrenci merkezli eğitim anlayışı hâkimdir. Bireyin her yönüyle gelişimini ve topluma uyum sağlayan bir birey kimliği kazanmasını amaçlamaktadır. Bireyin istek ve ihtiyaçlarını değerlendirerek, yapıcı ve sorgulayıcı bir yaklaşımla çözümler üreten bir rehberlik hizmeti modeli eğitim sistemimize daha faydalı olacaktır. Rehberlik hizmetleri, eğitim sürecini ayarlayıcı, destekleyici ve geliştirici bir işleve sahiptir. Çağdaş okul eğitim sürecinin etkili bir şekilde işlemesi için, eğitsel rehberlik hizmetlerini gerekli görür ve bu hizmetleri örgütler. Çağdaş okul sadece bilgi vermez, bireyin gelişimine bireysel farklılıkları dikkate alarak katkı sağlar. Rehberlik hizmetleri ile öğrencilerin bireysel farkları belirlenerek okula ve eğitim sürecine daha hızlı uyum sağlamaları ve başarılı olmaları mümkündür.

²⁸ Tan, a.g.k., s.56.

“Rehberlik, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır, fakat eğitimle eş anlamlı değildir. Amaçlardaki beraberlik eğitim ve rehberliğin aynı şeyler olmasını gerekli kılmaz.”²⁹
Rehberlik ve eğitim arasında belirgin farklılıklar da vardır:

- Eğitim-öğretimin uygulayıcısı eğitim yöneticisi ve öğretmen iken rehberlik hizmetlerinin uygulayıcısı Rehberlik uzmanıdır. Rehberlik bilgi ve teknikleri uzmanlık gerektirmektedir. Her öğretmenin rehberlik bilgi ve görüşüne sahip olması gereklidir ama rehberlikte uzmanlaşma zorunluluğu yoktur.

- Eğitim bir grubun dâhil olduğu süreçtir dolayısıyla öğretmen grup öğrenme faaliyetlerinde lider ve rehber konumundadır. Öğretmen sınıf dâhilinde tüm öğrencilerle etkileşim içindedir. Rehberlik ise bireyseldir. Rehberlik hizmeti esnasında danışman lider değil, sadece dinleyici konumundadır. Grup ile gerçekleştirilen rehberlik çalışmasında bile nihai amaç kişinin kendini daha iyi anlaması, seçeneklerinin farkına vararak potansiyelini en verimli şekilde kullanmasıdır; yani bireyseldir.

- Eğitimin önceden belirlenmiş amaçları vardır ve bu amaçlar doğrultusunda seçilen konular ile ders izlencesi oluşturulur. Öğretmen belirlenen müfredata göre bilgileri aktarır. Sınav, not alma, sınıf geçme eğitim sisteminin parçalarıdır. Rehberlikte ise her bireyin problemi farklıdır ve konular da değişkendir, daha önceden bir başkası tarafından belirlenmez. Danışman ve danışanın karşılıklı konuşması şeklinde gelişir, herhangi bir sınav ya da not sistemi içermez.

- Eğitimde bireyin belirlenmiş kurallara uyması istenir ve yani birey için dıştan veya bir disiplin, kurallara uyma, uyum gösterme ve kontrol vardır. Kurallara, geleneklere ve okul düzenine uymayan birey cezalandırılma durumundadır.

“Rehberlikte ise bireyin benliği ve durumlar arasında geliştireceği ilişki ve dengedeki disiplin, dışsal olmaktan çok içsel bir disiplin olup birey tarafından geliştirilme durumundadır.”³⁰ Cezalandırma, yargılama, ya da kınama gibi durumlar danışman-danışan iletişimini olumsuz yönde etkileyeceğinden rehberlikte söz konusu değildir.

²⁹ Tan, a.g.k., s.54.

³⁰ Özoğlu, S., Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma, İzmir, 1982, s.91.

2.2. İlköğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri İhtiyacı

İlköğretim ülkemizde temel eğitim olarak tüm yurttaşlara zorunludur. İlköğretim eğitimi alanların büyük bir bölümü ilerleyen yıllarda eğitim hayatına devam etmemektedir. Bu sebeple bireyin hayatında ilköğretim eğitiminin kalitesi ve edindiği kazanımlar çok önemlidir. Rehberlik hizmetleri ile amaçlanan da çocuğun dengeli ve çevresine uyumlu bir birey olarak yetişmesini sağlamaktır.

“İlköğretim okullarında rehberlik hizmetlerinin gerekliliği 1974 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanununun vurgulanmıştır. Ancak somut olarak bu konuda girişimler son birkaç yılda 8 yıllık temel eğitime geçiş ile başlamıştır. Ülkemizde ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin rehberlik ihtiyacı, uzmanlarca daha çok 1990lı yıllarda dile getirilmeye başlanmıştır.”³¹ Ülkemizde ilköğretim zorunlu ve parasız olması sebebiyle okullaşma oranının en yüksek olduğu dönemdir. Bu anlamda ilköğretim çocukları ortaöğretime hazırlamaya ek olarak, hayata hazırlama süreci olarak değerlendirilmelidir.

Okul çocuğun benlik oluşumunu bir kez daha gözden geçirmesine olanak sağlar. Davranışları konusunda öğretmenlerden ve arkadaşlarından uyarıcı tepkiler alır, bir toplum içinde kendisini değerlendirme olanağı bulur. Özellikle okulda karşılaştığı bu kişilerin tutumları çocuğun benliğine karşı olan tutumunu çok etkiler ve bu etkiler sonucu bireysel ve toplumsal kişiliğini kazanır. İlköğretim hem aile de hem çocuk için yeni bir uyum süreci demektir. Çocuk yeni bir sosyal çevreye gelmiştir ve bu sosyal çevrede, sahip olduğu özelliklerine yenilerini de katarak gelişmeye ve varolmaya çalışacaktır.

“Ailesinden ilk kez kopup yeni ve farklı bir çevre olan ilköğretim okuluna gelen çocuğun psikolojik dengesini sağlayabilmesi ve bunu koruyabilmesi için rehberlik hizmetleri ile okulda çocuğun gereksinimlerinin karşılanması gerekir.”³² İlköğretim dönemi çocuğun kişilik gelişimi, özgüven ve benlik algısının oluşumu açısından çok önemli olduğundan sağlıklı ve rehberlik anlayışı hâkim bir öğrenme ortamı çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini tamamlamasına yardımcı olur.

³¹ Yeşilyaprak, a.g.k., s.47.

³² Özgüven, İ., Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2000, s.300.

“İlköğretim öğrenciler arasında bireysel farklılıkların fazlaca görüldüğü bir eğitim düzeyidir. Bu yaştaki çocuklar arasında tipik ortalama öğrenciye göre düzenlenen eğitim programını izleyemeyecek kadar özürli olanların ayrılmasında zorunluluk vardır.

Yine bir çocuğun herhangi bir alanda üstün yeteneğini erken keşfi de ona uygun gelişim ortamlarının sağlanabilmesine olanak verecektir. Bütün bunlar göz önüne alınarak ilköğretimde çocuklara bireysel farklılıklara duyarlı uygun gelişim ortamlarının sağlanabilmesi için rehberlik hizmetleri gereklidir.”³³

İlköğretim temel davranış ve alışkanlıkların kazanıldığı dönem olması sebebiyle zamanı iyi kullanma, planlama, verimli ders çalışmaya yönelik rehberlik etkinlikleri, ilerleyen yıllarda çocuğun başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca temel eğitimi bitirdikten sonra çocukların ilgi ve yeteneklerine göre uygun ortaöğretim programlarına ya da çalışma hayatının ilgili branşlarına yönlendirilmesi için de rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3. İlköğretim Rehberlik Programı

Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde her okul kendi kapasitesi ve olanakları çerçevesinde bu hizmetleri organize ederek yürütmelidir. Rehberlik programı hazırlanırken; okulun eğitim programı ile uyum içerisinde olmalıdır. Programın amaçları açık ve somut olarak belirlenmelidir. Rehberlik hizmetlerinin programlanmasında sadece uzman danışmanlar, idari birimler ve öğretmenler değil veli işbirliğinin de hayati önemi vardır. Öğrencinin ergenlik dönemindeki değişimlerini ilk ve en detaylı fark eden, bireysel farklılıklarını en iyi bilen ailesidir. Bu sebepten rehberlik programı çerçevesinde ailelerin görüşleri alınmalı, öneriler değerlendirilmeli ve uygulama sürecine veliler de dâhil edilmelidir.

Etkili bir rehberlik programının şu dört özelliği taşıması gerekir: ³⁴

³³ Kaya, a.g.k., s.48.

³⁴ Can, a.g.k., s.238.

- Etkili bir program sistematik olmalıdır. Aktif olarak öğrenci ihtiyaçlarını belirlemelidir. Öğrencilerin kazanması beklenen yeterliliklerin saptanmasında ve kazandırılmasında ne tür etkinliklere ve müdahalelere yer verileceği konusunda yardımcı olmalıdır.
- Etkili bir program taşınabilir olmalıdır. Kesintisiz ve öğrenme olanaklarını ve hizmetlerini sağlayacak şekilde tutarlı ve sürekli olmalıdır.
- Etkili bir program uygulanabilir olmalıdır. Gerçekleştirilemeyecek bir program hazırlanmamalıdır.
- Etkili bir program garantili olmalıdır. Öğrencilere programdaki etkinliklere katıldıkları takdirde belirli alanlarda yeterlilik kazanacakları konusunda güvence vermelidir.

İlköğretim; öğrencilerin temel bilgi ve davranışları kazandığı, sosyal çevrelerine uyumlu sağlayarak toplumsal bir kimlik edinmeye çalıştıkları dönemdir. Bu sebeple okullarımızda rehberlik programı hazırlanırken etkinliklerin ve çalışmaların bu amaçlara yönelik olması gerekir. Öğrenci, rehberlik etkinlikleri öncesi ve sonrasında kendi bireysel gelişiminde değişimi fark edebilmelidir. Rehberlik etkinliklerinin sürekli ve sistematik olarak uygulanması ve değerlendirilmesi gerekir. Bu sayede öğrencinin hayatında mevcut ya da oluşabilecek problemler önceden tespit edilebilir ve çocuğun ruhsal yönden dengeli bir birey olarak gelişimine katkı sağlanabilir.

Bu amaçlarla 2002 yılında MEB İlköğretimde Gelişimsel Rehberlik Modelini geliştirmiştir. Bu model içinde Rehberlik ve Danışma Programlarının Standartları olarak ilköğretim okullarında şu hedefler önerilmiştir:³⁵

- Kendini tanıma ve kabul edebilme
- Başkalarını tanıma ve kabul edebilme
- Kişiler arası ilişkinin önemini fark edebilme
- Davranışlarının sorumluluğunu alabilme
- Etkili öğrenme ve çalışma becerilerini kullanabilme
- Öğrenmenin önemini fark edebilme

³⁵ Ültanır, E., İlköğretim Birinci Kademedeki Rehberlik ve Danışma, Ankara, 2000, s.44.

- Çalışma yaşamını fark edebilme
- Mesleğin önemini fark edebilme
- Çalışma dünyasına olumlu tutumlar geliştirebilme
- Kariyer planlama sürecini fark edebilme
- Karar verme, problem çözme sürecini fark edebilme
- Amaç belirleme sürecini fark edebilme

Yukarıdaki maddelerin ortak özelliği; çocuğun hayatında farkındalık duygusunu kazandırmaya yönelik olmasıdır. Bu farkındalık; hem bireysel özelliklerinin ve kapasitesinin farkına vararak kendini tanıma ve gerçekleştirme anlamında, hem de farklılıkları ve problemlerini kabullenerek yaşadığı sosyal çevreye uyum sağlaması anlamındadır. Gelişimsel rehberlik modeli ile bu farkındalık sağlanırsa çocuğun hayatının ilerleyen dönemlerine dair hedefler belirleyerek, planlar yapabilmesi kolaylaşacaktır.

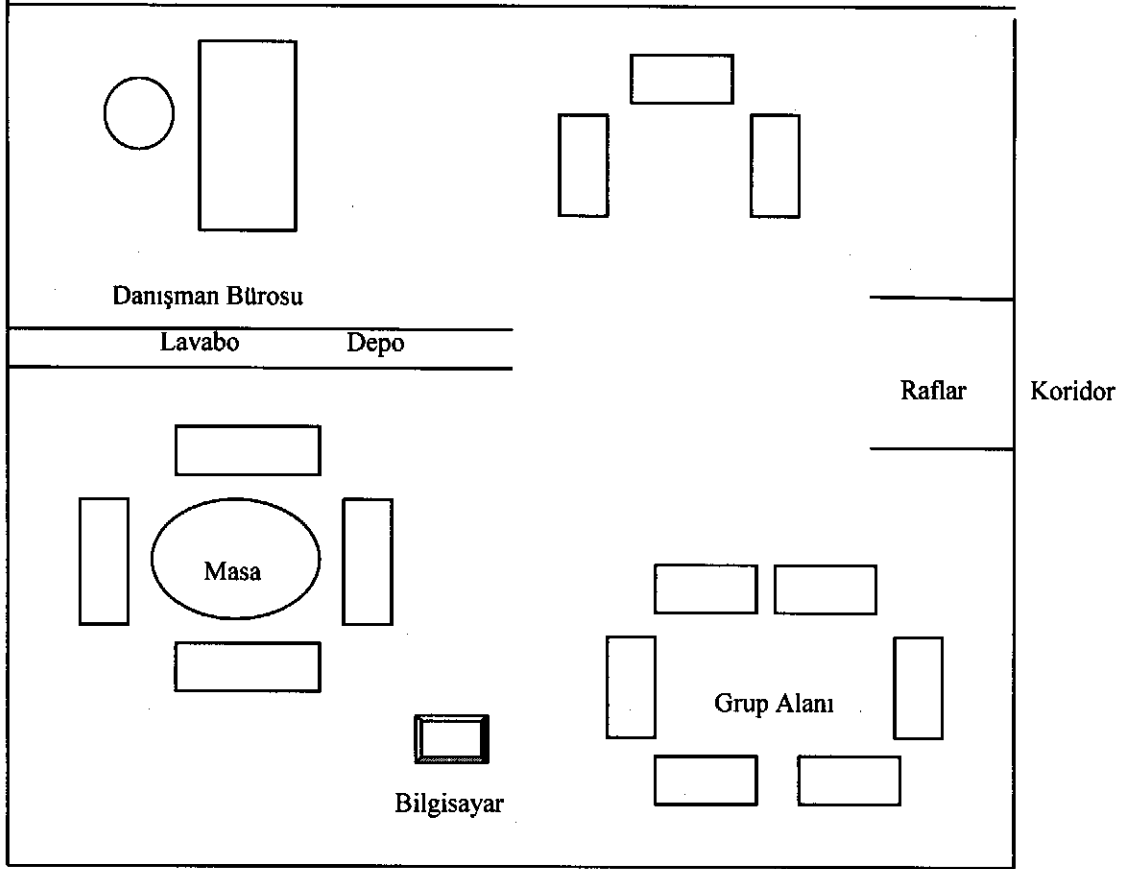
2.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Merkezinin Okuldaki Yerleşimi

Rehberlik hizmetlerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmek için danışmanlar okul kurumu içerisinde uygun alana ihtiyaç duyarlar. Danışma merkezi okul danışma programının düzey ve karakterini yansıtır. Okullardaki rehberlik merkezleri öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına, okulun olanaklarına göre çeşitlenmektedirler. İdeal olarak bir ilköğretim danışma merkezi, öğrenciler, veliler, öğretmenler ve diğer kişilerle güvenilir ortamlar oluşturabilmek için özel bir bürodan ve bunun yanında grup oturumları, oyun etkinlikleri ve diğer hizmetler için kullanılacak geniş bir odanın bulunmasıdır.

Maalesef ülkemizde okulların büyük bölümünde henüz rehber öğretmen eksikliği olduğu için rehberlik ve psikolojik danışma odası da mevcut değildir. Psikolojik danışmanı bulunan okullarımızda da fiziksel koşulların elverişsizliği ideal bir danışma merkezi oluşumuna engel olmaktadır. Oysa çocuk bireysel problemlerini, okul, aile ya da sosyal çevresinde yaşadığı uyumsuzlukları danışmanla paylaşırken, kendini güvende hissedebileceği doğal ve sıcak bir ortama ihtiyaç duyar.

Şekilde örnek bir ilköğretim danışma merkezi modeli gösterilmektedir:³⁶

³⁶ Ültanır, a.g.k., s.39.

Şekil 4. İlköğretim Danışma Merkezi Modeli

Kaynak: Ültanır, E., İlköğretim 1.Kademedeki Rehberlik ve Danışma, Ankara, 2000, s.39.

Yukarıdaki şekilde de gösterildiği gibi okul rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri düzenlenirken okulda herkesin eşit şekilde ulaşabileceği, merkezi bir yere yerleştirilmelidir. İlköğretimde çocuklardan uzak bir yere yayılırsa, çocuklar danışmana hemen ulaşamazlar. Danışma merkezinin yerleşimi, okulun görülebilen bir yerinde olmalı ve okuldaki tüm gruplar arasındaki iletişimi kolaylaştıran bir özellik taşımalıdır.

3. REHBERLİĞİN HUKUKİ BOYUTU

3.1. Milli Eğitim Temel Kanunu

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun Türk Milli Eğitiminin Amaçlarını açıklayan 2.Maddesine göre “Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir.”³⁷

Milli Eğitim Temel Kanununda da belirtildiği üzere eğitimin temel amaçlarından biri de bedensel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yönden sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Bu amaca yönelik olarak yaşadığı çevreye ve topluma uyum sağlayabilen, dengeli bir kişiliğe sahip bireylerin yetişmesi için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemi büyüktür.

3.2. Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği

3.2.1. Amaç

Bu yönetmeliğin 1.maddesine göre yönetmeliğin amacı, il/ilçe düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini ve rehberlik ve araştırma merkezleri ile eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin esasları oluşturmak ve düzenlemektir.

3.2.2. Kapsam

Bu yönetmeliğin 2.maddesine göre “Bu Yönetmelik, il/ilçe düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, rehberlik ve araştırma merkezleri ile eğitim-öğretim

³⁷ <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (20.07.2009)

kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin kuruluşu, görevleri ve işleyişine ilişkin esaslar ile bu kurumlarda çalışan personelin görevlerini kapsar.”³⁸

Bu yönetmeliğin 6.maddesine göre eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri temelde; öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, yetenek ve özelliklerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bu amaçlar doğrultusunda verilir.

Bu yönetmeliğin 12.maddesine göre “Okul öncesi eğitim ve ilköğretimde hizmetler genel olarak; öğrencinin kendisi, öğretmeni/öğretmenleri ve ailesi tarafından yetenek, beceri ve diğer özelliklerinin fark edilmesine, öğrencinin yetiştiği ortamın iyileştirilmesine, bireysel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesine, etkili öğrenme ve çalışma becerileri ile motivasyonlarının artırılmasına, ilköğretim sonrası eğitime ve orta öğretime devam edemeyecekler için mesleğe yönlendirmeye yöneliktir.”³⁹ Yönetmeliğin 6. ve 12.maddeleri incelediğimizde yönetmelikte de rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında bireyin kendi potansiyelinin farkına vararak, sonuna kadar kullanabilmesi yani kendini gerçekleştirme ihtiyacı ve bireyin yaşadığı ortama uyumunun güçlendirilmesinin vurgulandığını belirgindir.

3.2.3. Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Yönetmeliğin 21.maddesine göre eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli her türlü çalışmalarla il ve ilçelerde rehberlik ve araştırma merkezi/merkezlerince yürütülür. Bu yönetmeliğin 28.maddesine göre Mevzuat her türlü defter ve basılı evrakın yanı sıra, merkezin hizmetleri ve görevleri ile ilgili tutulması gereken araç-gereç şunlardır:

- “Her türlü psikolojik ölçme araçları
- Ölçme araçları teslim ve dağıtım formları
- Ölçme araçları puanlama, kayıt ve profil formları

³⁸ MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

³⁹ MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

- Randevu defteri ve randevu fişi
- Danışan görüşme formu
- Tarama fişi
- Tarama sonuçları istatistik formu
- Öğrenci gözlem formu
- İnceleme raporu formu
- Terapi izleme ve değerlendirme formu
- Genel istatistik çizelgesi
- Kütüphane defteri
- Yayın defteri
- Yayın istem fişi
- Danışan kayıt defteri
- Merkezde gereksinim duyulan diğer defter ve basılı evrak
- Bilgisayar”⁴⁰

Yönetmelikte de belirtildiği gibi rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri ile eğitim birimlerinin etkili ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri için; gerekli materyallerin daima hazırda bulunması, teknolojik gelişmelerin takip edilmesi ve yeni uygulamalara dâhil edilmesi gereklidir.

3.2.4. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü

Bu yönetmeliğin 29.maddesine göre “Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü, bölüm başkanının sorumluluğunda merkezin çalışma alanının kapsamına göre yeterli sayıda psikolojik danışman, psikolog, psikometrist, eğitim programcısı ve sosyal çalışmacıdan oluşur.”⁴¹

Bu yönetmeliğin 30.maddesine göre rehberlik ve psikolojik danışma servisleri üniversiteler ve ilgili kuruluşlarla iş birliği yaparak öğrencilerin zihinsel, psikolojik ve sosyal bakımlardan dengeli ve sağlıklı bir şekilde kapasitelerini geliştirmeleri, özelliklerini tanımları ile bu yönde meslekî ve eğitsel rehberlikte bulunulması için grup rehberlik

⁴⁰ MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

⁴¹ MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

etkinliklerine yönelik programları hazırlar ve uygulanmasında gerekli yardımlarda bulunur. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerekli kurumlarla işbirliği ve iletişim içerisinde olarak, sağlıklı ve dengeli bir kişiliğe sahip, kapasitesini tam olarak kullanabilen yaratıcı bireyler yetişmesine yönelik program ve uygulamalarda bulunması gerekliliği yönetmeliğin bu maddesinde de açıkça görülmektedir.

3.2.5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerinin Kuruluşu

Bu yönetmeliğin 43.maddesine göre “Resmî ve özel eğitim-öğretim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek üzere, rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulur. Bu servise öğrenci sayısına göre yeterli eleman atanır. Hizmetin özellikleri açısından uygun fizikî ortam ve gerekli donatım sağlanır.”⁴²

Yönetmelikte de belirtildiği üzere, eğitim kurumlarında rehberlik hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için konusunda uzman danışmanların olması gereklidir. Ülkemiz şartlarına bakıldığında ise okullarımızda rehberlik uygulamaları çoğunlukla sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Okulların büyük bölümündeki rehber öğretmen eksikliği rehberlik hizmetlerinden tam verim alınamamasına sebep olmaktadır. Rehberlik hizmetlerinin çocukların sağlıklı kişilik gelişimde ve topluma uyum sağlayan dengeli bireyler olarak yetişmesindeki rolü düşünülürse, rehberlik programının uzman danışmanlar tarafından uygulanması gereklidir.

3.2.6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

Bu yönetmeliğin 45.maddesine göre Her eğitim-öğretim kurumunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin plânlanması, amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur. Bu komisyon, ders yılında birinci ve ikinci dönemin başladığı ilk ay ile ders yılının tamamlandığı ay olmak üzere, yılda en az üç defa toplanır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu okul müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşturulur:

- Müdür yardımcıları.
- Rehberlik ve psikolojik danışma uzmanları.

⁴² MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

- Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf seviyesinden bir temsilci.
- Disiplin kurulundan bir temsilci.
- Okul-aile birliği ve okul koruma derneğinden birer temsilci.
- Okul öğrenci temsilcisi.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu üyeleri rehberlik hizmetlerinin işbirliği ilkesinin önemini vurgulamaktadır. Rehberlik ve danışma hizmetleri sadece rehber öğretmenler değil, okulun idari yetkilileri, tüm branş öğretmenleri, öğrenci ve öğrencinin ailesi ile işbirliği ve iletişim içerisinde olarak yürütülürse, öğrenci adına daha sağlıklı ve verimli sonuçlar elde edilebilir. Bu sebeple düzenli olarak toplantılar yapılır, ortak kararlar alınır ve tüm üyeler sürece dâhil edilir.

3.2.7. Psikolojik Danışmanın Görevleri

Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerinin uygulayıcısı öncelikle uzman danışmandır. Yönetmelikte de belirtildiği gibi danışmanın çeşitli alanlarda farklı görevleri vardır. Psikolojik danışman öncelikle okul ve öğrencinin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak rehberlik çerçeve programını hazırlar ve yıl boyunca görevli olduğu eğitim kurumunda diğer bölümlerle işbirliği içerisinde programın uygulanmasını sağlar. Bu program dâhilinde psikolojik danışman öncelikle öğrenciyi tanımaya, bireysel farklılıklarını tespit etmeye ve problemlerini çözmesine yardımcı olacak bireysel rehberlik etkinliklerini uygular, gerekli durumlarda ailesi ile iletişim kurar.

Yönetmeliğin 50.maddesine göre Psikolojik danışmanın görevlerinden bazıları şunlardır:⁴³

- Okulunun tür ve özelliklerine göre gerekli eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerini plânlar, programlaştırarak uygular veya uygulanmasına rehberlik eder.
- Rehberlik programının ilgili kısmının uygulanmasında sınıf öğretmenlerine rehberlik eder.
- Bireysel rehberlik hizmetlerini alanın ilke ve standartlarına uygun biçimde yürütür.

⁴³ MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.

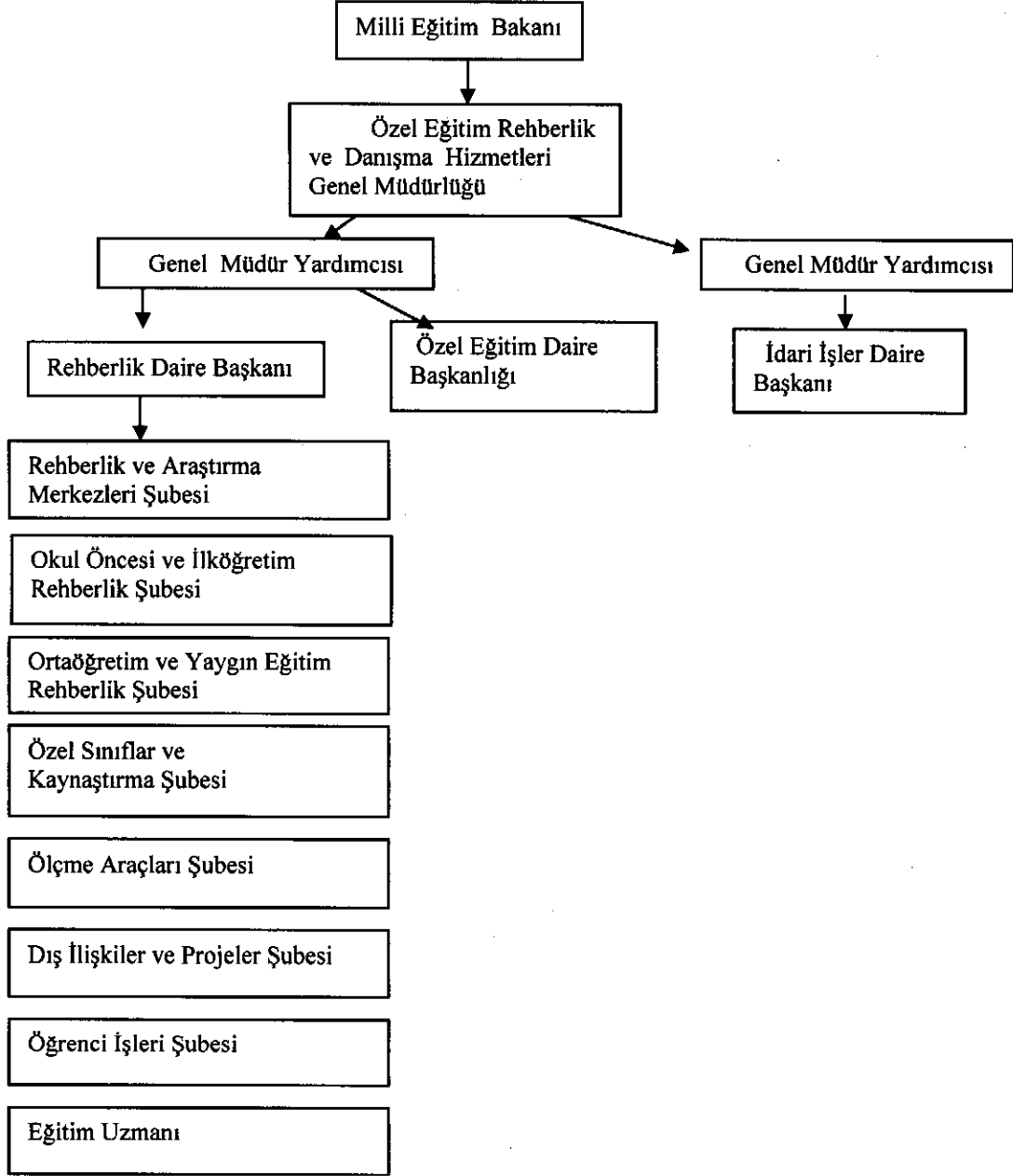
- Eğitsel, meslekî ve bireysel rehberlik çalışmaları için öğrencilere yönelik olarak bireyi tanıma etkinliklerini yürütür. Sınıflarda yürütülen eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerinden, uygulanması rehberlik ve psikolojik danışma alanında özel bilgi ve beceri gerektirenleri uygular.
- Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili konularda araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanılmasını sağlar.
- Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle verir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutar, ilgili yazışmaları hazırlar ve istenen raporları düzenler.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yönltilmesi konusunda branş ve sınıf rehber öğretmenine bilgi verir ve iş birliği yapar.
- Ailelere, öğrencilere, sınıf rehber öğretmenlerine ve gerektiğinde diğer okul personeline yönelik hizmet alanına uygun toplantı, konferans ve panel gibi etkinlikler düzenler.
- Ders yılı sonunda tüm bu alanda yapılan çalışmaları değerlendirir, sonuçlarını ve gerekli bilgileri içeren bir rapor hazırlar

Uyum problemleri ya da davranış bozukluklarına sahip öğrencilerin en kısa sürede tespiti ve önlenmesine yönelik iyileştirici hizmetlerin sağlanması ise psikolojik danışmanın en önemli görevlerindedir. Ayrıca her öğrencinin farklı alanlarda mevcut ilgi ve yeteneklerinin keşfedilmesi için çalışmalar yapmak, konferanslar düzenlemek; yani bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti de psikolojik danışmanın görevlerindedir. Bu sayede öğrenci farklı eğitim branşlarını tanır ve ilerleyen yıllarda kendisine en uygun alanı seçebilir. Elbette tüm bu sonuçlara iyi planlanmış ve verimli bir rehberlik çerçeve programının, konusunda uzman bir psikolojik danışman tarafından uygulanması ile ulaşılabilir.

4. REHBERLİK HİZMETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

4.1. Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin bakanlık düzeyinde örgütlenmesi şekildeki gibidir:⁴⁴

Şekil 5. Rehberlik Hizmetlerinin Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi

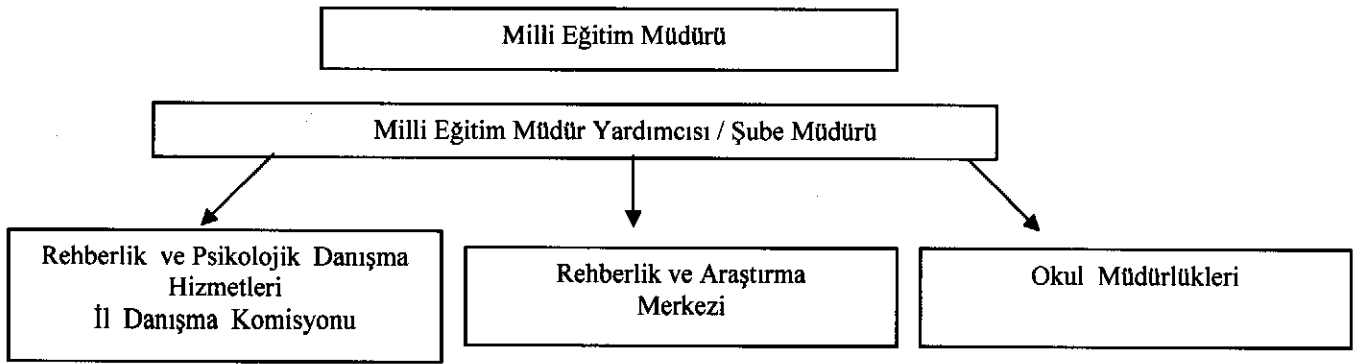
Kaynak: Gürhan Can, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.264.

⁴⁴ Can, a.g.k., s.264.

Rehberlik hizmetlerinin sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından farklı alt birimlerin olması, farklı birimlerin farklı sorumlulukları paylaşması elbette gereklidir. Ancak birim sayısının fazlalığı, eğitimciler, danışmanlık hizmeti alan öğrenciler ve aileler için çoğu zaman bürokratik gecikmelere sebebiyet vermektedir. Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemi eğitim sistemimizde son yıllarda fark edilmeye başlanmıştır. Hala da ulaşılabilirlik, kaynaklar ve etkinlik yönünden yetersizlikleri düşünülürse; süreci hızlandırmak ve gerekli değişiklikleri yapılandırmak amacıyla birimler arası iletişim kuvvetlendirilebilir ya da birim sayısı azaltılabilir.

4.2. İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi

İl ve İlçe Düzeyinde Rehberlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi şekildeki gibidir.⁴⁵

Şekil 6. Rehberlik Hizmetlerinin İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi

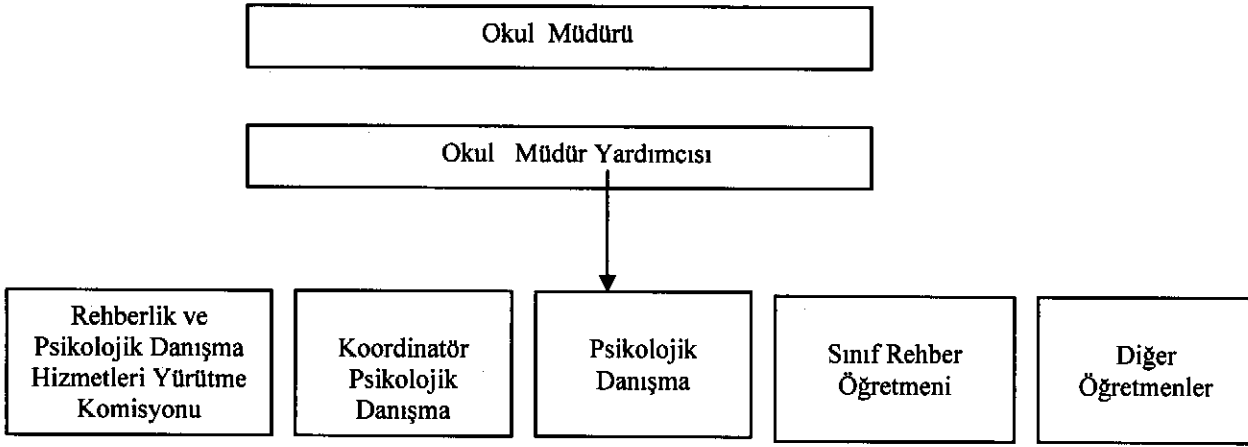
Kaynak: Gürhan Can, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.265.

Şekilde de görülebileceği gibi il ve ilçe düzeyinde örgütlenmede örgütün alanına bağlı olarak birimlerin sayısı azalmıştır. Milli Eğitim Müdürü il genelindeki rehberlik etkinliklerinde en yetkili kişi konumundadır. Milli eğitime bağlı okul müdürlükleri, Rehberlik İl Danışma Komisyonu ve eğitim kurumlarında görevli rehber ve psikolojik danışmanların sürekli iletişimde bulunduğu Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ise Milli Eğitim Müdür Yardımcısına bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

⁴⁵ Can, a.g.k., s.265.

4.3. Okul Düzeyinde Örgütlenmesi

Okul Düzeyinde Rehberlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi şekildeki gibidir.⁴⁶

Şekil 7. Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi

Kaynak: Gürhan Can, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006, s.269.

Eğitimcilerin ve rehberlik uzmanlarının eğitim kurumlarındaki çalışmalarında en yoğun dâhil oldukları örgütlenme okul düzeyidir. Okul Müdürü başkanlığında alt birimler sürekli iletişim halindedir ve öğrenci ile aynı ortamda bulunmaları sebebiyle rehberlik hizmetlerinin en yakın takipçisidirler. Nasıl ki aile toplumu oluşturan en küçük birim ise, ülke genelinde sağlıklı bir rehberlik hizmetleri sistemi yürütebilmek için okul düzeyinde başarılı bir örgütlenmede ilk ve en temel birimi oluşturmaktadır.

⁴⁶ Can, a.g.k., s.269.

3.BÖLÜM

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ

1. UYUM

1.1. Uyumun Tanımı

Uyum bireyin hem kendisini hem de yaşadığı çevreyi doğrudan ilgilendiren, etkileyen göreceli bir kavramdır. Bireyin içinde bulunduğu çevre ile kurduğu dengeli ilişkilerle gereksinimlerini gidermesine, isteklerini gerçekleştirmesine uyum denir. Bireyin içinde yaşadığı ortamın koşullarına göre kendini ayarlayabilme durumudur. Bu anlamda bireyin, kendisinde ve çevresindeki değişiklikler, hayatındaki iyileştirmeler toplumsal hayatına uyum sağlama olarak yansıtacaktır.

“ Uyum bireyin karşılaştığı sorunlara doğrudan doğruya savaşa açabilmesi; karşısına çıkan engelleri hoşgörü ile kabullenebilmesi; amacına ulaşabilmek için akla uygun bir yol tutması; başkalarının arkadaşlığından hoşlanması ve iyi ilişkiler kurması anlamlarını taşır.”⁴⁷ Buradan yola çıkarak uyumu; bireyin sahip olduğu özellikleri ve kendi öz benliği ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi şeklinde de ifade edebiliriz.

1.2. Uyum Sağlama

Gelişme dönemindeki çocuk bir yandan gelişmenin getirdiği yeni sorunlarla karşılaşmakta bir yandan da çevresine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirebilmiş olan çocuk, problemler karşısında çözüm yolları bulabilir. Kendisine güven veren, gelişim ve yaş düzeyine uygun olumlu çevreyi oluşturabilir.

“Uyum sağlamak bilinçdışı düzeyde sorumluluk taşıma sürecidir. Uyum sağlayabilen kimse güven ve anlayış ortamı yaratma becerisine sahip olur.”⁴⁸ Bu uyum sağlama gerçekleşmezse, çocuğun anlayış, sevgi ve güven ortamına sahip bir çevreyi

⁴⁷ Başaran, İ., Eğitim Psikolojisi, Ankara, 1978, s.208.

⁴⁸ Özkan, Z., Kazandıran Beden Dili, İstanbul, 2007, s.86.

oluşturması zorlaşacak, bu da çocukta duygusal karmaşaya ve güvensizliğe sebep olacaktır. Uyumsuzluğun temel sebeplerinden biri de kendine güven eksiliği ve yetersizlik duygusudur. Bu sebeple ergenin yaşadığı çevrenin gerçeklerini ve şartlarını kabul ederek, problemlerine bilinçli çözümler üretebilmesi, uyum sağlama sürecinin ilk aşamasıdır.

1.2.1. Uyumlu Çocuk

Birey toplumsal bir varlıktır; dolayısıyla toplumda kendine ait bir yer ve saygınlık kazanma gereksinimi duyar. Bireyin toplumsal uyumunu sağlaması da bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır. Birey birlikte yaşamının kuralları içerisinde, çevresindeki kişilerle sağlıklı bir iletişim kurup, ilişki sürdürülebilir konuma geldiğinde toplumsal uyumunu da sağlayacaktır. Bu da elbette zaman isteyen bir süreçtir.

“Uyumlu çocuk yaşının ve kendi özelliklerinin gerektirdiği, bedensel, devinimsel, zihinsel dilsel, toplumsal, duygusal ve ruhsal davranışları gösterebilen çocuktur.”⁴⁹ Çocuk gelişim görevlerini aşama aşama, başarılı bir şekilde gerçekleştirdiğinde, hem yaşından beklene uyumu sağlamış hem de bir sonraki gelişim dönemi için gerekli olgunluğa ulaşmış olacaktır.

Haluk Yavuzer’e göre iyi bir sosyal uyumun gerçekleştiğini ölçütleri şunlardır:

- “Farklı gruplara uygun bir biçimde davranan, onlarla ilişki kuran, arkadaş gruplarına olduğu kadar, öteki çevrelere de uyum gösteren”⁵⁰
- Toplumsal ortamda aldığı rol ve kurduğu ilişkiden yeterince tatmin sağlayan, toplumca kabul gören tutum ve tavırlar ile toplumsal yaşama katılan kişi uyumlu sayılır. Yavuzer’in uyum sağlamış kişi tanımından da bireyin uyum ya da uyumsuzluğunun yaşadığı sosyal çevredeki tavırları ile belirlendiğini görmekteyiz.

⁴⁹ Bakırcıoğlu, R., Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları, Ankara, 2001, s.223.

⁵⁰ Yavuzer, H., Çocuk ve Suç, İstanbul, 1998, s.25.

Ruhsal yönden normal ve uyumlu bir çocuktan beklenen davranışlar şöyle sıralanabilir:

- Arkadaşlarıyla iyi geçinir ve oyunlara katılır.
- Oyunlarda kimi zaman önder ya da üye olarak yer alır.
- Sınavlarda aşırı heyecanlanmaz ve okulda yeterli başarı gösterir.
- İnsanlarla kolayca ilişki kurup, duygularını açıklayabilir.
- Toplumsal kuralları kabul edip uyum sağlayabilir.
- Problemlerine kendi kendine çare bulabilir.
- Arkadaşlarıyla ve çevresindeki diğer kişilerle yardımlaşabilir.
- Yani uyumlu bir çocuk çevresindeki diğer bireylerle sağlıklı bir sosyal etkileşim içindedir. Toplumsal hayatın kurallarına kendi duygu ve düşüncelerini de koruyarak uyum sağlamayı başarır.

2. UYUM PROBLEMLERİ

2.1. Uyum Bozukluğu ile Normal Davranışın Ayırt Edilmesi

Ergenlik dönemindeki psikososyal özellikleri tekrar hatırlayacak olursak; bedensel, duygusal, bilişsel ve sosyal yönden tamamen bir değişim sürecine giren ergen karşılaştığı yeni problemler karşısında bir duygu karmaşası ve kimlik kavramı endişesi yaşar. Belirli bir sosyal çevreye ya da gruba ait olma, saygı kazanma ve ilgi görme ihtiyacı taşımaktadır. Bu ihtiyaçları karşılanmazsa ergende kendine güvensizlik, içe kapanıklılık, hayal kırıklığı, başarısızlık gibi devam etmesi halinde depresyona varabilecek belirtiler oluşur ve toplumsal çevresine uyumu zorlaştırır. Uyumsuz çocuklar kendi benliği ve çevresi ile dengeli ve etkili ilişkiler kurmada ve sürdürmede zorluk çeken; bu yüzden gelişimleri bir ölçüde engellenen, problemleri davranış özelliklerine sahip çocuklardır.

“Uyumsuz kişi, güdülerini ve gereksinmelerini doyumunda karşılaştığı engelleri yenemeyen ve bunun sonucunda uğradığı düş kırıklığını, gerilimi sürdüren, daha da ilerlediğinde, bunalmalara ve akıl hastalıklarına kadar giden kişidir. Böylece uyumsuzluk, en hafifi olan düş kırıklığından başlayarak akıl hastalıklarına kadar uzanan geniş bir alanı

kapsar.”⁵¹ İbrahim Ethem Başaran’ın da ifade ettiği gibi bu uyumsuzluk ilerlemeden önlenemezse daha ciddi ruhsal rahatsızlıklara kadar ilerleyebilir.

Sula Wolff’a göre “uyumsuzluk, duygusal kararsızlık ya da psikolojik rahatsızlık belirtisi gösteren ve kişisel, sosyal veya eğitsel uyumun yeniden sağlanması için özel eğitsel tedavi gereksinen kişiler için kullanılan eğitsel bir kavramdır.”⁵² Uyumsuz kişinin fiziksel, ruhsal, toplumsal ve eğitsel yönden üst düzeye ulaşmasıyla uyum sağlama gerçekleşebileceğinden, uyum kavramı davranış değişikliği ile şekillenen eğitsel bir kavramdır.

Normal çocuklar da bazen uyumsuz çocukların davranışlarına benzer davranışlar sergileyebilirler. Önemli olan bu davranışların görülme süresi ve sıklığıdır. Uyumsuz çocuklar için, anti sosyal, anormal, davranış bozukluğu olan çocuklar gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Bu çocuklar, asabiyet, huzursuzluk, okula ilgisizlik, kıskançlık, dikkatsizlik, öfkeli, utangaçlık, korkaklık, güvensizlik, hassaslık gibi davranışlar gösterebilirler. Uyumsuz çocuklarda ise bu davranışların bazıları ya da çoğu sürekli. Uyumsuz çocuklarda aşağıdaki davranışların çoğu sıklıkla tekrarlanır:

- Sinirli davranışlar gösterirler. Sebepsiz öfkelenip, bağırabilirler.
- Otoriteye karşı direnirler, kendilerini sürekli savunurlar.
- Yalan söylerler.
- Hırsızlık yapabilirler.
- Devamlı gerilim içinde ve huzursuzlardır.
- Bazen hareketli, bazen durgun; dengesiz bir ruh haline sahiplerdir
- Dâhil oldukları grubun ya da toplumun ortak kararlarına uymazlar.
- Neşesiz olurlar, sıklıkla ağlarlar. Bıkkın ve çöküntü hali görülür.
- Enerji ve dikkatlerini belli bir alanda toplayamazlar. Okul çalışmalarına karşı ilgileri çok azdır. Okula devamsızlık problemleri vardır. Bu sebeple başarısızlık gösterirler.
- Baş ağrısı ve yorgunluk şikâyetleri vardır.
- Tırnaklarını yer ya da ısırırlar.

⁵¹ Başaran, a.g.k., s.209.

⁵² Wolff, S., Problem Çocuklar ve Tedavi, (Çev.A. Oral), İstanbul, 1997, s.73.

- Konuşmaktan fazla hoşlanmazlar; iletişim kurmada başarısız ve çekingendirler.
- “Kendi kendine güvenmez. Kendini çok değersiz bulur. Belirgin şekilde aşağılık duygusu vardır.”⁵³

Görüldüğü gibi uyumsuz davranış örnekleri çok ve çeşitlidir. Aileler ve eğitimcilerin, normal davranış ile uyum problemi ya da davranış bozukluğu arasında ayırım yapması çok önemlidir. Ergenlerin gelişim dönemlerinde yaşadıkları her sorun ya da duygusal değişimlerine bağlı olarak verdikleri her aşırı tepki uyum problemi değildir. Çünkü bu dönemde duygusal yoğunluk en üst düzeydedir. Yetişkinlere çok normal gelen bir durum, ergenler için aşırı heyecan, kaygı, sinir ya da stres sebebi olabilir. Ergenlerin gelişim dönemlerine bağlı davranışlar iyi bilinirse bu ayırımı yapmak daha kolaylaşır; problemlili davranışlıkta süreklilik gözlemlendiğinde ise çocuk uzman bir danışmana yönlendirilebilir.

2.2. Ergenlerde Başlıca Uyum Problemleri

Ergenler çeşitli kalıtsal, fiziksel, sosyal ve çevresel etkenlerden dolayı farklı uyum problemleri yaşayabilmektedirler. Genel olarak okula uyum sağlayamayan ergen okulda sorun yaratıcı davranışlar sergiler. Bazı çocuklar elinde olmayan sebeplerle başkalarıyla anlaşmakta ve uyum sağlamakta zorluk çeker, farklı davranır ve problem yaratır. Her yaş döneminde gözlenen uyum problemlerinin farklıdır. İlköğretim dönemindeki çocukların ergen kategorisine girmesi sebebiyle bu yaş döneminde görülen davranış bozuklukları teşhis edilerek sınıflandırılmalı, bu çocukların uyum sağlama durumu incelenmelidir. İlköğretim çağı çocuğunda görülebilen en belirgin uyumsuzlukları şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.1. Yalan Söyleme

Yalan, gerçek olmadığı halde, aldatma amacıyla, doğru diye söylenen söz ya da ifadedir. Çocuğu yalan söylemeye iten sebeplerin başlıcaları güvenmeme, korkma, utanma, anne babanın yalan söylediğine tanık olmadır. Özellikle ergenlik döneminde özerk bir birey olmaya çalışan genç, anne ve babasından bağımsız kararlar almaya çalışırken yalana

⁵³ <http://okulweb.meb.gov.tr/25/13/147543/davranis.htm> (15.06.2009)

sığınabilir. Nasıl iletişim kurabileceği konusunda sorunlar yaşar ve bazen dürüst olmanın kırıcı olabileceği gerçeğini kavramaya başlar.

Yalan söylemek bir çeşit savunma mekanizmasıdır. Yetişkinlere göre çocuklar savunma mekanizmalarına daha sık başvururlardır. Ergen iç dünyasının tehdit eden etkenlere karşı kendisini savunmaya geçer ve tepki gösterir; yalan söyleme davranışı da bu tepkilerden biridir. Ergenlik öncesi ve ergenlik çağındaki çocuk yalan söylediğini bilir. Ergen eğer bu savunma davranışına fazla başvurursa iç dengesini kaybedebilir, gerçekleri görmezden gelebilir ve sonunda uyumsuzluk geliştirebilir. Bu sebeple ailenin ergenle şiddet ve baskı uygulamadan, güvene dayalı sıcak ilişkiler kurması ve olumlu bir model olması yalan söyleme probleminde en etkili yöntemdir. Yalanın etkilerinin tartışılması ve uygun bir ceza belirlenmesi iyi bir çözüm olabilir. Şiddetli cezalandırma yöntemleri ise ergenin gelecekte yalan söyleme olasılığını artırabilir.

2.2.2. Saldırganlık

Saldırgan çocuk çevresiyle uyumlu ilişkiler kuramadığından, geçimsizdir, ilişkileri gergin ve sürtüşmelidir, her an sinirlenmeye ve kavgaya hazırdır, kuralları rahatlıkla çiğner. Okul ortamında da öğretmenlerine karşı gelme, ya da arkadaşlarıyla sorunlarını şiddetle çözme davranışlarını sergiler. Saldırgan ergen öfkesini kontrol edemez, cezalandırılmaktan etkilenmez ve ders çıkarmaz. Ruhsal sorunlarını bu uyumsuz davranışına aktarır ve bulunduğu ortamda sürekli yeni sorunlar yaratır.

“Saldırganlık başka bir canlıya, onun haklarına ve toplumsal kurallara yöneltilen yasa dışı, saldırgan ve yıkıcı eylemler yapmak demektir. Saldırgan çocuk ve ergen, ruhsal sorunları nedeniyle yaşlıları ve genel olarak çevresiyle uyumlu ilişkiler kuramayan çocuktur.”⁵⁴

Genel olarak gözlemlendiğinde erkeklerde saldırganlık eğilimi kızlara göre daha yoğundur. Saldırganlığın temelinde aile ortamındaki huzursuzluk ve şiddet, sevgisizlik, ergenin dikkat çekme arzusu, aşırı baskı, görsel iletişim araçları vb. pek çok sebep bulunabilmektedir. Bunda fiziksel olarak erkeklerin daha güçlü olması ve toplumsal olarak erkeklerin daha çok desteklenmesinin etkisi vardır. Ergenin eğitim yoluyla bu uyumsuzluğu yumuşatılarak toplumsal uyumuna katkı sağlanabilir. Sinirli ergenin çok iyi şekilde gözlenmesi ve yaşadığı çevrenin sosyal, ekonomik ve eğitsel açıdan incelenmesi ile

⁵⁴ Bakırcıoğlu, a.g.k., s.244..

sebeplerin köküne inilmesi gerekir. Eğitimi engelleyici olumsuz durumlar ortadan kaldırılarak uygun ortam hazırlanabilir ve ergenin ruhsal ya da bedensel tedaviye ihtiyacı varsa bir uzmana yönlendirilebilir.

2.2.3. Çalma

Çalma ergenlik dönemindeki çocuklarda da görülen bir davranış bozukluğudur. Çalma kişinin kendisine ait olmayan bir malı izinsiz ve gizlice alması yani hırsızlık yapmak anlamındadır. Aile içerisinde çocuğa aidiyet kavramının ve toplumsal kuralların yeterince öğretilmemesi ve ilgisizlik davranışın başlıca sebeplerindendir. Çocuğun çalmaya yönelmesinin nedenlerinden biri belli kurallara alıştırılmamış olmasıdır. İkinci bir neden, sevgi yoksunluğudur. Çocuk bu eksikliği çaldığı eşya ya da parayla doldurmaya yönelmektedir.

Eğer ergenin bu davranışı süreklilik taşıyorsa hırsızlık olarak görülmeli ve en kısa sürede önlem alınmalıdır. Özellikle bazı ergenler ilgi çekme kaygısı ile çalma eylemini gerçekleştirmektedirler. Oysa bu okul ortamı ve sosyal çevresinde ergeni kınama, cezalandırma ve dışlama şeklinde sonlanmaktadır. Bu da ergenin toplumla uyumunu daha da zorlaştırır. Bazı ergenler de hiç ihtiyaçları olmadığı halde, sadece heyecan duymak için hırsızlık yapmaktadır. Bu ise kleptomani adı verilen ve tedavi gerektiren bir çeşit rahatsızlığın belirtisidir. Öncelikle ergene mülkiyet fikri aile içerisinde başlayarak doğru bir şekilde aşılmalıdır. Ergenin temel ihtiyaçları zamanında ve yeterince temin edilmeli ve olanaklar ölçüsünde özel eşyalar sağlanarak bunların sorumluluğu ona verilmelidir.

2.2.4. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite

Dikkat eksikliği, ergenin dikkatini belli bir alana toplayamaması; hiperaktivite ise aşırı hareketli olmasıdır. Her hiperaktif çocukta dikkat eksikliği olması gerekmez, ikisi tamamen farklı, fakat ergenin uyumunu zorlaştıran etkenlerdir. Dikkat eksikliği olan ergen, belli bir konu ya da alana yoğunlaşmakta güçlük çeker, en ufak bir ses ya da dış öge onun dikkatini dağıtabilir. Hiperaktiviteye sahip ergen ise sadece hareketli bir çocuktan farklıdır. Çünkü hareketleri amaçsız ve kontrol altına alması güç şekildedir. Bu sebeple her hareketli çocuk hiperaktifir demek doğru olmaz. Aşırı aktif ve dikkatleri dağınık olan çocuklar, dikkatlerini ve davranışlarını bir amaca yönlendirmede güçlük çekerler. Toplumsal etkileşime girip, yaşlılarıyla ve erişkinlerle düzgün ilişki kuramamaktadırlar.

“DEHB, kalıtsal bir bozukluktur. Bu tanıyı alan çocukların anne babalarında ve kardeşlerinde benzer belirtiler olma ihtimali genel topluma oranla iki ile sekiz kat daha fazladır. Bu sorunun zekâ ile ilgisi yoktur. Toplumda yaygın olarak çok zeki olan çocukların hiperaktif olduklarına inanılmaktadır. Oysa hiperaktif çocukların çoğu normal zekâyâ sahiptir.”⁵⁵ Buradan da anlaşılacağı gibi hiperaktivite ve dikkat eksikliğine sahip çocukların zekâları ile ilgili bir problemleri yoktur ama üstün zekâlı da değildirler. Ama disipline edilebilmelerinin zor olması zekâları düzeyinde başarılı olmalarını zorlaştırmaktadır.

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu olan çocukların büyük bir bölümü diğer birçok alanda da sorunlar yaşamaktadırlar. Bunlar arasında öğrenme bozuklukları gibi okul başarısını düşüren etkenler, depresyon ve kaygı bozuklukları, karşıt olma karşı gelme ve çocuğun topluma uyumunu zorlaştıran davranım bozuklukları gibi önemli sorunlar vardır. Bu sebeple DEHB olan ergenlerin uygun bir rehberlik programıyla davranış problemlerine sebep olan stres faktörlerinin öğrenilip, okul ortamına uyumunun sağlanması gereklidir. Ergen, uygun öğrenme ve ders çalışma tekniklerini öğrenme amaçlı psikolojik danışmana yönlendirilebilir. Fazla enerjisini atması için de okul içi ve dışındaki bir takım aktivitelere, grup faaliyetlerine katılımı artırılabilir.

2.2.5. Karşı Gelme - Karşıt Olma

Ergenlik döneminde karşı gelme bozukluğu bir dereceye kadar dönemin normal özelliklerinden olsa da, eğer davranış uzun süre devam eder ya da ciddileşirse ergenin çevresiyle ilişkilerini olumsuz etkileyecektir. Bu sebeple bu tür davranış bozukluğuna sahip ergenleri erken teşhis ederek, ailesini de sürece dâhil ederek uyum becerilerinin artırılmasına yönelik tedavi uygulanması gereklidir.

“Psikodinamik görüşe göre karşıt olma sorunu, gelişim basamaklarındaki bağlanma, ayrışma ve ruhsal bağımsızlıkla ilgili zorluklardan kaynaklanmaktadır. Bu çocukların anne babalarının en az birinde anti-sosyal kişilik bozukluğu, özellikle annede

⁵⁵ <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi70/index-can.htm>

çöküntü olmak üzere duygu durum bozukluğu, aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği görülmektedir.”⁵⁶

Karşı Gelme - Karşıt Olma bozukluğu olan ergen, sıklıkla öfkelenir, büyükleriyle tartışmaya girer, alıngan ve kincidir, başkalarını kızdıran davranışlarda bulunur. Ergenlik dönemindeki çocuklarda, bağımsızlık olgusu etkin olduğundan aile üyeleri ile sık sık problem yaşarlar. Gencin bağımsız olma çabalarının engellenmesi, onu hayal kırıklığına uğratmakta ve uyumsuzluğa yönlendirmektedir. Genellikle bağımsızlık isteği, eğitim, başarı durumu ve arkadaşlık ilişkileri sebebiyle ergen ailesiyle çatışabilir. Ailelerinden gelen en ufak itirazlara ve yönlendirmelere bile sert tepkiler verirler.

2.2.6. Kıskançlık

Kıskançlık her bireyin belli bir ölçüde yaşadığı insani ve evrensel bir duygudur. Ancak aşırı tepkileriyle çevresindeki kişileri rahatsız edici bir boyuta ulaştığında bir davranış bozukluğuna dönüşür. Çocukluk döneminin sonlamasıyla birlikte ergendeki kardeş kıskançlığı daha çok karşı cinse ve çevresindeki diğer ergenlere yönelir. Karşı cins tarafından beğenilen ergenler arasında kıskançlık başlar. Ergen kıskandığı kişiyi gültünç düşürmeye çalışır.

“Çocuğun kendisine yönelmesini beklediği sevginin bir başkasına yönelmesi karşısında duyduğu üzüntü, kıskançlıktan ileri gelir. Kıskançlık beklenen ilgi, sevgi ve şefkati bulamamak olduğuna göre bir çeşit kızma duygusu, gücenme olarak da tarif edilebilir.”⁵⁷ Kendini yetersiz ve değersiz hisseden çocuk kıskançlığa daha kolay kapılır. Kendine hiç inancı ve güveni olmadığı için her hareketinde aldatıldığı hissiyle dolar. Hâlbuki özsaygısı olan çocuk daha az kıskanır, kendine olan inancı sayesinde kıskançlığı kısa sürer. Kıskançlık duygusunu normal seviyede tutamayan ergenlerin uyumsuzlukları zamanla daha şiddetli bir hal alarak saldırganlık seviyesine ulaşabilir. Bu sebeple, kıskançlığa sebep davranışların iyi tanınması ve önleyici önlemler ile ergene yeniden özgüven kazandırılması gerekmektedir.

⁵⁶ Bakırcıoğlu, a.g.k., s.244.

⁵⁷ Saygılı, S., Çocuklarda Davranış Bozuklukları, İstanbul, 2006, s.163.

2.2.7. Utangaçlık

Ergenlik döneminde her çocuk kişilik yapısına, aile içi iletişimine, cinsiyet ve yaşına göre belirli ölçüde utangaçlık gösterir. Utangaç çocuk, yeni tanıştığı kişilere ve ortamlara uyum sağlamakta zorlanır ama zamanla bu utangaçlığı yerini ergenlikle birlikte kendine güven duygusuna bırakır. Utangaçlık çocuğun kendine güvensizliğinin bir belirtisidir. Bu çocuklar kendilerini değersiz bulurlar ve yetersizlik duygusu içindedirler. Karamsar olurlar ve herkesten uzak dururlar. Bu yüzden arkadaşlık kurmaları da zor olur.

Ergenin içe kapanıklılık derecesinde çekingen olması ise farklı bir uyum problemidir. Bu tür ergenler aşırı derecede utanırlar, kendine güven duyguları yeterince gelişmemiştir. Sürekli sessiz ve sakın oldukları için çevrelerinde uyumlu olarak görülür ve sevilir. Oysaki belirgin duygusal problemleri vardır ve kendileri ile çatışma halindedirler. Bu çocuklar mutsuz, hiçbir şekilde doyum sağlayamayan, huzursuz, kendi halinde gibi görünen, iletişimi zayıf ve çevresine uyum sağlamakta güçlük çeken çocuklardır Bu ergenlere baskı yapmak, zorlamak, azarlamak onları daha da içlerine kapanmaya itecek ve kabuklarına çekileceklerdir. İçe kapanık ergene güven vermek, duygu ve düşüncelerini dile getirmesi için cesaretlendirmek; kendine güven duygusu geliştirmesi adına faydalı olacaktır.

2.2.8. Tırnak Yeme

Tırnak yeme; çocukluk ve ergenlik döneminde çok görülen bir alışkanlıktır. Özellikle 5-6 yaşlarında başlamakta ve 11-15 yaşlarında yoğunlaşmaktadır. Okul çocuklarının % 10 u ile % 30 unda tırnak yeme alışkanlığı vardır. Tırnaklarını yiyen ergenler genellikle aşırı hareketli, dışa dönük, normal, zeki çocuklardır. Tırnak yeme alışkanlığının en belirgin sebepleri ergenin güvensizlik duygusu, ailenin baskıcı yaklaşımı, yetersiz ilgi, stres, ergenin kaygı ve endişeleri olarak bilinmektedir.

Ergenlik çağında taklit etme davranışı belirgin olduğundan ergen tırnak yemeyi büyükleri taklit etmenin bir yolu olarak görüp öğrenebilir. Aile ortamında tırnak yeme alışkanlığı devam eden bir yetişkinin olması da ergeni olumsuz yönde etkileyecektir. Tırnak yeme ergende genelde uyku bozuklukları ve hareket huzursuzluğu ile beraber bulunur. Çocuk bu yoldan iç huzursuzluğunu bastırmaya çalışır.

“Çocuk kendini yalnız hissedince, stresli ve sinirli olunca tırnaklarını kemirir. Bu gerilimi ve sıkıntıyı yok etmenin bir sığınma şeklidir. Engelleri kıramayan çocuk, sevilmediğini, ilgi gösterilmediğini düşünerek farklı tepki ve davranışlar içine girer.”⁵⁸ Bu sebeple tırnak yeme alışkanlığı fark edilen ergenin güven duygusu geliştirilmeli, stres ve kaygılarını ifade ederek rahatlaması sağlanmalıdır. Ergeni üzen durumu bulup ortadan kaldırmalı, onun dikkati dolaylı olarak başka bir yöne kaydırılmalıdır. Yargılamadan ve eleştirmeden tırnak yemenin sağlık açısından hoş bir şey olmadığı ergene açıklanmalıdır. Yoksa gelişiminin ilerleyen dönemlerinde de tırnak yeme ergenin hayatında kalıcı bir alışkanlık olarak yer edinebilir.

2.3. Uyum Problemlerinin Nedenleri

Ergen, fiziksel ve sosyal yaşama uyum becerilerini ilk olarak aile içerisinde kazanır, geliştirir ve yaşama hazırlanır. Aile üyeleri arasında sevgi, saygı, sağlıklı bir iletişim ve paylaşımın etkin olması, aile bütünlüğünün sağlanması ergenin kişilik gelişiminde ve çevresine uyum sağlayabilmesinde en belirleyici faktörlerden biridir. Ergen problemlerinin çoğu ergenlerin aileleri üzerinde yoğunlaşır. Yaşadığı değişimler ve problemlerde yalnız kalan ergenin ise ruh sağlığını olumsuz etkilenir ve aile içinde başlayan uyumsuzluğu, eğitim ve sosyal hayatına da yansır. Bu sebeple aile faktörü uyum problemlerinin önlenmesi ve tedavi edilmesinde çok büyük önem taşımaktadır.

“Toplum daha karmaşık bir şekle girdikçe uyum zorlaşmakta ve insanın karşılaştığı problem sayısı çoğalmaktadır. Bu problemlerin nedenleri o kadar çok ve karmaşıktır ki, bir matematik problemi çözer gibi mantıksal olarak ve nesnel faktörlere indirgeyerek çözmek kolay olmaz.”⁵⁹

Uyumsuzluk belirtisi her zaman saldırganlık ya da iletişimsizlikle kendini göstermez. Aslında sessiz ve pasif ergenlerde de aynı durum görülebilir. Ergenin aşırı sinirli ve tepkili halleri gibi, aşırı sessizliği ya da içine kapanıklılığı da çevresi ile sağlıklı bir uyum geliştirmesinde problemler yaşadığının belirtisidir. Çünkü uyumlu çocuk problemlerini çevresi ile iletişim kurup, duygularını ifade ederek çözer.

⁵⁸ Saygılı, a.g.k., s.160.

⁵⁹ Baymur, F., Genel Psikoloji, İstanbul, 1994, s.98.

Uyum ve davranış bozukluklarını oluşturan başlıca nedenler şunlardır:⁶⁰

- Aile içi ilişkileri ve etkileşimin bozuk oluşu
- Ana babanın ilgisizliği ya da aşırı ilgisi
- Ana babanın boşanmış olması ya da ailenin parçalanmışlığı
- Annenin babanın alkol, uyuşturucu maddeler kullanması
- Çocuğa baskıcı, tutarsız, kararsız bir disiplin uygulanması
- Çocuğun yersiz, yanlış ve aşırı cezalandırılması
- Çocukla ilişkilerde kararsız, insiyatifsiz davranılması
- Anne ve babanın işsiz, ekonomik sıkıntı içinde olması
- Çocuğun okul başarısının düşüklüğü, kötü arkadaşla birliktelik

Bu davranışları temel başlıklar altında toplayarak çocuklarda görülen uyum ve davranış bozukluklarının sebeplerini şöyle ifade edebiliriz:

- Çocuğun aşırı sinirli, telaşlı, duygusal olma vb. bazı uyumsuz davranışları kalıtımla ilgili olabilir. Kalıtım; bireyin doğuştan gelen bazı özellikleridir. Yine de bu davranışlar zaman içerisinde eğitim, sosyal çevre, psikolojik danışma gibi etkenlerle değiştirilebileceğinden uyum problemlerinde kalıtımın fazla bir rolü yoktur.

- Çocuğun işitme, görme, yürüme bozukluğu vb. bedensel özürleri; yani fiziksel nedenler uyumsuzluğun önemli sebeplerinden biridir. Ergenlik dönemindeki çocuklar fiziksel görünüşlerine, diğer ergenlerin onları beğenmesi ya da ilgilenmesi konularına normalden çok daha fazla önem verirler. Çevresindeki diğer ergenlere göre bedenlerindeki bir farklılık ya da eksiklik onlar için güvensizlik, kendini yetersiz hissetme ve kabul görmeme endişesi yaratır ki bu da uyum problemlerine sebep olur.

- Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piraminde de belirtildiği gibi her bireyin hayatını devam ettirmesi için bazı ihtiyaçların asgari düzeyde gerçekleştirilmesi gerekir. Bunlar yeme, içme, barınma gibi fizyolojik; ya da sevme, sevilme, güven duyma, kabul görme gibi psiko-sosyal ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçların yeterli ölçüde doyurulmaması

⁶⁰ Ültanır, a.g.k., s.192.

bireyde uyumsuzluğa sebep olur, ihtiyaçların doyurulması halinde bu uyumsuzluklar ortadan kalkar.

- Uyum problemlerine sebep başka bir temel faktör olarak çevresel ve sosyal şartları sayabiliriz. Çocuk için temel kişilik özelliklerini kazandığı ilk ve en etkili çevre ailedir. Uyumsuz çocukların aile durumlarına baktığımızda çoğunun sağlıklı bir aile ortamı, ilgi ve şefkatten yoksun olduklarını görebiliriz. Ailesi çocuk için hayat boyu en büyük güven kaynağı ve güç simgesidir. Anne babası ayrı olan, ya da birlikte olan ama huzursuz bir aile ortamında yaşayan çocuk büyük ölçüde uyum problemleri yaşayacaktır.

Çocuk için aileden sonra en önemli sosyal çevre okuldur. Aile ve akraba ortamı dışında çocuğun en geniş sosyal çevresi okuldur. Öyle ki bazen ergenlerin hayatında aile fertlerinden daha çok öğretmenleri ve okul arkadaşları etkili ve önemli olmaktadır. Güven ve sevgi dolu bir ortamın hâkim olduğu, bireysel farklılıklara göre tasarlanmış, sağlıklı bir rehberlik eğitimine sahip bir okul ergenin uyum sağlamasında ya da uyumsuzluklarını gidermesinde ailesinden sonra en etkili sosyal çevredir.

- Uyum problemlerine sebep olabilecek son faktör ise yanlış eğitim uygulamalarıdır. Eğitim bireye doğru, olumlu ve uyumlu davranış geliştirmeyi amaçlar. Planlı ve düzenli uygulanmayan bir eğitim ise çocuklarda uyumsuz davranışlara sebep olabilir. Ergenin önce uygun eğitim programı ile kendisini sonra da çevresini tanıması sağlanmalıdır. Bu sayede ergen kendi özelliklerinin ve yeteneklerinin farkına vararak, çevresi ile dengeli ilişkiler geliştirebilir. Başarılı bir eğitim programı ile mevcut uyumsuzluklar önceden tespit edilebilir ve bu davranışın kaynağına inerek değiştirilmesi ya da giderilmesi sağlanabilir.

3. UYUM PROBLEMLERİNDE İYİLEŞTİRME

3.1. Uyum Mekanizmaları ile Uyum Sağlama

Günümüz hayat şartlarında yetişkinlerin sağlıklı bir şekilde toplumsal hayata uyum sağlayabilmesinde psikolojik danışma hizmetleri vazgeçilmez hale gelmiştir.

Değişim ve gelişim dönemindeki ergenlerin uyum sağlayabilme sürecinin daha sancılı olduğu düşünülürse, yaşadıkları uyumsuzlukların çözümünde uzman desteğine ihtiyacı

olduklarını bir gerçektir. Ancak bireyler gibi ergenler de çoğu zaman ilk etapta problemlerini kabullenmek ve iyileştirici yöntemlere başvurmak yerine inkâr ya da gizleme yolunu seçerler. Bu yoldan biri de uyum mekanizmalarıdır. Birey uyumsuzluğu karşısında çözüm olarak kişiliğini koruma ve savunma amaçlı, bilinçdışı şekilde bu savunma mekanizmalarına başvurur. Belirli bir süre için bu mekanizmalar ergende rahatlama ve uyum sağlasa da, ergenin uyum problemlerini tüm yönleriyle tanıyıp, gidermeye yönelik bir hizmet sağlamadığından uyumsuzluğundan tamamen kurtarmaya da yetmemektedir.

Birey uyumsuzluğun verdiği acıdan kurtulmak için kendine özgü uyum mekanizmaları geliştirir. Böylece ben duygusunu koruyarak, kendini savunmaya çalışır. Her insan uyum mekanizması geliştirmiştir. Öğrencilerin de kendine özgü geliştirdikleri uyum mekanizmaları vardır. Bu mekanizmalar bilinirse, bunun olumsuz yönlerini ortadan kaldırarak öğrenciyi daha gerçekçi yaklaşıma yöneltmek ve öğrenmesini sağlamak kolaylaşır. Uyum mekanizmaları beş kümede toplanabilir:

- “Gerçekleri yadsıma
- Gerçekleri çarpıtma
- Gerçeklerden çekilme
- Gerçeklere saldırma
- Gerçeklerle uzlaşma”⁶¹

Savunma mekanizmalarının ilki olan gerçekleri yadsıma da ergen uyumsuzluğuna sebep olan gerçeklerden kaçır, onları yok sayar. Ergen kendisinde kaygı, korku, utanma gibi duygular yaratan olaylar sebebiyle gerçek durumu bilinç dışına atarak unuttuyorsa, ama bunu kasıtlı olarak yapmıyorsa buna bastırma denir. Eğer çevresi tarafından, cezalandırılma kınanma, dışlanma durumundan kurtulma amacıyla, bilinçli olarak uyumsuz davranışlarını unutmaya yolunu seçiyorsa buna da ketvurma denmektedir. Her iki durumda da gerçek sorun inkâr edilmiş ve çözümlenmemiş olarak tekrarlanmak üzere kalır.

⁶¹ Başaran, a.g.k., s.215.

Çarpıtma mekanizmasında gerçeklerle başa çıkamayan ergen, gerçeği yanlış yorumlayarak uyumsuzluktan kurtulmaya çalışır. Gerçeği çarpıtmak için kendince nedenler bulur, problemlerin sebepleri olarak başkalarını gösterir, öfkesini konu ile alakasız kişilere yöneltir ya da elde edemediği şeyleri kötüleme yolunu seçer. Özellikle ergenlikte gerçekleri yorumlama gücünü yeni kazanmaya başlayan ergen sıklıkla gerçekleri çarpıtabilir. Düzenli bir rehberlik hizmeti ile ergen, problem ve kusurlarıyla yüzleşerek bunları düzeltebilir.

Çekilme mekanizmasında ergen uyumsuzluklarından kaçarak bunalımdan kurtulmaya çalışır. Gerçeklerden uzaklaşmak amacıyla aşırı utangaçlık ve güvensizlik sergiler, yaş döneminin çok gerisinde kalan aktivitelere katılarak mutlu olmaya çalışır, güdülerini gerçeklerden uzak hayal dünyasında doyurmaya çalışır ya da uyumsuzluğunun yarattığı psikolojik rahatsızlık ile bedensel bir hastalık yaratmaya çalışır. Özellikle ergenin hayal kurarak düşler yoluyla çevresinin olası baskı ve kınamasından kurtulmayı denemesi çok sakıncalıdır. Ergeni gerçekler dünyasından uzaklaştırarak, okul ve sosyal çevresinde başarısızlığa, yalnızlığa ve bunalıma sürükleyebilir.

Gerçeklere saldırma mekanizmasında ergen, gerçeklerle başa çıkamadığında gerçeklere ya da gerçekleri temsil eden simgelere saldırır. Bu saldırı, bedensel olarak kavga, şiddet gösterme şeklinde ya da sözle hakaret, küfür etme olabilir. Elbette bu saldırı ergenin sorunları çözemez, aksine mevcut uyumsuzluğunu daha da artırır. Ergen ilerleyen yaşamlarında da bu uyumsuz davranışı benimserse, her istediğine saldırı ya da şiddet yoluyla sahip olmayı deneyebilir.

Gerçeklerle başa çıkamayacağını anlayan ergen, engelleri aşmaya gücünün yetmeyeceğini düşünüp; onlarla barışık olma, uzlaşma yolunu seçebilir Gerçeklerle birlikte yaşayarak gereksinimlerini değişik biçimlerde doyurmanın yollarını arar. Bir alanda başarısız olmaktan kaynaklanan uyumsuzluğunu başka bir alanda başarı elde ederek aşmaya çalışabilir. Toplum tarafından onaylanmayan bir güdüsünü, daha beğenilen alanlarda doyurmaya çalışarak bir ölçüde uyumsuzluğunu azaltabilir. Ya da ergen güvensizliğinden, başarısızlığından kurtulmak için başarılı ve hayran olduğu bir kişiyi kendisiymiş gibi kabul ederek bu kişinin başarılarıyla kendi başarısıymış gibi tatmin olur. Tüm bu uyum mekanizmaları bireyin uyumsuzluğunu gidermeye yönelik bireysel çabaları

olsa da, bilinçli bir sürece dâhil olmadığından tam olarak iyileştirici etki sağlayamamaktadır.

3.2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri ile Uyum Sağlama

3.2.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik Modeli

Rehberliğin amacı, bir problemi olan ya da uyum bozukluğu gösteren bireylerin davranışlarının gerisindeki nedenleri ortaya çıkarmak, uyum sağlayıcı yeni davranışlar geliştirmesi için gerekli önlemleri almaktır. Yani rehberliğin temel amaçlarından biri bireyin uyumunu gerçekleştirmektir. Psikolojik danışma yoluyla bireyin kendini daha iyi tanıması sağlanmakta, problemlerini çevre şartları içinde çözme gücü artırılmaktadır. Son yıllarda gerek ailede gerek okulda ve bütün toplumsal çevrelerde uyumsuzluklara yol açan elverişsiz koşulları gidermeye doğru ilgi artmıştır. Bireye kendine güveni ve çevresine uymayı sağlayacak sosyal becerileri öğretme kadar ruh sağlığı da önemli bir konu olarak görülmeye başlanmıştır. Uyum sağlamanın en temel ögesi gerçekçi olabilmek ve durumları bu şekilde değerlendirebilmektir. Bu sayede birey kendisi ile tamamen yüzleşebilir ve problemlerini tanıyarak uyumsuzluklarını giderebilir. Psikolojik danışma bireye bu kendini tanıma aşamasında yardımcı olmaktadır.

“Okulda PDR Hizmetleri, öğrencinin kendisini daha iyi tanıması, özelliklerinin farkında olması, kendisine açık olan fırsatları ve seçenekleri tanıması, kendisi için gerçekçi kararlar alabilmesi, potansiyellerini geliştirebilmesi, karşılaştığı engel ve sorunlara karşı uygun baş etme becerileri gösterebilmesi ve çevresine dengeli bir uyum yapabilmesi için yürütülen psikolojik yardım hizmetleridir.”⁶² Uyum problemleri olan ergen, kendini gerçekleştirme ve sağlıklı bir kişilik geliştirmede sorunlar yaşar. Uyum sağlamaya yönelik rehberlik bu problemlerde iyileştirici etki yaratarak ergene yardımcı olmayı amaçlar.

Uyum eğitsel rehberlik etkinliklerinin en eski kavramlarından biridir. Buradaki uyum okula ve çevresine yöneliktir. Bu bağlamda uyum kavramının okul eğitsel rehberlik hizmetlerinin gelişimine önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Okul, ergeni sadece bilgilendirmeden öte hayata hazırlama misyonuna sahiptir. Ergene gerekli bilgi, beceri ve

⁶² Kaya, a.g.k., s.64.

davranışları kazandırarak, beden ve ruh sağlığı yerinde uyumlu kişilikler olarak gerçek yaşama hazırlar.

“Öğrencinin çağdaş dünyanın değişken ve karmaşık yaşamına uyum sağlama gereksinimi vardır. Birey, uyum gücü kazanmadıkça, bilişsel güçlerini de yeterince kullanamıyor. Daha da önemlisi, kişinin kendi kararlarını kendi başına verebilmesini sağlayacak olan ruhsal olgunluk kazanması kendi gelişim görevlerini sorumluluğunu üstlenebilecek bir güce kavuşması gerekiyor. Bunları öğrenciye okulda yalnızca bilişsel eğitimle kazandırmak olanaksızdır.”⁶³

Bu ifadeden de anlaşılmaktadır ki, eğitim kurumları olan okullarımızın ergenlerin bilişsel gelişimlerini tamamlamalarını sağlamaya ek, ruhsal yönden sağlıklı bireyler olarak gelişmelerini sağlama görevleri de vardır. Modern dünyada eğitimin amacı, bireyi sadece zihinsel yönden bilgi ve becerilerle donatma değil, karmaşık ve çeşitli problemlerle dolu dünyaya uyum sağlaması, etkili bir birey olarak yaşaması, tüm nitelikleri yönünden bir bütün olarak gelişmesidir. Bu süreçte rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, gelişimin en yoğun olduğu ilköğretim döneminde önem kazanmaktadır.

3.2.2. Bireysel Rehberlik Hizmeti

“Kişisel rehberlik anlayışı ilk zamanlar daha çok uyumsuzluk gösteren, yani okula ve çevreye gerekli uyumu sağlayamadığı için bazı davranış bozuklukları ortaya koyan öğrencilere yönelmişti. Öncelikle bu öğrencilerin uyum güçlüklerinin giderilmesi, ruhsal gerginliklerinin yok edilmesi gerektiğine inanılmıştır. İşte bu maksatla, yani problemlili öğrencilerin problemlerinin giderilmesi amacıyla yapılan rehberlik çalışmalarına rehberliğin iyileştirici (terapötik) fonksiyonu denir.”⁶⁴

Bireyin duygu ve düşüncelerinden, sosyal ilişkilerinden ve davranışlarından doğan problemlerine yönelik olarak yapılan yardımlar bireysel rehberlik faaliyetlerine girer. Okulda kişisel problemlerle ilgili olarak yapılan rehberliğin temel amacı; bireyin kendini bir anlamasına ve kabul etmesine, fiziksel ve sosyal çevresini gerçek şekli ile kavrayarak kendi yetenek ve olanaklarını en iyi şekilde kullanabilmesine yardım etmektir Böylece,

⁶³ Bakırcıoğlu, a.g.k., s.174.

⁶⁴ Öcal, a.g.k., s.71.

bireyin uyumunu engelleyici gerginlik ve üzüntülerinden kurtulması, sosyal ilişkilerinde daha etkili davranış ve beceriler geliştirmesi, daha verimli bir öğrenme ve gelişme sağlaması gerçekleşir.

“Danışman çalışmalarını bireyin problemi üzerinde yoğunlaştırmış olup dışsal tekniklerle onu tanımaya, psikolojik durumunu düzelterek mevcut ortama uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır.”⁶⁵ Bireysel rehberlikte danışman ilk aşama olarak uyumsuz çocuğu incelemeye tabi tutmalı, çocuğu tanımalı, onunla ve çevresiyle ilişki kurmalı, bazı testler kullanarak gerekli teşhisi koymaya yardımcı olmalıdır. Daha sonraki aşamada çocuğu ve uyumsuz davranışlarını bir bütün halinde ele alarak bu davranışların nedenlerini çevrenin ve çocuğun yardımıyla bulmaya çalışmalıdır. Bu aşamadan sonra, özellikle uyumsuz davranış çocukta tam olarak yerleşmemişse yani erken teşhis edilmişse, yeni ve uyumlu davranış oluşturma daha kolay olacağından, son aşama uyumsuz öğrencilerin eğitilmesidir.

“Öğrencinin başkalarını tanınmasını, onlarla iyi ilişkiler kurmasını sağlamalıdır. Küme çalışmaları, eğitsel kol çalışmaları, sınıf ve okul gezileri, başkalarıyla işbirliği yapmasına olanak veren etkinlikler yararlıdır. Öğrencinin başkalarını tanınması, kendini başkalarıyla karşılaştırması, onların derinlerini öğrenmek yalnızca kendinin derinli olmadığını öğrenmesi onu gerilimden kurtarmakta, arkadaşları ile derdini paylaşmasını sağlamaktadır. Sınıfta ve okulda oyun çalışmaları, öğrencini akıl sağlığını korumak için çok üstün bir yeteneğe sahiptir. İlgi duyduğu merak sardığı, güdülendiği bir işi yapan öğrencilerin disiplin bozuklukları gösterdiği, hemen hemen hiç görülmemektedir.”⁶⁶

Kişisel rehberlik hizmeti, yalnızca bireyin kendini anlamasına ve bulmasına yardım etmekle kalmaz. Uzman danışman bireysel rehberlik hizmeti kapsamında, farklı aktivitelerle ergenin kendi yaşadığı değişim ve çalkantıları diğer ergenlerde de gözlemlemesini sağlar. Birey çevresi ile de iletişimini güçlendirerek uyum sağlama sürecine dâhil olmaya başlar.

⁶⁵ Kuzgun, a.g.k., s.27.

⁶⁶ Başaran, a.g.k., s.212.

Uyum problemlili çocukların hepsi farklı bireysel ihtiyaçlara ve özelliklere sahiptir. Bu sebeple bireysel rehberlik sürecinde danışman ergeni tanıma sürecinden sonra, ergenin kaygı ve endişelerini giderici, uyumsuzluğunu iyileştirmeye yönelik değişik etkinlikler uygulatabilir:

- “Oyun terapisi,
- Terapötik okuma, terapötik resim yapma, boyama, yazma,
- Müzik terapileri gibi etkinlikler,
- Düzeltici işler ve öğretim etkinlikleri,
- Dil eğitimi çalışmaları,
- Fiziksel, bedeni ve motor etkinlikleri,
- İş ve beceri etkinlikleri,
- Müzik ve sanat eğitimi,
- Bir şey yaparak düşünce ve duygularını ifade etme yolları,
- Sosyal incelemeler, sosyal etkinlikler ve bol sosyal yaşantılar,
- Bireysel öğretim çalışmaları ve ilişkileri,
- Az akademik gerekleri olan, anlamlı ders konuları üzerinde çalışmalar,
- Mümkün olduğu kadar serbest kalacakları boş zaman etkinlikleri,
- Kısa süreli sınıf içi etkinlikler
- Ana baba ve çocuğun eğitim, terapi ve tedavi ile uğraşan diğer kimselerle işbirliği içinde olduğu çalışmalar,
- Göze, kulağa hitap eden somut materyallerden çok yararlanma ve az soyut materyal kullanma,
- Mesleki çalışmalar ve rehabilitasyon çalışmaları gibi etkinlikler çocuğun

duygusal gerilimini azaltacak topluma dönmesini, uyum sağlamasını ve yetenek sınırları içinde gelişimini sağlayacaktır.”⁶⁷ Burada da belirtildiği gibi bireysel rehberlik ayrıca ilgi alanlarına göre özel yeteneklerin keşfedilmesine ve gelişmesine de yardımcı olur.

Uyumsuz çocukların teşhisi için, danışman, derecelendirme ölçekleri, cümle tamamlama testleri gibi yöntemleri de daha önce saydığımız birçok yöntem ve araçlara ek olarak kullanabilir. Cümle tamamlama testlerinde ergen başı yazılmış olan cümleleri kendi duygu ve düşüncelerine göre tamamlar. Davranış derecelendirme ölçekleri uyumsuzluğu

⁶⁷ <http://okulweb.meb.gov.tr/25/13/147543/davranis.htm> (15.06.2009)

saptamada önemli bir yöntemdir ama tek dayanak değildir. Ergende gözlenip betimlenecek davranışlar belirlenip buna göre bir davranış derecelendirme ölçeği hazırlanabilir. Belirlenen davranışlar, az-orta-çok, iyi-orta-kötü gibi derecelere bölünür, her dereceye sayısal bir değer verilir. Sonuçları kaydetmek üzere sonuç kayıt çizelgesi hazırlanır. Danışman ergenin problemleri davranışlarının özelliklerine uygun bir iyileştirme süreci yaratarak; ergenin uyum sağlamasına yardımcı olur.

Uyumsuz çocuklara psikolojik danışma ve rehberlik sürecinde danışman tarafından uygulanabilecek bir diğer teknik ise kişilik envanterleridir.

“Psikolojik danışmada ortaya çıkan iki soruya cevap verebilmek için kişilik testlerinden elde edilecek bilgiye ihtiyaç duyulabilmektedir. Bunlardan birincisi danışanın, psikolojik yardımı almasını gerektirecek bir kişilik bozukluğu olup olmadığı, ikincisi ise danışanın girmek istediği mesleğe uygun kişilik örüntüsüne sahip olup olmadığıdır. Kişiliği ölçmek üzere hazırlanan araçlardan genellikle tepki kurulması ve sosyal istenirlik faktörleri yüzünden geçerli sonuç elde edilememektedir. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri gibi üzerinde çok çalışılmış araçlar bu engelleri ortadan kaldırmıştır ve uyum bozukluklarını belirlemede başarı ile kullanılmaktadır.”⁶⁸

Bu envantere ergene yöneltilen farklı cümleler vardır ve bu cümlelerin yanına doğru ya da yanlış işareti konur. Örneğin “ Çoğu zaman kendimi hüzünlü hissedirim.”⁶⁹ ifadesinin yanına ergen kendisi için doğru ya da yanlış işareti koyar ya da yanlış kutuları işaretler. Bu ifadelere verdiği cevaplar danışmanın bireylerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini, ruh sağlığı yönünden normal ve normal olmayan yönlerini belirleme amacıyla kullanılır.

Bireyin uyum düzeyini belirlemek, duygusal, düşünsel ve davranışsal eğilimlerini ölçmek amacıyla Uyum Envanterleri de danışmanlar tarafından kullanılabilir. Genellikle Likert tipi derecelendirme ölçekleri biçiminde hazırlanmıştır. Ailenin çocuk yetiştirmedeki tutumu, gencin eğilimleri, ailedeki baskı ya da şiddet gibi tutumlar ölçülerek, sonuçlarına göre bireye yardımcı olacak en uygun program belirlenebilir. Bireyin uyum düzeyini belirlemede Bell Uyum Envanteri sıkça kullanılır.

⁶⁸ Kuzgun, a.g.k., s.70.

⁶⁹ http://www.pskoweb.com/minnesota_mmpi2.html (12.06.2009)

Bu iki formdan oluşan bir testtir.“Formun birisi öğrenciler için aile, sağlık, sosyal, heyecansal uyum düzeylerini ölçmek üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır.”⁷⁰ Diğer form ise yetişkinlerin meslek uyumlarını ölçme amaçlı tasarlanmıştır.

Problem tarama listeleri de bireyin gereksinimleri, kişisel problemleri, bedensel gelişim, benlik algısı, okul, aile ve arkadaşlık ilişkileri gibi konularda yaşamakta olduğu sorunlar hakkında bilgi toplama ve bu sorunları gidermeye yardımcı olma amaçlı bilgi toplama araçlarıdır. Problem tarama listelerinde problem cümleleri 30 – 400 arasında değişir. Genelde çok fazla soru sorulması tercih edilmez çünkü öğrenciler bir süre sonra okuyup cevaplamaktan sıkılabilirler.

Problem tarama envanterleri okul psikolojik danışmanı tarafından o okulun ve öğrencilerin özelliklerine, ergenlerin gelişim dönemleri de dikkate alınarak hazırlanır. Çeşitli problem alanlarıyla ilgili çocuğa açık uçlu sorular sorularak; önemli problemler tespit edilebilir. Daha sonra bu problemler çözülüp, bireyin bir bütün olarak gelişmesine, okula ve çevresine uyum sağlamasına ve akademik başarısını yükselmesine katkıda bulunmaya çalışılır. Bu teknik bireysel olarak uygulanabileceği gibi grup ortamında da uygulanarak öğrencilerin ortak problemleri tespit edilebilir.

4.3. Başlıca Rehberlik Teknikleri

4.3.1. Anket

Bireyin aile, kişisel özellikler ve çeşitli konulara ilişkin duygu ve düşünceleri hakkında bilgi toplama amacıyla hazırlanmış yazılı sorular grubuna anket denir. Anket tekniği Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Anket ile öğrencilerin bilgileri, aile yaşamı, sağlık durumu, geleceğe dair planları, sosyal etkinlikleri, alışkanlıkları v.b. konularda fikirleri öğrenilebilir. Anket hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar vardır. Bunlar:

⁷⁰ Vural, B., Her Öğretmen Rehberdir, İstanbul, 2004, s.405.

- Anketin başına elde edilecek bilgilerin nerede kullanılacağını belirten bir açıklama konulmalıdır.
- Anketin konusu, uygulanış amacı, anketi cevaplayacak kişilerin nitelikleri ve anket sorularının türü iyi belirlenmelidir. Sorular cevaplanması daha kolay, kapalı uçlu sorular ya da yorum içeren açık uçlu olarak sorular şeklinde tasarlanabilir. Belirli bir soru sorarak bireyin yanıtlaması istenirse bu açık uçlu soru; sorunun yanında farklı seçenekler verilip bireyin kendisine en uygun olanını seçmesi istenirse bu ise kapalı uçlu sorudur.
- Anket soruları anlaşılır bir dille yazılmalı, cevaplayıcı kişinin çok fazla zamanını alacak ve yoracak kadar uzun olmamalıdır. Anketteki sorular genelden özele doğru sıralanır. Örneğin; “İlköğretimden mezun olunca eğitime devam etmek istiyor musunuz?” sorusu “Hangi tür bir liseye devam etmek istiyorsunuz?” sorusundan önce gelmelidir.
- Anketin geçerliğini yükseltmek için uzmanlardan, bu konuda bilgisi olanlardan yararlanılır. Anket sonuçlarını değerlendirmede de konusunda uzman kişilerce uygulanan istatistiksel çalışmalardan faydalanılır. Daha sonra anketi uygulayan kişi ulaştığı bulguları yorumlayarak kendi önerilerini sunar.

Anket yöntemi geniş kitlelere, kısa bir zamanda diğer yöntemlere göre daha ekonomik olarak uygulanabilir. Cevaplar ankette belirtildiği ve kişinin adı talep edilmediği için cevaplayıcı soruları içenlikle cevaplar ve daha objektif sonuçlar alınabilir. Bu avantajlarının yanı sıra dezavantajları olarak, anket sorularını kişilerin farklı anlamlandırarak cevap verebilecek olmaları, açık uçlu soruların bazen anlaşılabilmesi ve cevapların ne derece samimiyetle verildiğinin bilinmemesi sayılabilir.

4.3.2. Gözlem

Bireylerin farklı ortamlarda, çeşitli davranışları hakkında onları izleme, gözleme yolu ile bilgi toplama tekniğidir. Bireyin doğal ortamda gözlenmesine dayandığı için diğer bireyi tanıma teknikleri ile elde edilemeyen orijinal bilgilerin doğrudan elde edilmesine olanak verir. Birey, oyun alanı, eğitim kurumu, işyeri, aile çevresi, sosyal çevre vb. değişik ortamlarda belirli bir süre izlenerek, görülenler kaydedilir ve bunlardan yararlanarak bir yargıya ulaşılır. Tesadüfî ve planlı olmak üzere iki tür gözlem çeşidi vardır. Tesadüfî gözlemede gözlemci önceden durumu ve ortamı planlamamış, ayarlamamıştır. Planlı gözlemede ise kimin nerede ve

nasıl gözleneceği, gözlem yapılırken hangi uygulanacaklar önceden belirlenmiştir. Gelişigüzel gözleme göre birey hakkında daha güvenilir ve geçerli sonuçlar sağlamaktadır.

Gözlem yaparken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Gözlemi yapan kişi tarafsız ve objektif olmalıdır.
- Gözlemci, psikoloji ve pedagoji konularında yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Kişinin gerçek davranışları ile rol davranışlarını ayırt edebilmelidir.
- Gözlenen davranışı olduğu gibi gözlemelidir.
- Gözlemci, kişiyi yalnız bireysel durumlarda değil topluluk içinde de gözlemelidir.
- Gözlemi geniş bir zamana yayılmalı, acele bir sonuç elde etmeye çalışılmamalıdır.
- Gözlem sonuçları kısa anlaşılabilir ve hatırlanacak şekilde kayıt edilmelidir.
- Gözlemci gözlenmiş davranışları yorumlarken bireyi bir bütün olarak düşünerek kişiliği hakkında bir yargıya varmalıdır.

4.3.3. Görüşme

Görüşme uygulaması kolay, fazla araç ya da özel bir mekân gerektirmemesi yönüyle ekonomik, detaylı bilgi toplamayı sağlayan bir tekniktir. İşveren işe alacağı aday ile öğretmen öğrencisi ile danışman danışanı ile bilgi toplamak amacıyla kişinin davranışlarını, beden dilini, giyim tarzını vb. özelliklerini de gözlemleyerek görüşme yapabilir. Bu anlamda görüşme etkili bilgi toplama yöntemlerinden biridir. Eğitimde öğrenci tanıma tekniği olarak sıklıkla kullanılır. Öğretmen öğrencisi ile ilgili veli ile görüşürken, ev ziyaretleri yaparken görüşme tekniğinden yararlanabilir.

“ Görüşme, bireyi tanıma çalışmalarında en yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Belli bir amaçla yüz yüze gelen iki veya daha fazla kişinin, sözel ve sözel olmayan davranış ve teknikler kullanarak yaptıkları bir etkileşim sürecidir.”⁷¹

Bir görüşmenin başarılı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Görüşmeci alanında uzman ve deneyimli olmalıdır.
- Görüşmeyi yapan kişi samimi ve güven verici olmalıdır. Sabırlı ve hoşgörülü yaklaşmalı, otoriter ya da küçümseyen bir tavır takınmamalıdır.
- Görüşmeci objektif yaklaşmalı, birey hakkında ani karara varmamalıdır. Görüşmeden önce birey hakkında ön bilgi edinilmelidir. Görüşme ve sorulacak sorular önceden planlanmalıdır.
- Görüşmeni yapıldığı mekân rahat ve aydınlık olmalıdır. Görüşme yapılan kişi kendini rahat ve güvende hissetmelidir.
- Görüşme esnasında görüşmeci daha çok dinler konumunda olmalı, karşı tarafın konuşmasına imkân sağlamalıdır. Görüşmeci görüşme yaptığı kişiyi yargılamamalı, soruları cevaplamak için zorlamamalı, dikkatle dinlemelidir.
- Görüşmeci görüşme esnasında cevapları not etmeli ve görüşmeden sonra yorumlayarak gerekli rehberlik hizmetlerinin yapılması için yönlendirici olmalıdır.

4.3.4. Otobiyografi

Otobiyografi, bireyin geçmiş ve şimdiki yaşantısı ile geleceğe ilişkin planlarını yazılı olarak anlatmasıdır. Otobiyografinin amacı bireyin davranışlarının gerisinde yatan duygu ve düşünceleri ifade ederek bireyin rahatlamasını sağlamak; bireyi farklı yönleriyle tanımaktır. Kişinin şimdiki özelliklerinin, genel gelişiminin bir parçası olduğu ve bu özelliklerinin geçmiş olaylardan kaynaklandığı otobiyografi tekniğinin temel varsayımını oluşturur. Otobiyografide kişi geçmişte ne gibi gereksinimleri olduğunu, bunları nasıl ifade ettiğini, nasıl duyurduğunu,

⁷¹ Özgüven, a.g.k., s.107.

çevrenin beklentileri ne ölçüde ve nasıl karşılandığı güçlüklerle nasıl baş ettiğini, kimlerden destek gördüğünü yansıtabilir. Çoğu zaman birey görüşmede söyleyeceklerinden daha fazlasını yazabilmektedir.

Otobiyografi tekniği güvenilirlik ve geçerlik yönünden diğer tekniklere göre daha zayıf olması sebebiyle Rehberlik ve Psikolojik Danışma da çok sık başvurulmaz. Geçerlik ve güvenilirliği arttırmak amacıyla bireye, otobiyografi yazdırmadan önce mutlaka bilgilerin gizli tutulacağı, samimiyetle duygularını ifade edebileceği belirtilmelidir. Otobiyografiden elde edilen bilgiler başka kaynaklardan edinilen bilgiler de denetlenmeli, desteklenmeli ve belirli bir amaç doğrultusunda sadece gerekli görülen kişilerle paylaşılmalıdır.

“ Bireylere otobiyografi yazdırılırken, bireyin kendisi hakkında her konuda istediği gibi serbestçe yazması istenebilir. Buna kontrolsüz ya da sınırsız otobiyografi denir. Bir başka yol ise, yazılacak konu ya da alt konuları sınırlamaktır. Bu durumda bireyin sadece belirli bir konu etrafında, örneğin, aile özgeçmişi, başkaları ile ilişkileri, ilgileri, geleceğe ilişkin kaygıları gibi konulardan biri hakkında serbestçe yazması istenir. Buna kontrollü ya da sınırlı otobiyografi denir.”⁷²

4.3.5. Olay Kaydı (Anekdote)

Olay Kaydı, belirli davranışların ayrıntılı ve objektif şekilde kaydedilmesine yönelik bir tekniktir. Özellikle öğretmenlerin kusurlu gördükleri ve önemli olduğunu düşündükleri durumlarda öğrencinin davranışlarını sürekli, objektif ve ayrıntılı şekilde kaydedilip saklama şeklinde uygulanan bir tekniktir. Davranışlar kaydedilirken bireyin tüm davranışları değil, sıradan olmayan, dikkate değer davranışlarının seçilmesi önemlidir. Bu bilgiler her birey için özel bir defter ya da ayrı ayrı kartlar şeklinde toplanabilir.

Bir anekdotta;

- Gözlemcinin adı, soyadı ve unvanı;
- Gözlenen bireyin adı ve soyadı (Öğrenci ise; sınıfı, numarası ve şubesi)
- Olayın geçtiği yer ve zaman
- Gözlenen olayın anlatılması

⁷² Kepeçoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 1992, s.156.

- Gözlemcinin yorum ve önerileri bölümleri bulunmalıdır.

“İyi bir olay kaydında gözlemci davranışı betimlerken daha çok sözlere ve hareketlere yer vermeli, onları betimlerken gözlenen kimseye ya da olaya karşı duygusal yanlılıktan elden geldiği kadar uzak kalmaya çalışmalı, olayda bazı hareketleri abartarak, bazılarını görmezlikten gelerek yansıtmaktan kaçınmalıdır. Davranış betimlemesi kısa, öz, önemli kısımları yansıtan bir rapor olmalıdır.”⁷³

4.3.6. Sosyometri

Sosyometri, bir grubu oluşturan bireylerin birbirleriyle olan mesafelerini gösteren ve grubun yapısını belirten bir tekniktir. Sosyometri pratik ve kullanışlı bir yöntem olması sebebiyle özellikle eğitim alanında sıklıkla kullanılmaktadır. Okul ortamında ilişkileri belirleyen belli faktörler vardır. Bunlardan en sık görülen ve sosyometri ölçümlerinde ele alınan faktörler sosyal kabul, liderlik ve akademik yardımdır. Sosyometrik testin güvenilirliği grubun birbirini tanıma ve içten cevap verme derecesine bağlıdır.

“Grupta bireyler arası etkileşim ağını ve dinamizmini bilerek, birey veya bireylerin uyum sorunlarına yardımcı olmada sosyometri yöntemi diğer yöntem ve araçlarla sağlanamayan bilgileri belli ölçüde sağlamakta ve olanaklar vermektedir.”⁷⁴

Sosyometri uygulamasının güvenilir olması için sosyometri testinin amaçları iyi belirlenmeli, sorular bu amaca göre hazırlanmalıdır. Sosyometri uygulaması öncesinde sonuçların kesinlikle gizli tutulacağı bireylere belirtilmeli ve bu kurala uyulmalıdır. Sosyometri uygulanırken dostça bir hava yaratılmalı, bireylere baskı yapılmamalıdır. Ortamdaki bireylerin birbirini yeterince tanıyor olması da önemli bir etkidir. Sosyometri uygulaması, ilişkilerin zaman içerisinde değişebileceği düşünülerek düzenli aralıklarla tekrarlanmalıdır.

4.3.7. Kimdir Bu?

Sosyometri yöntemi ile benzer bir yöntem de Kimdir Bu? diye isimlendirilen yöntemdir. Bu yöntem bireyin grup içindeki yerini belirlemeye, gruptaki uyumu hakkında bilgi

⁷³ Kuzgun, a.g.k., s.41.

⁷⁴ Özoğlu, S., Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma, İzmir, 1982, s.163.

edinmeye yarayan bir yöntemdir. Bireyin temel kişilik özelliklerini ve gruptaki diğer bireyler tarafından nasıl algılanmakta olduğunu arkadaşlarının gözlemlerinden yararlanarak belirlemede kullanılır. Kimdir bu tekniği uygulanırken:

- Olumlu ve olumsuz olmak üzere bazı davranışlar sıralanır, açıklanır ve bu davranışların yanına boşluk bırakılarak gruba dağıtılır. Örneğin:

Sınıf içerisinde en arkadaş canlısı kimdir?

Sınıfta en az konuşan kimdir? gibi cümlelerle farklı özellikler değerlendirilebilir.

- Bireyin, davranışların yanına grupta bunlara uyan arkadaşlarının isimlerini yazması istenir. Sınıf içerisindeki örnek bir uygulamaya en başına aşağıdaki gibi bir açıklama eklenerek başlanabilir:

Sevgili Öğrenciler,

Kimdir-Bu? Bulduğunuz sınıf içinde nasıl tanıdığınızı belirtmek amacıyla hazırlanmış bir tekniktir. Aşağıda sınıf arkadaşınızı tanımlayan 20 özellik sıralanmıştır. Özellikleri dikkatli okuyarak ve işaretlemeleri gizli tutarak, her özellik hangi sınıf arkadaşlarınıza uygunsa yanına o kişilerin isim ve soyadlarını yazınız. Eğer özellik size uygunsa kendi adınızı da yazabilirsiniz. Sınıf içerisinde hiç kimseye uygun olmadığını düşünüyorsanız boş bırakabilirsiniz.

- Birey her davranışın yanına bir kişi yazmak zorunda değildir, birden fazla kişiyi aynı davranışa ya da aynı kişiye farklı davranışların yanına yazabilir. Elde edilen sonuçları yorumlarken bireyin kendisini ve diğer kişileri hangi davranışların yanına kaç kez yazdığı belirlenir. Bu veriler tablolastırılarak sonuçlar yorumlanabilir.

4.3.8. Psikodrama

Bireyin içsel yaşamını sahnede temsil ortamında rol yaparak yansıtması ve yaşamasına genel psikodrama yöntemi denmektedir. Bu sayede birey problemi hakkında bilinçlenir ve duygularını açıkça ifade edebilir. Psikodrama tekniğini amacı, bireyin kendisi için kaygı ve üzüntü kaynağı olan bir psikolojik problemini rol yöntemiyle bir grup karşısında gerçek yaşamda olduğu gibi oynayarak ifade etmesine fırsat vermektir. Psikodrama yönteminde bir danışman veya terapist ile grubu oluşturan danışanlar ya da izleyiciler vardır.

Danışanlardan biri grup karşısında kendi problemi ile ilgili rolünü oynar. Rol esnasında grubun bazı üyeleri de canlandırmaya katılabilir, yan rol alabilir.

Ortamın terapi ortamına uygun olması gerekliliğinden ötürü, psikodrama daha çok grup terapisi sürecinde başvurulan bir yöntemdir. Bu sebeple terapötik yani iyileştirici bir tekniktir. Psikodrama esnasında terapistin danışanın tavır ve ifadelerini iyi gözlemlemesi ve yorumlaması gerekmektedir, bunun için de konusunda tecrübeli ve etkin olmalıdır. Psikodrama etkinliği sonunda yorumlama sürecine grup üyeleri de katılabilir, bu sayede grup üyeleri arasında iletişim güçlenir ve etkinliğin terapötik etkisi artar. Problemlili kişinin problemini görmesine ve hareketlerini daha iyi ayarlamasına yardım ederler.

IV. BÖLÜM

İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN UYUM SAĞLAMAYA ETKİSİ

1. ARAŞTIRMAYA YÖNELİK TEKNİK BİLGİLER

1.1. Tezin Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan çocukların yaşadığı uyum problemleri ve davranış bozukluklarını araştırmak ve uygulanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin uyum sağlamaya yönelik iyileştirici etkisini incelemektir.

1.2. Tezin Önemi

Uyum Problemleri bireyin kişisel ve sosyal hayatını, duygusal dengesini ve benlik kavramını tehdit edici bir sorundur. Bu problemler ne kadar erken teşhis ve tedavi edilebilirse bireyin hayatının ilerleyen dönemlerine uyumu o kadar kolaylaşacaktır. Bu sebeple eğitim kurumlarında çocukların bireysel farklılıklarının, mevcut davranış problemlerinin erken belirlenmesi çok önemlidir. Ülkemizde bu konu ile ilgili yeterli rehberlik çalışmaları yapılmamaktadır. Bu araştırma, okullarında uyum problemleri ve davranış bozuklukları yaşayan öğrencilere sunulan düzenli rehberlik hizmeti ile iyileştirici etki sağlanabileceğini, farkındalık ve değişim yaratılabileceğini ifade etmesi açısından önemli görülmektedir.

1.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, İstanbul ili Güngören ilçesindeki uyum problemleri ve davranış bozuklukları olan ilköğretim öğrencilerine sundukları psikolojik yardımı, izledikleri danışma sürecini ve etkilerini incelemeye yönelik bir çalışmadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış, veriler psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti almış öğrencilere anket tekniği uygulanarak toplanmıştır.

1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2008 -2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Güngören ilçesindeki ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan tüm 6.sınıf öğrencileri

oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem oluşturması için 6 ilköğretim okulundan toplam 300 öğrenci alınmıştır. Örneklem olarak alınan öğrencilerin hepsi 6.sınıf seviyesinde olup yaşları 11–13 arasında değişen ergenlerdir. Seçilen ilköğretim okullarının hepsinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri birimi ve uzman danışman bulunmaktadır.

1.5. Veriler ve Analizi

Araştırmanın istenen sonuçlara ulaşabilmesi için önce konuyla ilgili literatür incelenmiştir. Literatür incelemesi sonucu elde edilen veriler ile ilköğretim okullarındaki ergenlerin yaşadıkları başlıca uyum problemleri belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen ilköğretim okullarında son bir yılda rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti almış toplam 300 öğrenci seçilmiştir. Bu süreçte görüşme yöntemiyle okul psikolojik danışmanı ve Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği kurulmuştur.

Veri toplama aracı olarak seçilen anketin yapı geçerliliğinin sağlanabilmesi için faktör analizi yapılmış ve ankete son şekli verilmiştir. Veri toplama aracı öğrencilerin bazı kişisel bilgi ve özelliklerini belirlemek amacıyla 12 kişisel bilgi sorusu ve okullarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetini değerlendirmeye yönelik 30 soru olmak üzere 42 sorudan oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen bilgi formu ve anketin uygulanması İstanbul Valiliği'nin izin belgesi dâhilinde tamamlanmıştır. Güngören ilçesinde bulunan farklı ilköğretim okulları seçildiğinden ve anket sorularının uygulama öncesi açıklanması gerektiğinden, araştırmacı veri toplama aracını elden dağıtmış ve toplamıştır. Veri toplama aracının uygulanması sırasında 300 öğrenciye ulaşılmış ve hepsinin geri dönüşümü sağlanmıştır. Böylece veri toplama aracının geri dönme oranı % 100 olmuştur.

İlköğretim okulları 6.sınıf öğrencilerinin yaşadıkları uyum problemlerinin incelenmesi amacıyla belirlenen alt problemler doğrultusunda anket aracılığı ile öğrencilerden toplanan veriler analiz edilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Çalışmada kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin kişisel özelliklerini, ekonomik ve ailesel durumlarını belirlemeye yönelik 12 soru yer almaktadır. İkinci bölümde ise psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin iyileştirici etkisini tespit etmeye yönelik olarak, okullarındaki rehberlik hizmetleri ve okullarındaki rehber öğretmen iki ana başlığı altında toplam 30 soru bulunmaktadır. Bölümlerin her ikisinde de öğrencilerin kendi görüşlerini açıkça belirtebilecekleri Kesinlikle Katılıyorum,

Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum ve Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde toplam 5 adet ifade seçilmiştir.

2. BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Anket Analiz Sonuçları ve Yorumları

2.1.1. Güvenirlik Analizi

Cronbach Alfa katsayısının 0,8 ile 1 arasında olması yüksek derecede güvenilirliği gösterir. “Bu okulda psikolojik danışma ve rehberlik öğretmeni,...” ile başlayan (A)bölümü için hesaplanan katsayı ($\alpha=0,9016$) oldukça yüksek çıkmıştır.

Alfa = 0,9016

Cronbach Alfa katsayısının 0,8 ile 1 arasında olması yüksek derecede güvenilirliği gösterir. “Bu okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti,...” ile başlayan (B)bölümü için hesaplanan katsayı ($\alpha=0,9244$) oldukça yüksek çıkmıştır.

Alpha = ,9244

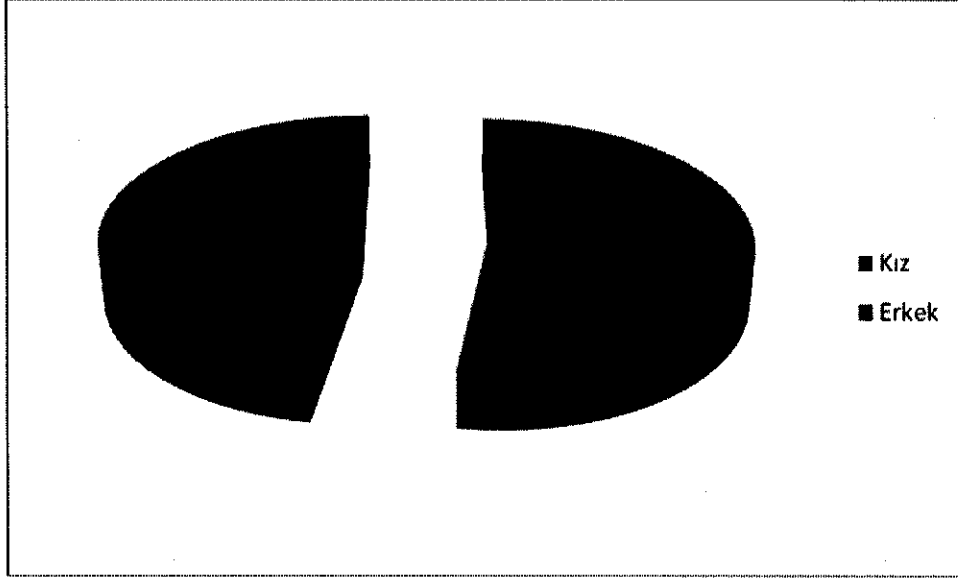
2.1.2. Demografya Bölümü için Frekans, Yüzdeler ve Grafikselle Gösterimler

Tablo 5: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	156	52,2	52,3	52,3
2	142	47,5	47,7	100
Total	298	99,7	100,0	

Yukarıdaki analizimizde kız ve erkek öğrencilerin seçtiğimiz örnekleme gözlenme sıklıklarını görmekteyiz. Kız (1) öğrencilerin sayısı 156 iken erkek(2) öğrencilerin gözlenme sıklığı 142’ dir. Aynı zamanda aşağıdaki grafikte de açıkça görebileceğimiz

yüzdeler ile birlikte kümülatif yüzde ve sorulara cevap vermeyenler verilmiştir. Soruya cevaplamayanların sayısı 1 yüzdesi 0,3' tür.

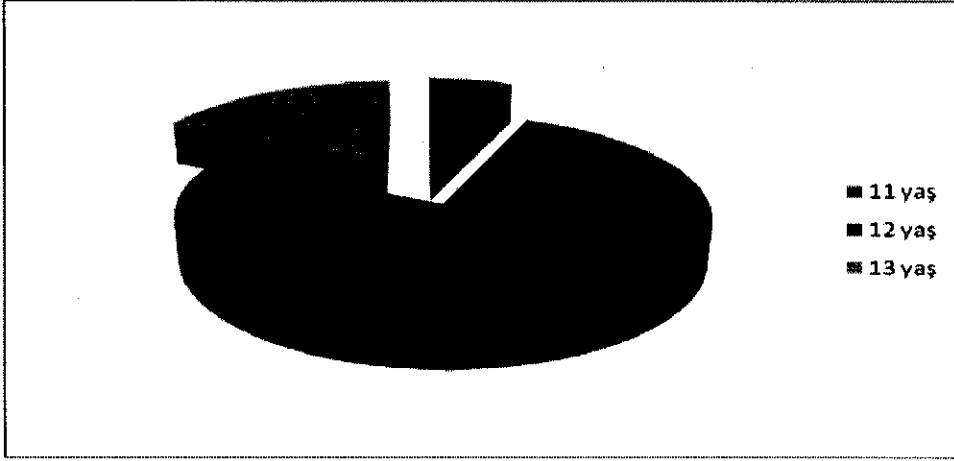
Şekil 8. Cinsiyet Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketimizi yaptığımız örnekleminin %52 kızlar, %48' ini erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 6: Öğrencilerin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	18	6,0	6,0	6,0
2	228	76,3	76,3	82,3
3	53	17,7	17,7	100
Total	299	100,0	100,0	

Yukarıdaki analizde yaşı sorulan deneklerimizin verdiği cevapların frekanslarını görmekteyiz. Deneklerimizin 18 tane 11 (1), 228 tanesi 12 (2), 53 tanesi ise 13 (3) yaşındadır.

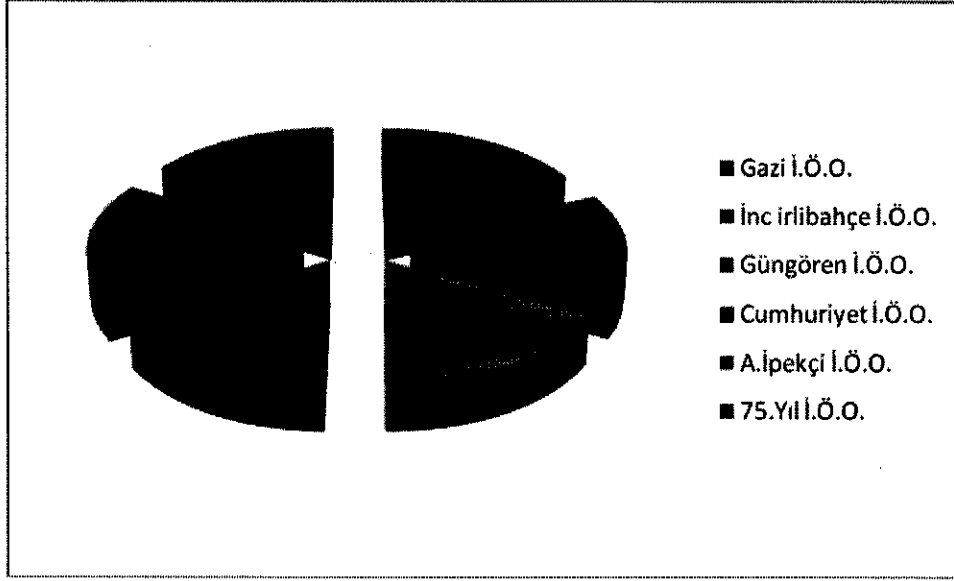
Şekil 9. Yaş Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketimizin örneklem grubunun % 76' sını 12 , % 18' ini 13, %6' sını 11yaşındaki öğrenciler cevaplandırmıştır. 12 yaşındakilerin ciddi bir çoğunluk oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 7: Öğrencilerin Okul Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	54	18,1	18,1	18,1
2	45	15,1	15,1	33,1
3	51	17,1	17,1	50,2
4	48	16,1	16,1	66,3
5	52	17,4	17,4	83,6
6	49	16,4	16,4	100,0
Toplam	299	100,0	100,0	

Anketimizi uygulamak için seçtiğimiz okulların gözlenme sıklıklarını yukarıdaki analizlerimiz sonucu oluşturulan tabloda görmekteyiz. Gazi İ.Ö.O. (1)' dan 54, İncirlibahçe İ.Ö.O. (2)' den 45, Güngören İ.Ö.O. (3)' dan 51, Cumhuriyet İ.Ö.O. (4)' dan 48, A.İpekçi İ.Ö.O. (5)' dan 52, 75.yıl İ.Ö.O. (6)' dan 49 denğin anketimize katıldığını görmekteyiz.

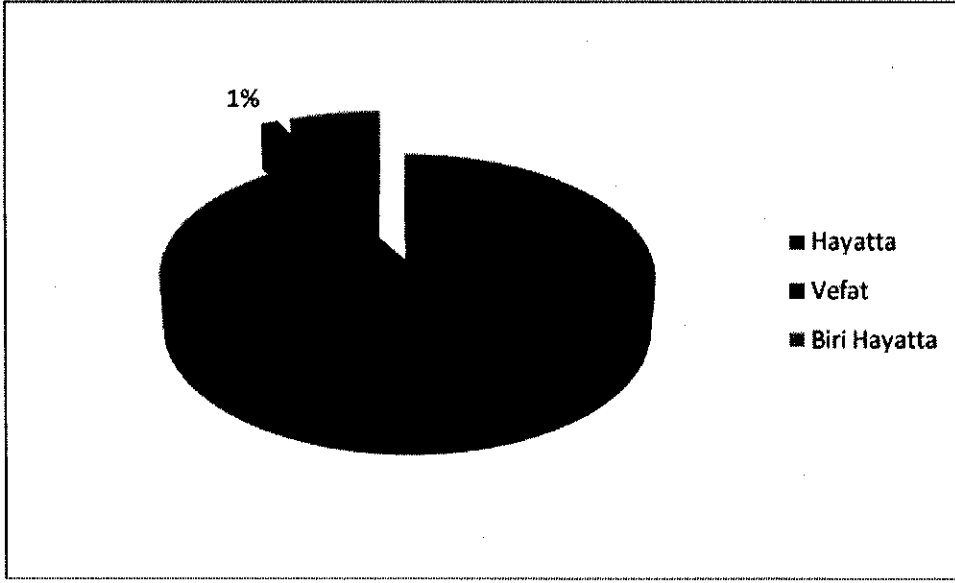
Şekil 10. Okuduğunuz Okul Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketi yaptığımız örneklemin okullar bazında oransal olarak baktığımızda birbirine yakın değerler aldığımız grafiğimizde görebiliyoruz. Değerler sırasıyla, %18, Gazi İ.Ö.O. , %15, İncirlibahçe İ.Ö.O. , %17, Güngören İ.Ö.O. , %16, Cumhuriyet İ.Ö.O. , %18, A.İpekçi İ.Ö.O. , %16, 75.Yıl İ.Ö.O. şeklinde dağılmaktadır.

Tablo 8: Anne ve Baba Sağ- Vefat Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	274	91,6	91,6	91,6
2	4	1,3	1,3	93,0
3	21	7,0	7,0	100
Toplam	299	100,0	100,0	

Öğrencilere ailelerinin hayatta olup olmadığını sorulmuş olup 274 denekten hayatta(1), 4 denekten vefat (2) , 21 denekten biri hayatta (3) cevabı alınmıştır.

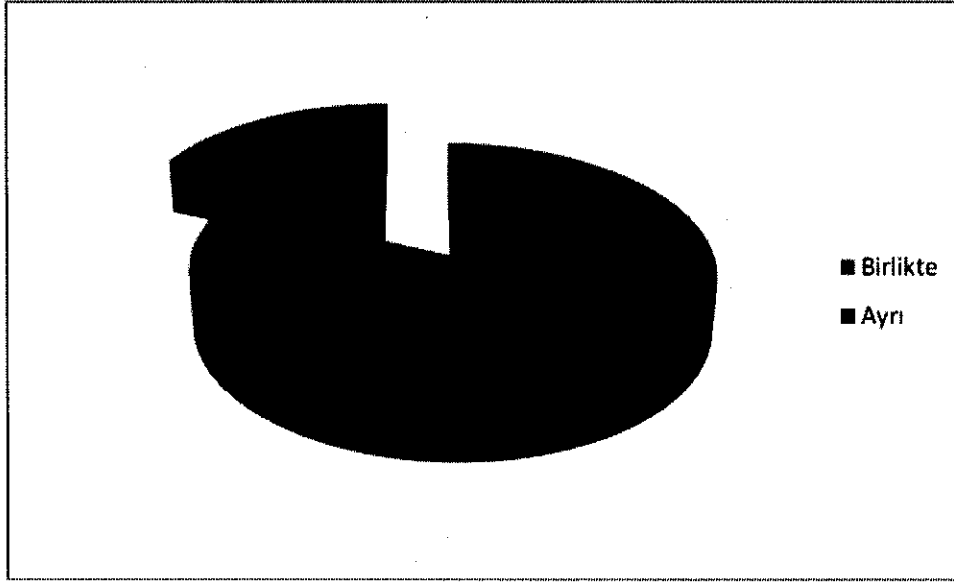
Şekil 11. Anne ve Baba Sağ – Vefat Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketimizi uyguladığımız deneklerin ağırlıklı olarak ailelerinin hayatta olduğunu görmekteyiz. Oransal olarak sırasıyla verilen cevaplar; %92 hayatta, %7 biri hayatta, %1 vefat şeklindedir.

Tablo 9: Aile Medeni Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	237	79,3	81,7	81,7
2	53	17,7	18,3	100,0
Toplam	290	97,0	100,0	
Noksan	9	3,0		
Toplam	299	100,0		

Ailelerin medeni durumunu gösteren tablomuzda cevap seçeneklerinin gözlenme sıklıkları birlikte (1) 237, ayrı (2) 53' tür.

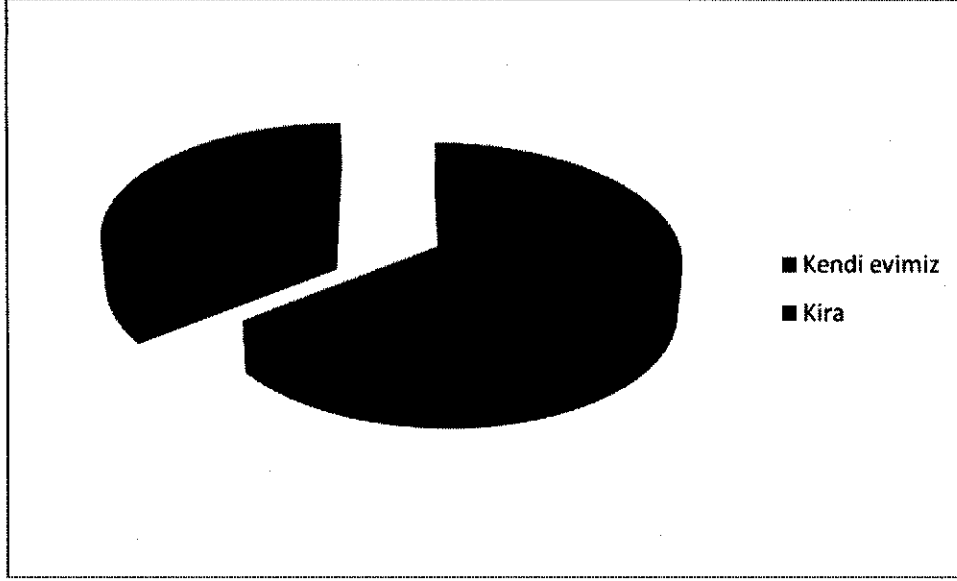
Şekil 12. Aile Medeni Durumu Değişkeninin Grafiks gösterimi

Deneklerinin ailelerinin %82' si birlikte %18 ise ayrıdır

Tablo 10: Ev Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	192	64,2	64,4	64,4
2	106	35,5	35,6	100,0
Toplam	298	99,7	100,0	
Noksan	1	0,3		
Toplam	299	100,0		

Örneğimizdeki deneklerimizin ailelerinin 192' si kendi evlerine sahip iken 106' sı kirada oturduklarını belirtmişlerdir.

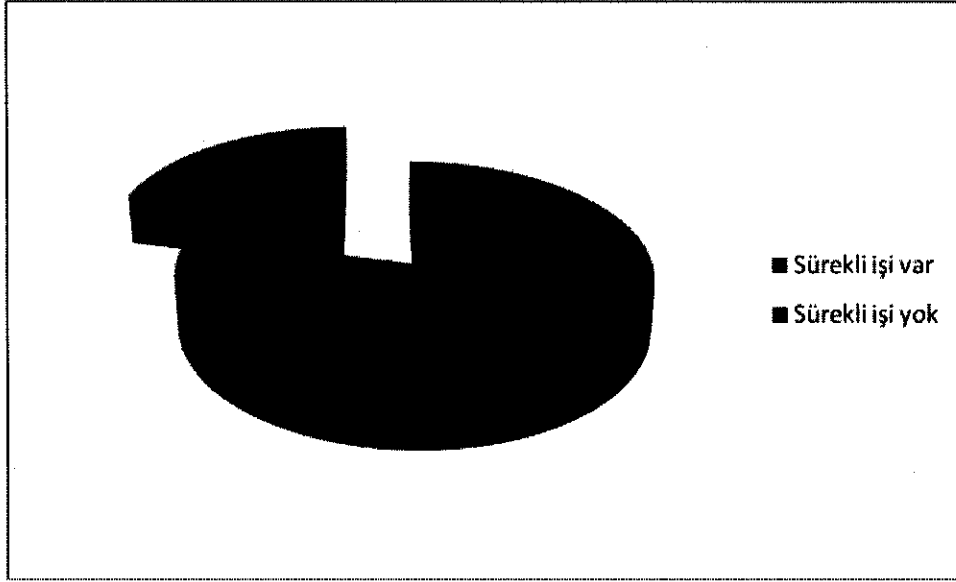
Şekil 13. Eviniz Değişkeninin Grafiks gösterimi

Frekansları tabloda verilen, yüzdeleri tabloda da belirtilen evlerinin kendilerine ait olup olmadığı sorusunun yüzdeleri dağılımının grafiksel yüzdesi yukarıdaki gibidir. Örneğin %64 kendi evine sahip, % 36' sı kiradadır.

Tablo 11: İş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	236	78,9	78,9	78,9
2	3	21,1	21,1	100,0
Toplam	299	100,0	100,0	

Anne veya babalarının sürekli işleri olup olmadığı sorusu için evet cevabı 236 kez işaretlenirken hayır (2) cevabı 3 kere işaretlenmiştir. Örneğin soru ile ilgili cevaplarının yüzdeleri dağılımları aşağıdaki grafikte açıkça görülmekte ve aynı zamanda tablomuzda da belirtilmektedir.

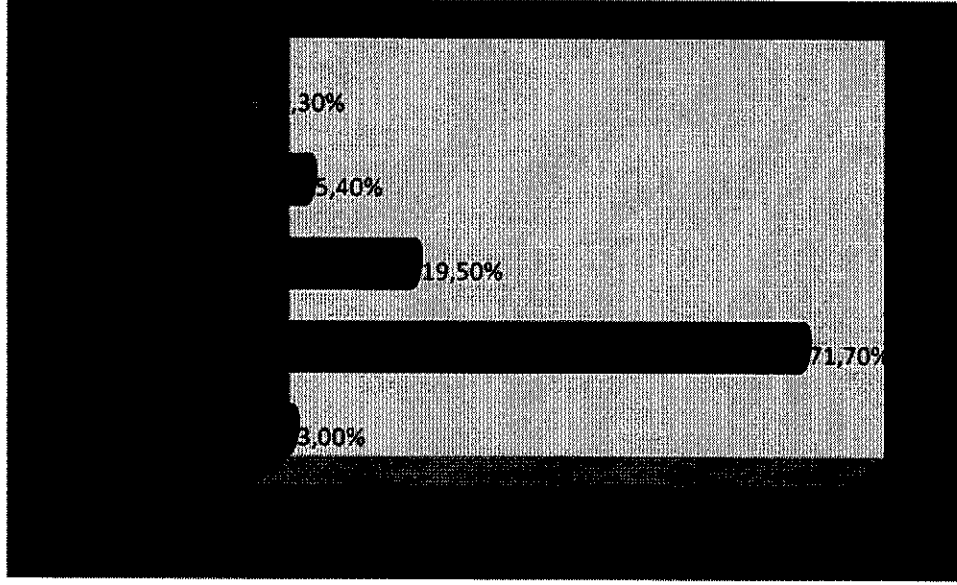
Şekil 14. Anne ya da Babanın Sürekli İş Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketimizi cevaplandıran deneklerin anne veya babalarının % 79' unun süreli işi varken, % 21'inin sürekli işi yoktur.

Tablo 12: Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	9	3,0	3,0	3,0
2	213	71,2	71,7	74,7
3	58	19,4	19,5	94,3
4	16	5,4	5,4	99,7
5	1	0,3	0,3	100,0
Toplam	297	99,3	100,0	
Noksan	2	0,7		
Toplam	299	100,0		

Deneklerin annelerinin eğitim durumu hakkındaki veriler incelendiğinde 9 annenin okur-yazar olmadıkları, 213 annenin ilköğretim mezunu, 58 annenin lise mezunu, 16 annenin üniversite ve 1 annenin yüksek lisans mezunu olduğunu görmekteyiz.

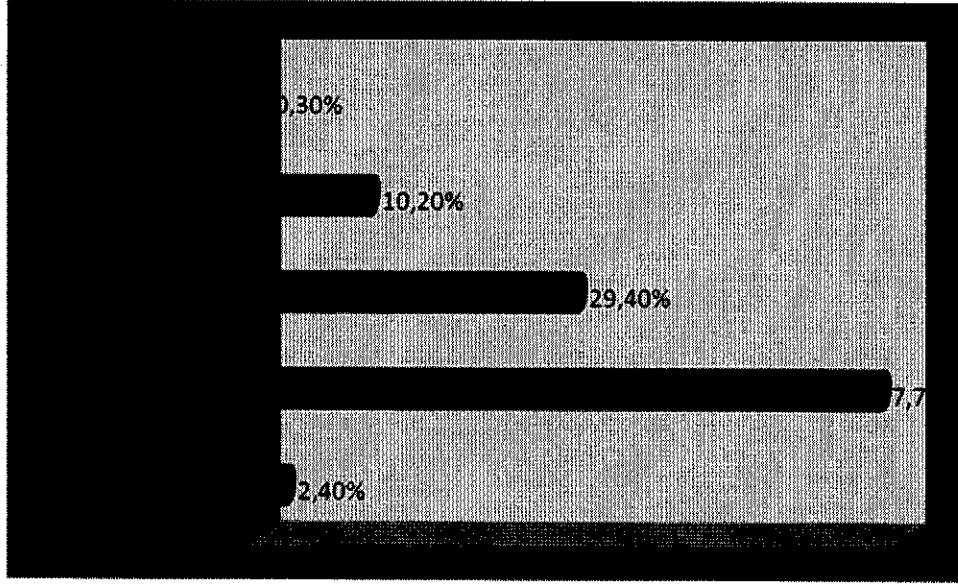
Şekil 15. Annenin Eğitim Durumu Değişkeninin Grafiks gösterimi

Yukarıdaki bar grafikte deneklerin annelerinin en son mezun oldukları okullar görülmektedir. Araştırmamızda bilgilerini aldığımız deneklerin anneleri %3' okur-yazar değil, %71,70 ilköğretim mezunu, %19,50' si lise mezunu olup; %5,70 ise üniversite ve üzeri eğitim görmüşlerdir.

Tablo 13: Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	7	2,3	2,4	2,4
2	169	56,5	57,7	60,1
3	86	28,8	29,4	89,4
4	30	10,0	10,2	99,7
5	1	0,3	0,3	100,0
Toplam	293	98	100,0	
Noksan	6	2,0		
Toplam	299	100,0		

Deneklerimizin babalarının mezuniyet durumu frekansları sırasıyla; 7 okur-yazar değil, 169 ilköğretim, 86 lise, 30 üniversite ve 1 kişi yüksek lisans mezunu şeklindedir.

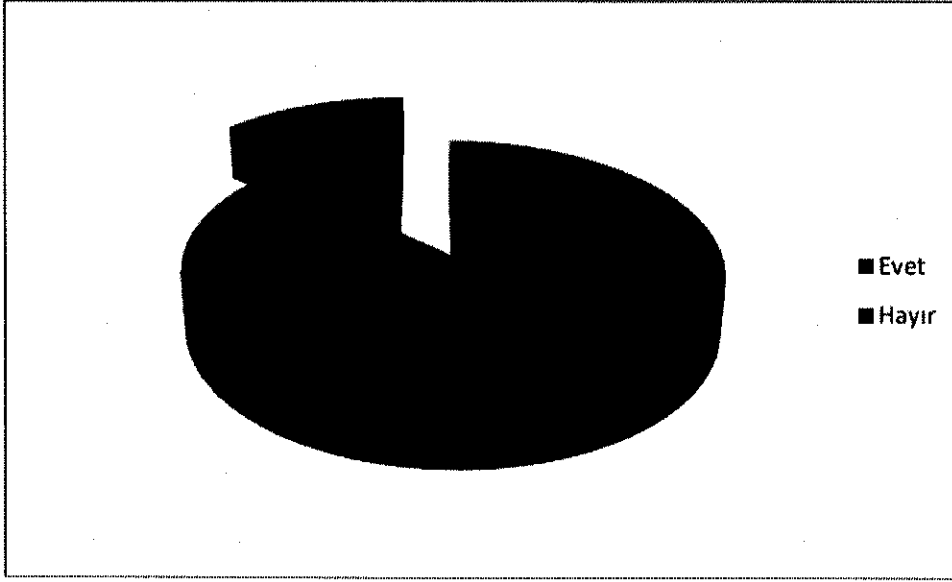
Şekil 16. Babanızın Eğitim Durumu Değişkeninin Grafikselleştirilmesi

Yüzdeler dağılımların baktığımızda ise dağılımlar sırası ile %2,4 okuryazar değil, %57,7 ilköğretim, %29,4 lise, %10,2 üniversite ve %0,3' ü yüksek lisans mezunu olarak görülmektedir.

Tablo 14: Kardeş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	257	86,0	86,8	86,8
2	39	13,0	13,2	100,0
Toplam	296	99,0	100,0	
Noksan	3	1,0		
Toplam	299	100,0		

Deneklerimizin 257 tanesinin kardeşiniz var mı sorusuna evet dediğini ve 39 tanesinin kardeşinin olmadığını belirttiklerini görmekteyiz.

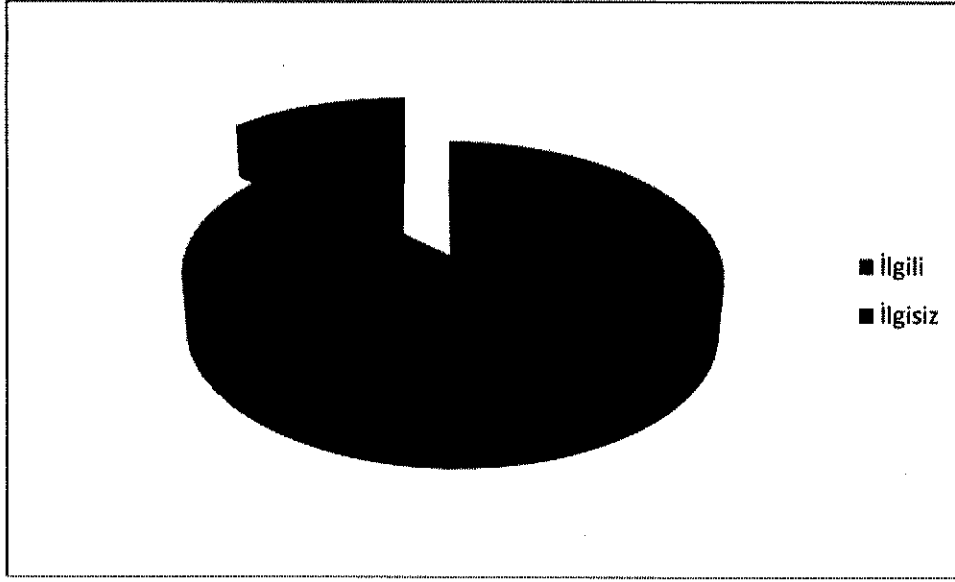
Şekil 17. Kardeşiniz Değişkeninin Grafiksəl Gösterimi

Kardeşi olanlar örnekleminizin % 87' sini kapsarken kardeşi olmayanlar ise % 13' lük kısmı oluşturmaktadırlar.

Tablo 15: Ailenin Tutumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	259	86,6	87,2	87,2
2	38	12,7	12,8	100,0
Toplam	297	99,3	100,0	
Noksan	2	0,7		
Toplam	299	100,0		

Ailelerinin deneklere karşı tutumunun incelendiği tablomuzda 259 denek ailelerinin kendilerine karşı ilgili olduğunu belirtirken 38 denek ilgisiz seçeneğini işaretlemiştir.

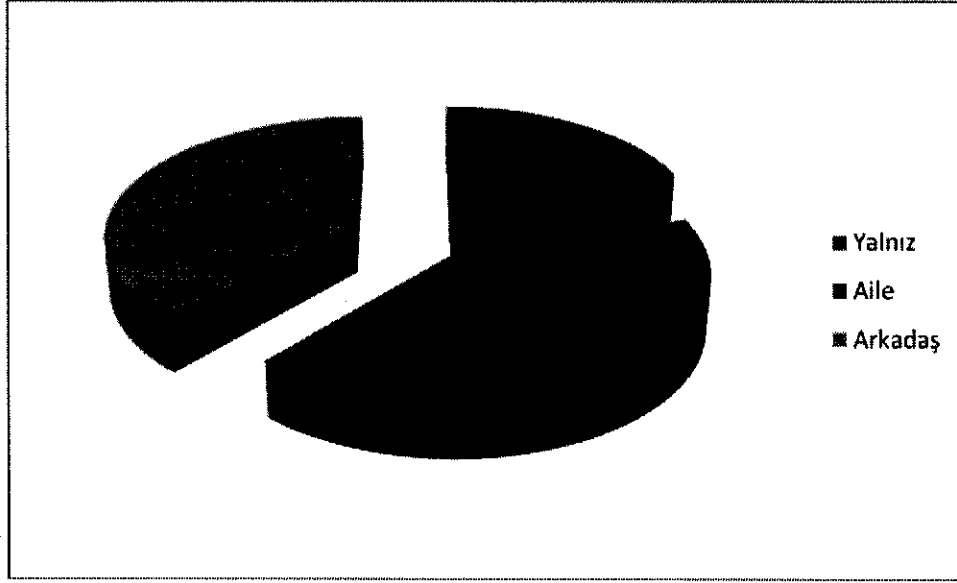
Şekil 18. Ailenizin Size Karşı Tutumu Değişkeninin Grafiksiz Gösterimi

Frekanslardan elde edilen yüzdeleri dağılımı inceleyen örneklemimizin ailelerinin tutumu sorulduğunda % 87 ilgili, & 13 ise ilgisiz seçeneklerini işaretlemişlerdir.

Tablo 16: Boş Zaman Değişkeni İçin Frekans ve Yüzdeler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	60	20,1	20,1	20,1
2	123	41,1	41,3	61,4
3	115	38,5	38,6	100,0
Toplam	298	99,7	100,0	
Noksan	1	0,3		
Toplam	299	100,0		

Deneklerin 60'ı yalnız, 123' ü aileleri, 115' i arkadaşları ile boş zamanlarını geçirdiklerini söylemişlerdir.

Şekil 19. Boş Zaman Değişkeninin Grafiks gösterimi

Anketimizin 12. sorusuna verilen cevapların görülme sıklıkları doğrultusunda hesaplanan oransal değerlere göre oluşturulan grafiğimizde öğrencilerin genellikle aileleri (%41) ile zaman geçirdiklerini görmekteyiz. Daha sonra sırasıyla yüzdeleri ile birlikte; %39, arkadaş, %20, yalnız, şıkları tercih edilmiştir.

Tablo 17: Aile İş Durumu- Ev Çapraz Sınıflandırması

		AİLE İŞ		Toplam	
		1	2		
EV	1	Sayı	146	46	192
		EV grubu içindeki yüzde	% 76,0	% 24,0	% 100,0
		AİLE İŞ grubu içindeki yüzde	% 61,9	% 74,2	% 64,4
	2	Sayı	90	16	106
		EV grubu içindeki yüzde	% 84,9	% 15,1	% 100,0
		AİLE İŞ grubu içindeki yüzde	% 38,1	% 25,8	% 35,6
Toplam		Sayı	236	62	298
		EV grubu içindeki yüzde	% 79,2	% 20,8	% 100,0
		AİLE İŞ grubu içindeki yüzde	% 100,0	% 100,0	% 100,0

Bu çapraz tablo ailelerin iş durumu ve evlerinin kendilerine ait olup olmadığı soruları arasındaki ilişkiyi göstermek amacıyla yapılmıştır. Ev sahibi olan deneklerimizin %76' sının anne veya babasının sürekli bir işi vardır ve anne veya babasının sürekli işi olanlarının %61,9' unun kendi evleri vardır yorumunu yukarıdaki çapraz tabloya bakarak yapmamız mümkündür. Anne veya babası sürekli işe sahip olanların %38,1' i kirada oturmaktadır. Ayrıca anne ve ya babası sürekli işe sahip olmayanların %74,2 ' sini kendi evinde oturanlar oluşturmaktadır. Evi kendine ait olanların %24' ü sürekli işe sahip değil iken kiracı olanların % 25,8'i anne veya babası sürekli işe sahip olmayanlardır. Örneğin bulunan %76 değeri kendi evine sahip cevabını veren 192 kişinin hem kendi evine sahip hem de sürekli işi olanların 146 değeri ile oranlamasından hesaplanmıştır.

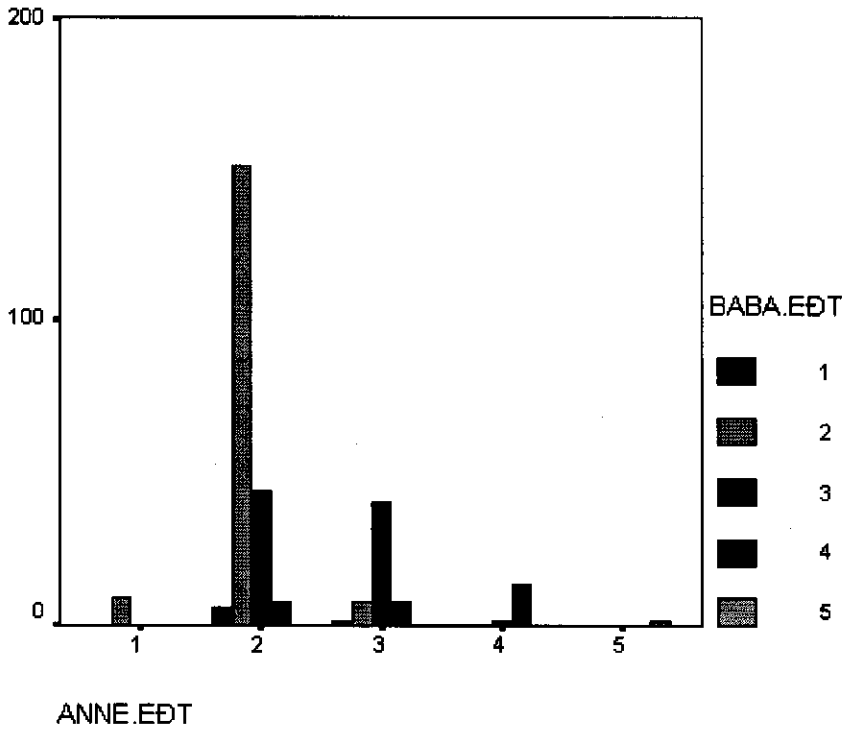
Tablo 18: Anne- Baba Eğitim Durumu Çapraz Sınıflandırması

			BABA EĞİTİM					Toplam
			1	2	3	4	5	
ANNE EĞİTİM	1	Sayı		9				9
		Anne Eğitim içindeki yüzde		% 100,0				% 100,0
		Baba Eğitim içindeki yüzde		% 5,4				% 3,1
	2	Sayı	6	151	44	8		209
		Anne Eğitim içindeki yüzde	% 2,9	% 72,2	% 21,1	% 3,8		% 100,0
		Baba Eğitim içindeki yüzde	% 85,7	% 89,9	% 51,8	% 26,7		% 71,8
	3	Sayı	1	8	40	8		57
		Anne Eğitim içindeki yüzde	% 1,8	% 14,0	% 70,2	% 14,0		% 100,0
		Baba Eğitim içindeki yüzde	% 14,3	% 4,8	% 47,1	% 26,7		% 19,6
	4	Sayı			1	14		15
		Anne Eğitim içindeki yüzde			% 6,7	% 93,3		% 100,0
		Baba Eğitim içindeki yüzde			% 1,2	% 46,7		% 5,2
	5	Sayı					1	1
		Anne Eğitim içindeki yüzde					% 100,0	% 100,0
		Baba Eğitim içindeki yüzde					% 100,0	% 100,0
Toplam	Sayı	7	168	85	30	1	291	
	Anne Eğitim içindeki yüzde	% 2,4	% 57,7	% 29,2	% 10,3	% 0,3	% 100,0	
	Baba Eğitim içindeki yüzde	% 100,0	% 100,0	% 100,0	% 100,0	% 100,0	% 100,0	

Baba ve annelerin eğitim durumunu karşılaştırmak için yapılmış olan analizimizde çapraz tablomuzdan yer alan bilgiler şöyle açıklanabilir:

Babası okur-yazar olmayan denekler annesi ilköğretim mezunu olanların %2,9' unu, lise mezunu olanların %1,8' ini oluşturmaktadır. Babası okur-yazar olup annesi okur-yazar değil, üniversite ve yüksek lisans seçeneklerini işaretleyen denek bulunmamaktadır. Babası ilköğretim mezunu olan denekler, annesi okur-yazar olmayanların tamamını (%100), ilköğretim mezunu olanların %72,2' sini, lise mezunu olanların ise %14' ünü oluştururken annesi üniversite ve yüksek lisans mezunu olan denekler bu sıklıkla işaretlememişlerdir. Babası lise mezunu olanlar ise, annesi ilköğretim mezunu olanların %3,8' ini, lise mezunu olanların %14' ünü, annesi üniversite mezunu olanları %6,7' sini oluşturmaktadır. Babası üniversite mezunu olanlar annesi ilköğretim mezunu olanların %3,8' ini, lise mezunu olanların %14' ünü, üniversite mezunu olanların %93,3' ünü oluşturmaktadır. Babası yüksek lisan mezunu olan deneklerin annesi de yüksek lisans mezunudur.

Aynı yorumlar anne baz alınarak ta tablomuz yardımıyla yapılabilir.

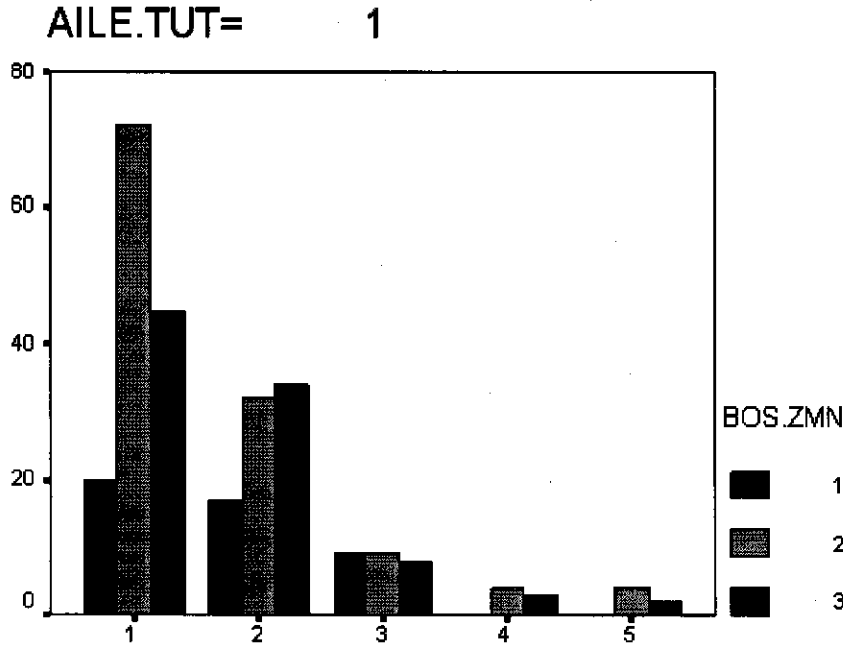
Şekil 20. Anne- Baba Eğitim Durumu Karşılaştırması Grafikselleştirilmesi

Tablo 19: A-11 Sorusu ile Aile Tutumu ve Boş Zaman Çapraz Sınıflandırması

AİLENİN TUTUMU			BOŞ ZAMAN			Toplam		
			1	2	3			
1	A.11	1	Sayı	20	72	45	137	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%14,6	%52,6	%32,8	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde	%43,5	%59,5	%48,9	%52,9	
		2	Sayı	17	32	34	83	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%20,5	%38,6	%41,0	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde	%37,0	%26,4	%37,0	%32,0	
		3	Sayı	9	9	8	26	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%34,6	%34,6	%30,8	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde	%19,6	%7,4	%8,7	%10,0	
		4	Sayı		4	3	7	
			A11 sorusu içindeki yüzde		%57,1	%42,9	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde		%3,3	%3,3	%2,7	
		5	Sayı		4	2	6	
			A11 sorusu içindeki yüzde		%66,7	%33,3	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde		%3,3	%2,2	%2,3	
		Toplam		Sayı	46	121	92	259
				A11 sorusu içindeki yüzde	%17,8	%46,7	%35,5	%100,0
				Boş zaman içindeki yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
2	A.11	1	Sayı	3		12	15	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%20,0		%80,0	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde	%23,1		%54,5	%40,5	
		2	Sayı	8	1	7	16	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%50,0	%6,3	%43,8	%100,0	
			Boş zaman içindeki yüzde	%61,5	%50,0	%31,8	%43,2	
		3	Sayı	1	1	3	5	
			A11 sorusu içindeki yüzde	%20,0	%20,0	%60,0	%100,0	

		Boş zaman içindeki yüzde	%7,7	%50,0	%13,6	%13,5
	4	Sayı	1			1
		A11 sorusu içindeki yüzde	%100,0			%100,0
		Boş zaman içindeki yüzde	%7,7			%2,7
	Toplam	Sayı	13	2	22	37
		A11 sorusu içindeki yüzde	%35,1	%5,4	%59,5	%100,0
		Boş zaman içindeki yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

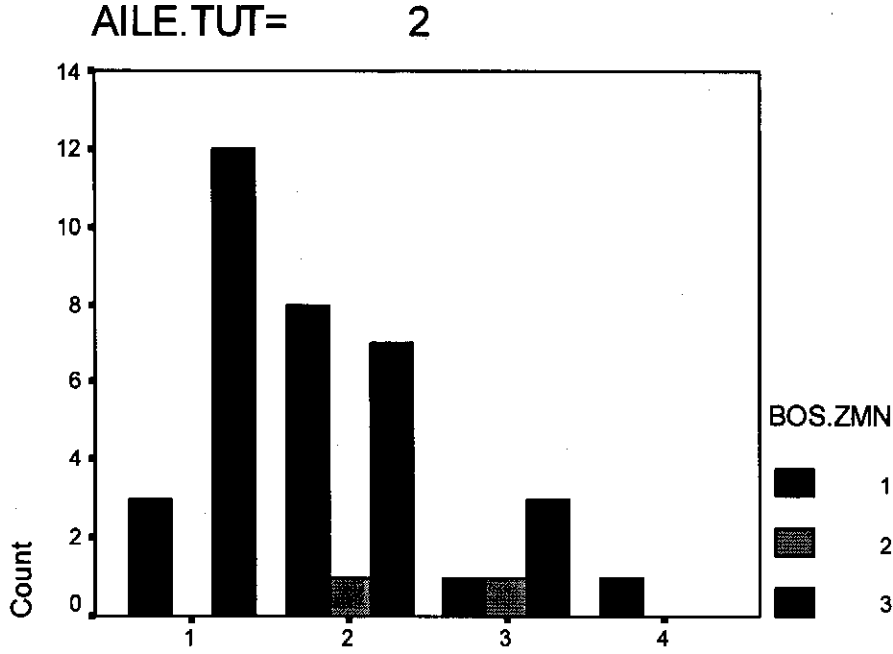
Yukarıdaki tabloda üçlü bir çapraz tablodur. A kategorisinin 11 nolu sorusu (Öğrencilerin dışlanmış hissetmemeleri için çalışmalar yapar.) ile anketimizin demografik kısmında bulunan aile tutumu ve boş zamanları kim ile geçirirsiniz sorularına verilen cevapların çapraz tablosudur. Çapraz tabloda verilerin hem frekanslarını hem de yüzdelik dağılımlarını görebilmekteyiz.

A.11

Şekil 21. İlgili Aile Tutumu – Boş Zaman Karşılaştırması Grafikselleştirilmesi

Aile tutumuna 1(ilgili) seçeneğini işaretleyen deneklerin boş zaman ve A.11 sorusuna verdiği yanıtların birlikte dağılımı yukarıdaki grafikte açıkça görülebilmektedir.

A.11

Şekil 22. İlgisiz Aile Tutumu – Boş Zaman Karşılaştırması Grafiks gösterimi

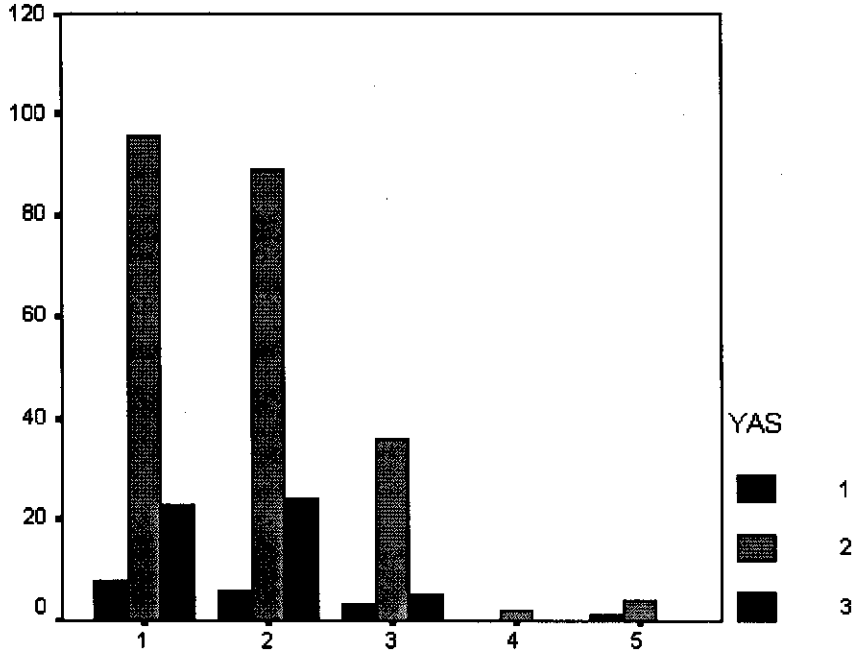
Aile tutumuna 2(ilgisiz) seçeneğini işaretleyen deneklerin boş zaman ve A.11 sorusuna verdiği yanıtların birlikte dağılımı yukarıdaki grafikte açıkça görülebilmektedir.

Tablo 20: B-3 Sorusu ile Yaş Dağılımı Çapraz Sınıflandırması

		YAS			TOPLAM
		1	2	3	
B.3	1	8	96	23	127
	2	6	89	24	119
	3	3	36	5	44
	4		2		2
	5	1	4		5
TOPLAM		18	227	52	297

B.3 sorusu (Kuvvetli ve zayıf yönlerimi tanımama yardımcı olur.) ile demografik kısımda yer alan deneklerin yaşları arasındaki çapraz tablo yukarıda yer almaktadır. Burada ağırlığın 12(2) yaşında olanlarda olduğunu görmekteyiz. 12 yaşında olanların B.3 sorusuna verdikleri cevapların frekansları sırasıyla; Tamamen Katılıyorum(1) 96, Katılıyorum (2)

89, Kısmen Katılıyorum(3) 36, Katılmıyorum(4) 2, Kesinlikle Katılmıyorum(5) 4 şeklindedir.

B.3

Şekil 23. Yaş Dağılımı - B 3 Sorusu Karşılaştırması Grafikselleştirilmesi

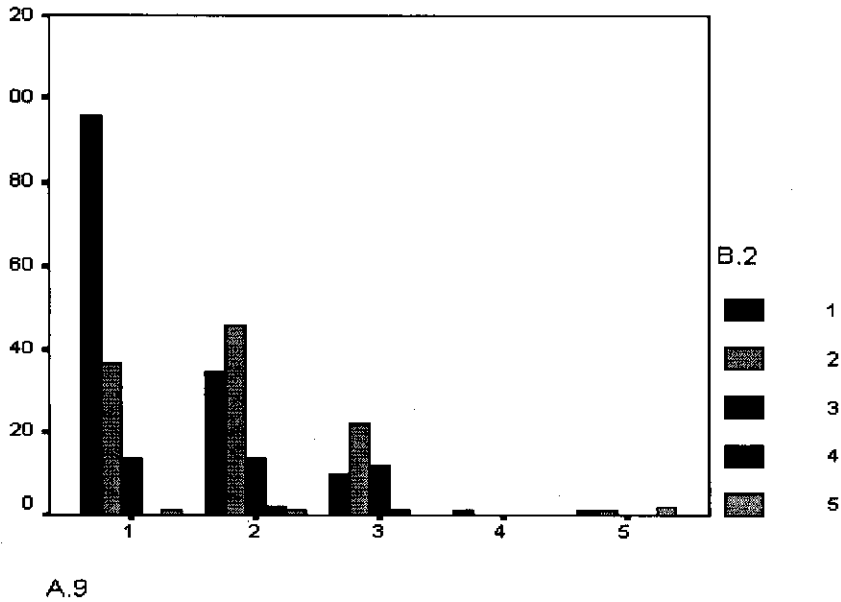
Yaş dağılımı ile B.3 sorusuna verilen cevapların grafiksel gösterimi yukarıdaki gibidir. 11(1) yaşında olanların B.3 sorusuna tamamen katılıyorum(1) cevabını veren deneklerin sayısı 12(2) ve 13(3) yaşında olan deneklerin sayısından daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca tamamen katılıyorum cevabını en çok 12 yaşında olanlar vermiştir. Bunu oransal olarak nitelendiremeyiz. Bunun nedeni örneklemin çoğunluğunu oluşturduğundan dolayı sayısal bir üstünlüğe sahip olmasıdır.

Tablo 21: A-9 Sorusu ile B-2 Sorusu Çapraz Sınıflandırması

			B.2					Toplam
			1	2	3	4	5	
A.9	1	Sayı	96	37	14		1	148
		A.9 içindeki yüzdesi	%64,9	%25,0	%9,5		%0,7	%100,0
		B.2 içindeki yüzdesi	%67,1	%34,9	%35,0		%25,0	%50,0
	2	Sayı	35	46	14	2	1	98
		A.9 içindeki yüzdesi	%35,7	%46,9	%14,3	%2,0	%1,0	%100,0

		B.2 içindeki yüzdesi	%24,5	%43,4	%35,0	%66,7	%25,0	%33,1
	3	Sayı	10	22	12	1		45
		A.9 içindeki yüzdesi	%22,2	%48,9	%26,7	%2,2		%100,0
		B.2 içindeki yüzdesi	%7,0	%20,8	%30,0	%33,3		%15,2
	4	Sayı	1					1
		A.9 içindeki yüzdesi	%100,0					%100,0
		B.2 içindeki yüzdesi	%0,7					%0,3
	5	Sayı	1	1			2	4
		A.9 içindeki yüzdesi	%25,0	%25,0			%50,0	%100,0
		B.2 içindeki yüzdesi	%0,7	%0,9			%50,0	%1,4
Toplam		Sayı	143	106	40	3	4	296
		A.9 içindeki yüzdesi	%48,3	%35,8	%13,5	%1,0	%1,4	%100,0
		B.2 içindeki yüzdesi	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

Burada anketimizin A.9 (Kararlara bizimde katılmamızı sağlar.) ile B.2 (Kendime olan güven duygumu arttırmama yardımcı olur.) sorularına verilen cevapların frekans ve yüzdesel dağılımları yukarıdaki tabloda gösterilmektedir.

Şekil 24. A 9 - B 2 Soruları Karşılaştırması Grafikselleştirilmesi

Sorulara verilen cevapların gözlenme sıklıklarına göre ilişkilerinin gösterimi yukarıdaki grafikte yer almaktadır. Örneğin grafiğimize bakılarak A.9 sorusuna Katılmıyorum (4) cevabını verip B.2 sorusuna ise Tamamen Katılıyorum(1) dışında hiçbir cevap verilmemiş olup bu kombinasyonun da görülme sıklığı oldukça seyrek.

2.1.3. 5' li Likert Ölçeği Değerlendirmeleri

Tablo 22: A 1 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.1	1	85
	2	123
	3	52
	4	10
	5	7

Deneklerimizin A.1 "Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni ilgi alanlarımızı bilir " sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 85, (2) Katılıyorum cevabını 123, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 52, (4) Katılmıyorum cevabını 10, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını ise 7 denek vermiştir. Yani öğrencilerin psikolojik danışmanın genel olarak onların problemlerinden haberdar olduğu fakat daha da araştırmacı olabileceğini düşündükleri sonucuna ulaşabiliriz. Katılmama oranının çok düşük olduğuna dikkat edersek danışmanın öğrencileri tanımaya yönelik etkinlikler yaptığı belirgindir.

Tablo 23: A 2 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.2	1	150
	2	105
	3	18
	4	3
	5	1

Deneklerimizin A.2 "Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni Öğrencilerin ilgi alanlarına saygı duyar." sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 150, (2) Katılıyorum cevabını 105, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 18, (4) Katılmıyorum cevabını 3, (5) Kesinlikle Katılmıyorum

cevabını ise 1 denek vermiştir. Olumlu katılımın çokluğu danışmanın ergenlerin bireysel farklılıklarını ve farklı ilgi ve yeteneklerini dikkate aldığını, bu yönde çalışmalarda bulunduğu fikrini desteklemektedir. Bu da öğrencilerin dikkate alınıp değer verildiklerini hissetmelerini sağlar.

Tablo 24: A 3 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.3	1	135
	2	113
	3	26
	4	2

Deneklerimizin A.3 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni fikirlerimize önem verir.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 135, (2) Katılıyorum cevabını 113, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 26, (4) Katılmıyorum cevabını 2 denek vermiştir. (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabı verilmemiştir. Bu da okuldaki rehber öğretmenin öğrencilerle bireysel ya da grup olarak görüşmeler yaptığını ve ortak fikir alışverişinde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 25: A 4 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.4	1	117
	2	123
	3	31
	4	3
	5	1

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.4 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencilere değerli olduklarını hissettirir.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 117, (2) Katılıyorum cevabını 123, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 31, (4) Katılmıyorum cevabını 3, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 1 denek vermiştir. Bireyin çevresine uyum sağlayabilmesinin başlıca şartlarından biri kendine güvenmesi ve değerli bulmasıdır.

Bu sorunun verileri ile rehber öğretmenin öğrencilerin kendilerini değerli hissedebilmeleri yönünde çalışmalar yaptığı sonucuna varabiliriz.

Tablo 26: A 5 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.5	1	101
	2	115
	3	45
	4	12
	5	4

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.5 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencileri okulun vazgeçilmez unsuru olarak görür.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 101, (2) Katılıyorum cevabını 115, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 45, (4) Katılmıyorum cevabını 12, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 4 denek vermiştir.

Ergenlik döneminin en önemli kavramlarından biri de aidiyet tir. Ergen belirli bir gruba ait hissetmek, fikirlerine değer verildiğini görmek ister. Eğer öğrenci kendini okul ortamına ait hissederse bu ortama uyum geliştirmesi de daha kolaylaşacaktır. Rehber öğretmenin öğrencileri okulun değişmez ve temel parçası olarak gördüğü sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo 27: A 6 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.6	1	77
	2	112
	3	67
	4	14
	5	6

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.6 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni güçlü yönlerimizi bilir.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 77, (2) Katılıyorum cevabını 112, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 67, (4) Katılmıyorum cevabını 14, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 6 denek vermiştir.

Bu soruda Kısmen Katılıyorum cevabı veren öğrencilerin sayısını da çok olduğunu görmekteyiz. Uyum sağlama ve kendini gerçekleştirmenin ilk kuralı kendini tanımak ve güçlü yönlerini bilerek geliştirmektir. Rehber öğretmen bu alanda daha aktif çalışmalarda bulunmalıdır.

Tablo 28: A 7 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.7	1	108
	2	103
	3	46
	4	11
	5	9

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin A.7 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni sorunlarımızı bizden daha iyi bildiğini düşünmez.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 108, (2) Katılıyorum cevabını 103, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 46, (4) Katılmıyorum cevabını 11, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 9 denek vermiştir.

Her birey kendi gizil güçlerini, problemlerini ve kaygılarını en iyi kendisi hissetmektedir. Bazı ergenler bunları kabullenmekte güçlük çekse de; rehber öğretmenin her şeyi biliyor tutumundan öte dinleyici ve yönlendirici bir tavır takınması uyum sürecini hızlandıracaktır. Buradan da danışmanın önceliği danışan öğrencilerine vererek, sorunlarını onlardan öğrenmeye çalıştığı sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo 29: A 8 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.8	1	140
	2	92
	3	33
	4	6
	5	5

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin A.8 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni kendisini öğrencilerden ayrıcalıklı, üstün görmez.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum

cevabını 140, (2) Katılıyorum cevabını 92, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 33, (4) Katılmıyorum cevabını 6, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. Deneklerin verdiği cevapların oranları danışmanın öğrencilerin seviyesine inebilmekte yeterli olduğunu ve kendini üstün görerek iletişimi engelleyici bir soyutlama içinde olmadığını göstermektedir.

Tablo 30: A 9 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.9	1	139
	2	91
	3	41
	4	1
	5	4

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin A.9 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni kararlara bizim de katılmamıza imkân sağlar.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 139, (2) Katılıyorum cevabını 91, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 41, (4) Katılmıyorum cevabını 1, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 4 denek vermiştir.

Birey yaşadığı ortama ve sosyal çevreye dâhil olduğu ölçüde uyum sağlar. Dahil oldukları kararları uygulamalarına izin verildiğinde, ergenlerde aidiyet kavramı ve toplumsal uyum bilinci gelişecektir. Bu sorunun verilerini incelediğimizde danışmanın öğrencileri kararlara ve sürece dâhil ettiği dikkat çekmektedir.

Tablo 31: A 10 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
A.10	1	140
	2	90
	3	41
	4	2
	5	3

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin A.10 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni gizlilik ilkesine saygı duyar. ” sorusuna verdiği

cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 140, (2) Katılıyorum cevabını 90, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 41, (4) Katılmıyorum cevabını 2, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 3 denek vermiştir. Psikolojik Danışma ve Rehberliğin temel ilkesi danışan ve danışman arasındaki gizliliklidir. Ergenin danışmana güven duyabilmesi ve kendini rahatça ifade edebilmesi açısından bu çok önemlidir. Genel olarak danışmanın gizlilik ilkesine bağlı kaldığını ve öğrencilerin bu anlamda güvenini kazandığı sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo 32: A 11 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.11	1	142
	2	90
	3	31
	4	8
	5	6

A.11 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencilerin dışlanmış hissetmemeleri için çalışmalar yapar.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 142, (2) Katılıyorum cevabını 90, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 31, (4) Katılmıyorum cevabını 8, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 6 denek vermiştir. İlköğretim ergenlerinde görülen uyumsuzlukların büyük bir kısmı kendine güvensizlik, değersiz ve dışlanmış hissetmeden kaynaklanmaktadır. Danışman bu tür çalışmalar ile ergenlerin kendilerini soyutlanmış hissetmelerine engel olup, gruplar arası iletişimi güçlendirir ve uyumsuzlukları büyük ölçüde önler.

Tablo 33: A 12 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.12	1	164
	2	82
	3	27
	4	1
	5	2

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.12 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencilerin söylediklerini dikkatle dinler.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 164, (2) Katılıyorum cevabını 82, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 27, (4) Katılmıyorum cevabını 1, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 2 denek vermiştir. Danışmanın öğrencileri dinlemeye önem verdiği katılım oranından da belirgindir. Danışman uyumsuzlukların giderilmesinde danışanı dinleme ve anlama prensibinin öneminin farkındadır.

Tablo 34: A 13 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.13	1	133
	2	85
	3	36
	4	12
	5	10

A.13 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencilerle nutuk verir şekilde konuşmaz.”sorusuna (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 133, (2) Katılıyorum cevabını 85, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 36, (4) Katılmıyorum cevabını 12, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 10 kişivermiştir. Yine olumlu ifadelerin sayısal çoğluğuna bakarak danışmanın öğrencilerle iletişimde baskın, zorlayıcı ve otoriter bir tavırda olmadığını anlayabiliyoruz. Ergenin uyumsuzluklarının giderilmesinde de baskı ya da zorlama değil, gönüllülük ve samimi bir iletişim, güven ortamı etkindir. Danışman da bunun bilincinde bir izlenim vermektedir.

Tablo 35: A 14 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.14	1	152
	2	79
	3	33
	4	8
	5	3

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.14 “Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni öğrencilerle konuşurken göz teması kurar.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 152, (2) Katılıyorum cevabını 79, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 33, (4) Katılmıyorum cevabını 8, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 3 denek vermiştir. Bu sorunun verileri danışmanın öğrencileri gerçekten ve samimiyetle dinlediğini ve onların söylediklerini takip ettiğini göstermektedir. Karşılıklı konuşma esnasında farklı şeylerle ilgilenmek ya da göz temasından kaçınmak güven zedeleyici olabilir ve iletişimsizliğe sürükler. Danışmanın bu konudaki özeni öğrenciler tarafından belirtilmiştir.

Tablo 36: A 15 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
A.15	1	149
	2	69
	3	38
	4	13
	5	7

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin A.15 Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni ile konuşmak rahatlatıcıdır. ” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 149, (2) Katılıyorum cevabını 69, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 38, (4) Katılmıyorum cevabını 13, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 7 denek vermiştir.

Yine öğrencilerin büyük bir çoğunluğu danışman ile problemlerini paylaştıklarında rahatlama hissettiklerini kabul etmiştir. Bu da psikolojik danışman ile öğrencilerin arasında sıcak, güvene dayalı ve profesyonel yönden verimli bir ilişki olduğuna işaret eder. Ergen konuşarak kaygılarından ve gerilimlerinden sıyrılmakta rahatlamaktadır.

Genel olarak A bölümündeki Psikolojik Danışman ile ilgili sorularda öğrencilerin büyük oranda olumlu bir tutuma sahip oldukları dikkat çekmektedir. Öğrenciler okullarındaki danışmanın kendilerine ve fikirlerine değer verdiğini, onları da okulda karar vermeye yetkili fertler olarak gördüğünü ifade etmişlerdir. Yine öğrencilerin ifadelerinden danışman ile ilişkilerinin güven verici, gizlilik ilkesine sadık, rahatlatıcı ve paylaşımcı

olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Danışmanın ğrencilerin problemlerini ve muhtemel uyumsuzluklarını önlemede baskı ya da kendini üstün görerek sözünü geçirme gibi yöntemler uygulamadığını; bireysel farklılıklara saygı çerçevesinde onları tanıma ve anlamaya yönelik çalışmalar geekleştirdiğini de anketin A bölümündeki verileri dikkate alarak söyleyebiliriz.

Yani ankete katılan ilköğretim 6.sınıf ğrencilerinin okullarındaki psikolojik danışman, tutum ve tavırları ile ilgili kayda değer oranda bir olumsuzluğa rastlanamamıştır. Bu da konusunda uzman, profesyonel ve düzenli rehberlik çalışmaları uygulayan bir danışmanın okul ortamında ergenlerin sağlıklı bir kişilik geliştirebilmeleri ve toplumsal hayata uyum sağlayabilmelerinde olumlu etkisi olduğu hipotezimizi desteklemektedir.

Tablo 37: B 1 Sorusu 5’li Likert lği Değerlendirmesi

	5’ li Likert lği	N
B.1	1	134
	2	89
	3	44
	4	4
	5	6

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin B.1 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, kendimi geekleştirmeme yardımcı olur.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 134, (2) Katılıyorum cevabını 89, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 44, (4) Katılmıyorum cevabını 4, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 6 denek vermiştir. Bilindiği gibi kendini geekleştirme rehberlik ve psikolojik danışmanın temel amacıdır. Anket uygulanması esnasında öğrencilere bu ifade açıklanmıştır. Ergenlerin büyük lde okuldaki rehberlik hizmetlerinin kendilerini ve özeliklerini tanıyarak, geliştirmelerine bu sayede de potansiyellerini en st düzeyde kullanmalarına yardımcı olduğu görüşünü benimsemektedirler.

Tablo 38: B 2 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
B.2	1	135
	2	97
	3	37
	4	3
	5	4

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin B.2 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, kendime olan güven duygumu arttırmama yardımcı olur.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 135, (2) Katılıyorum cevabını 97, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 37, (4) Katılmıyorum cevabını 3, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 4 denek vermiştir. Kendine güven bireyin çevresine uyum sağlama sürecinin en önemli koşullarından biridir. Birey değerli olduğunu düşünür, zorluklarla baş edebile konusunda kendisine güvenirse kaygı ve uyumsuzluklarının üstesinden daha kolay gelecektir. Bu sorunun olumlu ifade ile yanıtlanma oranına bakarak öğrencilerin okullarındaki rehberlik hizmetlerinin onlarda güven duygusunu geliştirdiğini düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 39: B 3 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
B.3	1	119
	2	109
	3	41
	4	2
	5	5

Yukarıdaki grafikte örnekleminizde bulunan deneklerimizin B.3 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, kuvvetli ve zayıf yönlerimi tanımama yardımcı olur.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 119, (2) Katılıyorum cevabını 109, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 41, (4) Katılmıyorum cevabını 2, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir.

Öğrencilerin çok büyük bir oranda okullarında uygulanan rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin kendi zayıf ve güçlü yönlerini ortaya çıkarmada faydalı olduğunu düşünmektedirler. Uyumsuzlukların önlenmesinde ilk aşama, problemleri davranışın sebeplerini tanımak daha sonra değiştirmek olduğu için bu anlamda başarılı bir hizmetin varlığından söz etmek mümkündür.

Tablo 40: B 4 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.4	1	111
	2	110
	3	46
	4	5
	5	3

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin B.4 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, zorluklarla mücadele konusunda yardımcı olur.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 111, (2) Katılıyorum cevabını 110, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 46, (4) Katılmıyorum cevabını 5, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 3 denek vermiştir. İlköğretim ergenlerinin aileden sonra en fazla zaman geçirdikleri ve etkileşimde buldukları sosyal çevre okuldur. Öğrencilerin cevaplarına göre, bu dönemde karşılaştıkları problemler ve çözüm yolları üretmede rehberlik ve danışma hizmetlerinin destekleyici etkisi bulunmaktadır.

Tablo 41: B 5 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.5	1	117
	2	101
	3	51
	4	2
	5	5

B.5 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, gerçekçi kararlar almam konusunda yol gösterici olur.” Sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 117, (2) Katılıyorum cevabını 101, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 51, (4) Katılmıyorum cevabını 2, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. İlköğretim döneminde ergenlerde görülen uyumsuzlukların önlenmesinde başlıca nokta bireye gerçekçilik duygusu kazandırmaktır. Birey gereksiz kaygı ve çatışmalarından kurtulup, kendi hayatı ve sosyal çevresindeki koşulları gerçekçi gözle değerlendirmeyi başarabilmesi gereklidir. Anketi cevaplayan ergenlerin büyük çoğunluğu rehberlik etkinliklerinin problemlerin çözümünde gerçekçi yönlendirmede bulunduğu konusunda hemfikirdir.

Tablo 42: B 6 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.6	1	118
	2	101
	3	46
	4	8
	5	4

B.6 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, hayata olumlu bakmama yardımcı olur.” (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 118, (2) Katılıyorum cevabını 101, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 46, (4) Katılmıyorum cevabını 8, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 4 denek vermiştir. İlköğretim ergenleri; yaşadıkları ani bedensel ve duygusal değişimler sonucunda sinirli, endişeli ve kaygılı tutumlar içine girebilirler. Bu da onları uyumsuz davranışlara yönlendirebilir. Rehberliğin bireyin hayatı her yönüyle gerçekçi ve umutsuzluğa kapılmadan algılaması konusunda yardımcı olduğu sonucuna yanıtların oranını inceleyerek ulaşabiliriz.

Tablo 43: B 7 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.7	1	120
	2	102
	3	31
	4	16
	5	7

B.7 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, ailem ile iletişimimi güçlendirir.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 120, (2) Katılıyorum cevabını 102, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 31, (4) Katılmıyorum cevabını 16, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 7 denek vermiştir. Aile ergenin ilk temel alışkanlıklarını edindiği; hayata bakışının şekillendiği en önemli kurumdur. Sağlıklı bir kişilik gelişimine sahip ergenin aile içinde de büyük ölçüde samimiyet ve güvene dayalı bir iletişim vardır. Öğrencilerin rehberlik hizmetlerinin aileleri ile olan problemler ve çatışmalarda; iletişimi güçlendirici ve destek olucu yönde olduğunu düşündükleri belirgindir.

Tablo 44: B 8 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.8	1	126
	2	97
	3	40
	4	7
	5	6

B.8 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, çevreyi sağlıklı bir şekilde değerlendirmeme yardımcı olur.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 126, (2) Katılıyorum cevabını 97, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 40, (4) Katılmıyorum cevabını 7, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 6 denek vermiştir. Yine ankete katılan öğrencilerin olumsuz ifadelerinin sayısal azlığına bakarak; okullarındaki rehberlik hizmetini, yaşadıkları toplumsal çevreyi sağlıklı değerlendirmelerine dolayısıyla da uyum sağlama sürecine yardımcı olduğu konusunda ortak bir düşünce hakimdir.

Tablo 45: B 9 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.9	1	135
	2	89
	3	38
	4	10
	5	3

B.9 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, insanları olduğu gibi kabul etmemde yardımcı olur.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 135, (2) Katılıyorum cevabını 89, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 38, (4) Katılmıyorum cevabını 10, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 3 denek vermiştir. Ergenin sosyal çevresindeki ve ailesindeki kişileri geçekçi bir gözle algılayıp kabullenmesi sağlıklı bir iletişim kurabilmesi ve uyum sağlayabilmesi açısından çok önemlidir. Aksi takdirde ergen hayal kırıklığı ve umutsuzluk duygularına kapılacaktır. Bu da günlük hayatına uyumsuzluklar olarak yansıyacaktır. Öğrenciler böyle bir içsel gerilim yaşamalarını engellemede, rehberlik servisi hizmetlerinin büyük oranda yardımcı olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar.

Tablo 46: B 10 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.10	1	140
	2	77
	3	41
	4	12
	5	5

B.10 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, arkadaşlık ilişkilerimin daha iyi olmasında yardımcı olur.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 140, (2) Katılıyorum cevabını 77, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 41, (4) Katılmıyorum cevabını 12, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. Tabloya bakarak öğrencilerin, çevrelerindeki diğer ergenlerle uyumlu ve sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri konusunda okullarındaki rehberlik hizmetlerini faydalı bulduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 47: B 11 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.11	1	134
	2	91
	3	35
	4	13
	5	3

B.11 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti sorunlarımı kendi başıma çözmemde yardımcı olur.”sorusuna (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 134, (2) Katılıyorum cevabını 91, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 35, (4) Katılmıyorum cevabını 13, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 3 denek vermiştir. Rehberliğin başlıca amacı bireyin kendisini ve problemlerini tanımasını sağlamak ve bunlara gerçekçi çözümler üretebilme gücü bulmasına yardımcı olmaktır. Bu sorudan da öğrencilerin rehberlik hizmetlerini onların problemlerini çözen ya da zorlayan bir aracı değil; problemlerini kendi seçimleri doğrultusunda çözmelerine yardımcı buldukları dikkat çekmektedir.

Tablo 48: B 12 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N	
B.12	1	143	
	2	84	
	3	34	
	4	10	
	5	5	

B.12 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti okul dışındaki zamanlarımı verimli değerlendirmemi sağlar.”sorusuna (1)Tamamen Katılıyorum cevabını 143, (2) Katılıyorum cevabını 84, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 34, (4) Katılmıyorum cevabını 10, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma kişinin gelişiminin sürekli ve her yerde devam ettiği görüşünü benimsemektedir. Öğrencilere okul dışında da uygulayabilecekleri etkinliklerin hazırlanmasının, onları bir ölçüde zararlı aktivitelerden uzak tutacağı düşünülmektedir.

Tablo 49: B 13 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.13	1	149
	2	82
	3	34
	4	7
	5	2

B.13 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti okula ve derslere motive olmamı sağlar.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 149, (2) Katılıyorum cevabını 82, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 34, (4) Katılmıyorum cevabını 7, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 2 denek vermiştir. Okul ergenlerin aileden sonra en yoğun bulunduğu ve önem verdikleri ortamdır. Hatta çoğu aman arkadaş çevresi ve ilişkileri aileden fazla önem kazanmaktadır. Okul ortamında çevresi ile dengeli ve uyumlu ilişkiler kurabilen bireyin motivasyonu da artacak bu da akademik başarısına yansıtacaktır. Bu anlamda öğrencilerin rehberlik ve danışma hizmetlerini faydalı bulduklarını söylemek cevapları değerlendirerek mümkündür.

Tablo 50: B 14 Sorusu 5’li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5’ li Likert Ölçeği	N
B.14	1	138
	2	87
	3	39
	4	8
	5	5

B.14 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti ergenlik dönemindeki duygusal değişimleri anlamama yardımcı olur.” sorusuna (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 138, (2) Katılıyorum cevabını 87, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 39, (4) Katılmıyorum cevabını 8, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. İlköğretim 6.sınıf öğrencileri aynı zamanda ergenlik dönemini yaşamaktadırlar. Bu dönemde daha duygusal, sinirli, kaygılı, meraklı ya da tam tersi daha çekingen, utangaç, kıskanç vb. davranışlar sergileyebilirler. Rehberlik ve danışma etkinlikleri bu değişimlerin sürecin gereği ve normal olduğu; en sağlıklı şekilde atlatılması gerektiği konusunda öğrencileri bilgilendirmede ve destek olmada yardımcı bulunmuştur.

Tablo 51: B 15 Sorusu 5'li Likert Ölçeği Değerlendirmesi

	5' li Likert Ölçeği	N
B.15	1	135
	2	90
	3	44
	4	3
	5	5

Yukarıdaki grafikte örneklemimizde bulunan deneklerimizin B.15 “Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti ergenlik dönemindeki fiziksel değişimleri anlamama yardımcı olur.” sorusuna verdiği cevapların görülme sıklıkları görülmektedir. (1) Tamamen Katılıyorum cevabını 135, (2) Katılıyorum cevabını 90, (3) Kısmen Katılıyorum cevabını 44, (4) Katılmıyorum cevabını 3, (5) Kesinlikle Katılmıyorum cevabını 5 denek vermiştir. Ruhsal değişimlerin yanı sıra ergenlik dönemini yaşayan ilköğretim öğrencisi; bedensel olarak ta pek çok yenilikle tanışmaktadır. Bedensel gelişim ve değişim süreci ve bunun ergende yarattığı kaygılar, görünüm ve fiziksel olarak beğenilme endişesi çeşitli uyumsuzlukları sebep olabilmektedir. Öğrencilerin büyük bir oranı bu konuda rehberlik ve danışma servisinin onları bilgilendirdiğini düşüncesini paylaşmaktadırlar.

B bölümünde yer alan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine yönelik yönlendirilen sorular içerisinde öğrenciler tarafından olumsuz düşüncüyü destekleyici bir sonuç görülmemektedir. Verilen cevaplar öğrencilerin kendi okullarındaki rehberlik ve danışma etkinliklerini faydalı ve destekleyici bulduklarını göstermektedir. Rehberlik hizmetlerinin ergenlerin değişim ve gelişim dönemlerinde onları bilgilendirici, destekleyici, güven verici ve değerli hissetmelerine yönelik çalışmalar içinde bulunduğu; bu sayede de bireylerde gerçekçilik, kendine güven, başarıya duygusu, sağlıklı iletişim becerisi gibi olumlu niteliklerin gelişmesinde yardımcı olduğu inancı hakimdir. Bu veriler de öğrencilerin sosyal ve toplumsal çevrelerini en gerçekçi haliyle algılayarak; problemlerle başa çıkma ve yum sağlayabilme konusunda rehberlik ve danışma hizmetlerinin olumlu etkisi olduğu hipotezimizi destekleyicidir.

Tablo 52: A grubu Soruları için Açıklayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
A.1	299	1	5	2,00	,92
A.2	298	1	5	1,53	,69
A.3	298	1	4	1,61	,68
A.4	297	1	5	1,72	,73
A.5	299	1	5	1,92	,91
A.6	298	1	5	2,12	,94
A.7	299	1	5	1,94	,99
A.8	297	1	5	1,70	,83
A.9	297	1	5	1,70	,84
A.10	298	1	5	1,68	,83
A.11	299	1	5	1,71	,91
A.12	298	1	5	1,53	,73
A.13	298	1	5	1,83	1,04
A.14	297	1	5	1,66	,83
A.15	298	1	5	1,73	1,01

Yukarıdaki tabloda betimsel istatistikler görülmektedir. A grubu olarak tanımladığımız sorular anketimizin “Bu okulda psikolojik danışma ve rehberlik öğretmeni, ...” tamamlanmamış kategorinin içine yerleşmek için deneklere yöneltilen ifadelerdir. Sorular ankette belirtilen sırada numaralandırılmıştır. İfadelerimiz için tercih edilen cevapların hepsinin ortalaması Katılıyorum (2) seçeneğini işaret etmektedir. Yani deneklerimiz ifadelerimize ağırlıklı olarak katıldıklarını belirtmektedirler. Maksimum kısmına baktığımız da A.3 sorusuna en olumsuz cevap Katılmıyorum iken diğer tüm sorulara Kesinlikle katılmıyorum cevabı verilmiştir.

Tablo 53: B grubu Soruları için Açıklayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
B.1	299	1	5	1,77	,91
B.2	298	1	5	1,71	,84
B.3	297	1	5	1,78	,84
B.4	297	1	5	1,82	,84
B.5	297	1	5	1,82	,87
B.6	299	1	5	1,85	,90
B.7	297	1	5	1,86	,98
B.8	298	1	5	1,81	,97
B.9	297	1	5	1,75	,89
B.10	296	1	5	1,76	,94
B.11	298	1	5	1,74	,91
B.12	298	1	5	1,73	,94
B.13	296	1	5	1,65	,84
B.14	299	1	5	1,75	,91
B.15	299	1	5	1,74	,88
Valid N (listwise)	298				

Yukarıdaki tabloda betimsel istatistikler görülmektedir. B grubu olarak tanımladığımız sorular anketimizin “Bu okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti, ...” tamamlanmamış kategorinin içine yerleşmek için deneklere yöneltilen ifadelerdir. Sorular ankette belirtilen sırada numaralandırılmıştır. İfadelerimiz için tercih edilen cevapların hepsinin ortalaması Katılıyorum (2) seçeneğini işaret etmektedir. Yani deneklerimiz ifadelerimize ağırlıklı olarak katıldıklarını belirtmektedirler. İfadelerin tümüne en az bir denek 1(Tamamen Katılıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılmıyorum) seçeneğini işaretlemiştir.

Yukarıda eklenen 2 tablo da A ve B grubu sorularının öğrenciler tarafından cevaplanmaları sonucunda elde edilen verilerin yoğunlaştığı noktayı göstermektedir. A grubundaki psikolojik danışmanın tutum ve tavırları ve bunların öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik sorularda genel yığılma Katılıyorum ifadesinde olmuştur. Bu da öğrencilerin kendi okullarındaki psikolojik danışmana ve çalışmalarına karşı olumlu bir tutumda olduklarını ifade etmektedir. B grubunda ise öğrencilerin okullarındaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirmeleri sonucunda yine yoğunluk Katılıyorum ifadesinde olmuştur. Öğrenciler bu hizmetlerin onların kişilik gelişiminde ve birey olarak yaşadıkları çevreye uyum sağlayıcı davranışlar geliştirebilmelerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu düşünmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu çalışma ile ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan çocukların yaşadığı uyum problemlerinin araştırılması ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin uyum sağlamaya yönelik iyileştirici etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla İstanbul ili, Güngören ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarında öğrenim gören 6. sınıf öğrencilerine anket uygulanarak veri toplanmıştır. Anketlerden elde edilen verilerin analizi yardımıyla şu sonuçlara ulaşılabılır:

Okullarda uygulanan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri ile öğrencilerde uyum sağlamaya yönelik olumlu duygu ve davranış geliştirilmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yani Psikolojik Danışma Hizmetlerinin uyum problemleri üzerinde iyileştirici etkisi vardır. Okullarındaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sayesinde öğrencilerde kendine güven duygusu güçlenmekte, hayatı ve problemleri daha gerçekçi gözlerle algılayıp, gerçekçi çözümler üretmelerine yardımcı olmaktadır.

Anketin uygulandığı okullardaki öğrencilerin görüşleri doğrultusunda, okullarındaki psikolojik danışmanın tutum ve davranışları konusunda da bilgilere ulaşılmıştır. Okul psikolojik danışmanının öğrencilerin farklı yetenek ve ilgi alanlarını bildiği ve bunlara saygı duyduğu, öğrencilerin fikirlerine değer verdiği; baskıcı, küçümser ya da zorlayıcı bir tutum takınmadığı düşüncesi belirgindir. Danışman, öğrencileri kararlar sürecine dâhil etmekte, bu sayede onlara okul içerisinde söz sahibi olduklarını ve kendilerine değer verildiğini hissettirebilmektedir.

Öğrencilerin okullarındaki psikolojik danışman ile iletişimlerinden memnun oldukları düşüncesi de dikkat çekmektedir. Ergenler, danışmanın onları dikkatle dinleyip, problemlerini anlamaya çalıştığı ve ciddiye aldığını düşünmektedirler. Danışmanın okul içi ve dışında gerçekleştirdiği farklı etkinlikler, öğrencilerin kendilerini okulun değişilmez ve önemli bir parçası olarak görmelerini sağlamaktadır.

Psikolojik Danışma ve Rehberlikte temel ilkelere biri olan danışan-danışman arasındaki gizlilik ilkesine bağlı kalındığı, bu sayede ergenlerin danışman ile problemlerini paylaşmayı rahatlatıcı ve aile, arkadaşlık ilişkilerini de güçlendirici buldukları tespit edilmiştir. Öğrenciler rehberlik ve danışma etkinliklerinin sadece okul değil okul dışındaki zamanlarını da verimli geçirmelerini sağladığını, ayrıca okula ve derslere motivasyonu da arttırdığını ifade etmişlerdir.

Ergenler rehberlik hizmetleri yardımı ile zayıf ve güçlü yönlerini tanıyabilmekte, geçirdikleri fiziksel ve duygusal değişimleri anlayıp kabullenebilmektedirler. Bu sayede çevrelerini ve bireyleri tüm yönleri ile algılayıp, yaşadıkları kaygı ve çatışmalarla baş edebilmektedirler. Yani rehberlik ve danışma hizmetlerinin kendini gerçekleştirme ve hayata karşı olumlu bir tutum geliştirerek uyum sağlama sürecinde ergenlere yardımcı olduğu görüşü öğrencilerin cevapları ile de desteklenmiştir.

Araştırma sonucunda uygulamacılar ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler yapılabilir:

Uygulamacılara yönelik öneriler:

Bu tez çalışması sonucunda öğrencilerin uyumsuzluklarını giderme ve uyum sağlamaya yönelik olumlu duygu ve davranış geliştirmede psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini faydalı bulduklarına dair bir algıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Okullarda düzenli olarak uygulanan rehberlik ve danışma hizmetlerinin öğrencilerin uyumuna etkisi bu çalışmayla ortaya konmuştur. Bu araştırmanın eğitim öğretime yarar sağlayabilmesi için rehberlik ve danışma hizmetlerinin programlı, düzenli ve doğru bir şekilde uygulanması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu kapsamda;

- Eğitim kurumlarımızda yeterli sayıda ve nitelikte Psikolojik Danışman ve Rehberlik uzmanı görevlendirilmesinin,
- Okullardaki rehberlik ders saatlerinin ve etkinliklerinin artırılmasının,
- Okullardaki rehberlik ve danışma hizmetleri biriminin fiziki açıdan yeterli imkânlarla kavuşturulmasının,

- Ergenlerin uyum problemlerini en kısa sürede teşhis etmeye yönelik rehberlik çalışmalarının uygulanmasının,
- Rehberlik çalışmalarının uygulanmasında uzman danışman- öğretmen- aile işbirliği sağlanmasının,
- Ciddi uyumsuzluklar yaşayan öğrencilerin gerekli hallerde tedavi amaçlı yönlendirilmesinin,
- Uyumsuzlukların giderilmesinde bireysel farklıklar dikkate alınarak teknik belirlenmesinin,
- Psikolojik danışmanların Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile sürekli iletişim dahilinde olmasının,
- Uyumsuz çocuklar için amaçlanan davranışı kazandırmaya yönelik farklı etkinlikler ve programlar düzenlenmesinin,
- Uyumsuz davranışların giderilmesi sürecinde öncelikle bireyi tanımaya yönelik etkinliklerin düzenlenmesinin,
- Öğrencinin yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik uygun amaçların objektif olarak sağlanmasının,
- Uyumsuz çocukların akademik gelişimlerinde genel öğretim metotlarına ek olarak, motivasyona dayalı, yaşama genelleyebileceği etkinliklere yer verilmesinin,
- Ergenlerin sosyal, zihinsel, bedensel ve duygusal gelişimine etkide bulunacak çeşitli yaşantıların sağlanmasının,
- Ergenin kişilik yapısına ve uyumsuzluğuna bağlı olarak bireysel ya da grup rehberliği uygulanmasının,
- Rehberlik ders saatleri dışında okullarda konferans ve seminerlerin düzenlenmesinin,
- Okullardaki uzman danışmanlara yönelik hizmet içi eğitimlerin yoğunlaştırılmasının,
- Eğitim kurumlarındaki yöneticilerin ve idari kadronun iletişim becerilerinin geliştirilmesinin
- Uyum problemlerinin iyileştirilmesinde alternatif yöntemleri belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacılara yönelik neriler:

Bu çalışmada sadece resmi ilköğretim okullarının 6. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin algılarına başvurulmuştur. Diğeri sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğrencilerin görüşlerine de başvurulabilir ve kapsamı genişletilerek tüm illerden örnekleme ile her seviyede öğrenciler dahil edilebilir. Ayrıca özel ilköğretim kurumları da araştırmaya dahil edilerek; ya da ayrı bir çalışma uygulanarak resmi ve özel ilköğretim kurumlarında öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini algılamaları arasındaki farklılıklar belirlenebilir.

Konu ile ilgili yapılacak çalışmanın kapsamı genişletilerek öğrenci düşüncelerinin yanında veli ve öğretmen görüşlerine de başvurulabilir. Böylece hem eğitim uzmanlarının hem ailelerin rehberlik hizmetlerini ve etkilerini nasıl algıladıkları ile ilgili sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. - Tanrıdağ, R., Psikolojik Danışma ve Rehberlik İsimleri Sözlüğü, Ankara, 2005.
- Adams, J., Ergenliği Anlamak, (Çev. A. Dönmez), Ankara, 1995.
- Adler, A., İnsan Tabiatını Tanıma (Çev. A. Yörükkan), İstanbul, 2003.
- Altunışık, R., Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Spss Uygulamalı, İstanbul, 2007.
- Ataöv, T., Bilimsel Araştırma El Kitabı, Ankara, 1989.
- Aydoğmuş, Kayıhan., Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları, İstanbul, 1990.
- Bakırcıoğlu, R., Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları, Ankara, 2001.
- Başaran, İ., Eğitim Psikolojisi, Ankara, 1978.
- Bowen, J. - Clark, E., School Based Interventions for Students with Behaviour Problems, New York, 2004.
- Baymur, F., Genel Psikoloji, İstanbul, 1994.
- Boynton, M., Eğitimciler için Disiplin Sorunlarını Önleme Rehberi, İstanbul, 2007.
- Büyüköztürk, Ş., Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara, 2004.
- Can, G., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006.
- Cicioğlu, H., Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim Tarihi Gelişimi, Ankara, 1985.
- Cüceloğlu, D., İletişim Donanımları, İstanbul, 2002.
- Cüceloğlu, D., Yeniden İnsan İnsana, İstanbul, 1998.
- Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı, İstanbul, 1997.
- Dökmen, Ü., Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, 1994.
- Dökmen, Ü., Yarına Kim Kalacak? Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak, Gelişmek, Uzlaşmak, İstanbul, 2004.
- Dökmen, Ü., Yaşama Yerleşmek, İstanbul, 2008.
- Dökmen, Ü., Küçük Şeyler, İstanbul, 2007.
- Drake, R., Anormal Davranışlar Psikolojisi, (Çev. Dr. Nezahat Arkun), İstanbul, 1970.
- Erdoğan, İ., Sınıf Yönetimi, İstanbul, 2003.

- Erdoğan, İ., Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi İstanbul, 2005.
- Freud S., Psikanaliz Üzerine, İstanbul, 2000.
- Geçtan, E., Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar, İstanbul, 1994.
- Geçtan, E., İnsan Olmak, İstanbul, 1990.
- Glanz, E.C., Guidance: Foundations, Principles and Techniques, Boston, 1974.
- Gürol, E., Sigmund Freud, İstanbul, 1978.
- Gürün, O., Psikoloji Sözlüğü, İstanbul
- Kantarcıoğlu, S., Rehberlik, Ankara, 1974.
- Kaya, A., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006.
- Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 1992.
- Korkut, F., Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 2004.
- Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2005.
- Kuzgun, Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 2002.
- Matthewson, R. H., Guidance: Policy and Practice, New York, 1962.
- MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, Resmi Gazete, 2001.
- MEB Tebliğler Dergisi, sayı: 2481, Ankara, Ekim 1997.
- Nar, E., Kimse Beni Anlamıyor, İstanbul, 2007.
- Oğuzkan, F., Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1974.
- Okçabol, R., Türkiye Eğitim Sistemi, Ankara, 2003.
- Onur, B., Çocuk ve Ergen Gelişimi, İstanbul, 2004.
- Öcal, M., Eğitimde Rehberlik, İstanbul, 2004.
- Özgüven, İ., Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2000.
- Özkan, Z., Kazandıran Beden Dili, İstanbul, 2007.
- Özoğlu, S., Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma, İzmir, 1982.

- Öztürk, O., Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Ankara, 1997.
- Saruhan, Ş. - Özdemirci, A., Bilim Felsefe ve Metodoloji, İstanbul, 2005.
- Saygılı, S., Çocuklarda Davranış Bozuklukları, İstanbul, 2006.
- Selçuk, Z., Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2003.
- Selçuk, Z. - Güner, N., Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları, Ankara, 2004.
- Seyidoğlu, H., Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, İstanbul, 2003.
- Tan, H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 1992.
- Tan, H. - Baloğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2006.
- Taymaz, H., Eğitim Yönetimi, Ankara, 1987.
- Turabian, K., A Manual for Writers of Term Papers and Thesis, Chicago, 1996.
- Ültanır, E., İlköğretim Birinci Kademedeki Rehberlik ve Danışma, Ankara, 2000.
- Vural, B., Her Öğretmen Rehberdir, İstanbul, 2004.
- Vural, B., Öğrencinin Başarısı İçin Okul Aile Birlikteliği, İstanbul, 2004.
- Wolff, S., Problem Çocuklar ve Tedavi, (Çev. A. Oral), İstanbul, 1997.
- Yalom, I., Her Gün Biraz Daha Yakın, İstanbul, 1999.
- Yalom, I., Varoluşçu Psikoterapi, İstanbul, 1999.
- Yavuzer, H., Okul Çağı Çocuğu, İstanbul, 2000.
- Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi, İstanbul, 2002.
- Yavuzer, H., Çocuk ve Suç, İstanbul, 1998.
- Yavuzer, H., Gençleri Anlamak, İstanbul, 2005.
- Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Ankara, 2005.

İnternet Kaynakları :

http://www.egitirim.gen.tr/MSaribas_uyumsuzcocuk.htm (27.07.2009)

<http://www.ergenpsikolojisi.com/> (08.02.2009)

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (20.07.2009)

<http://okulweb.meb.gov.tr/25/13/147543/davranis.htm> (15.06.2009)

<http://www.psikolojikdanisma.net/testveenvanterler.htm> (10. 05.2009)

http://www.psikolojikdanisma.net/sexuel_gelisimasamalari.htm (14.07.2009)

<http://www.psikolojiyegitimi.com/erik-erikson-psiko-sosyal-gelisim-kurami/> (06.04.2009)

http://www.psikolojist.net/index.php?ind=downloads&op=entry_view&iden (12. 04. 2009)

<http://www.psikometri.com/test/mizackisilik/iksrtanitim.htm> (17. 05. 2009)

http://www.psikoweb.com/minnesota_mmpi2.html (15.06.2009)

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi70/index-can.htm>

EKLER

Ek- 1. Kişisel Bilgi Formu

Ek- 2. Anket Formu

Ek- 3. Valilik Anket İzni

EK: 1

ANKET

Değerli Öğrenciler,

Bu anketten elde edilecek bilgiler ‘ PDR Hizmetlerinin İlköğretim Okullarında Uyum Sağlamaya Etkisi ‘ ile ilgili bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması, büyük ölçüde sizin ankette yer alan soruların tamamını içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. Ayıracağınız zaman ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim. Saygılarımla,

Tümay SİDAL
Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz Kız Erkek
2. Yaşınız 11 12 13
3. Okulunuz Gaziler İ.Ö.O. İncirlibahçe İ.Ö.O.
 Güngören İ.Ö.O. Cumhuriyet İ.Ö.O.
 A. İpekçi İ.Ö.O. 75. Yıl İ.Ö.O.
4. Anne ve Babanız Hayatta Vefat Biri hayatta
5. Anne ve Babanız Birlikte Ayrı
6. Ailenizin ev durumu Kendi evimiz Kiracı
7. Anne ya da babanızın sürekli işi var mı? Evet Hayır
8. Annenizin eğitim durumu Okur- yazar değil İlköğretim
 Lise Üniversite Yüksek Lisans
9. Babanızın eğitim durumu Okur- yazar değil İlköğretim
 Lise Üniversite Yüksek lisans
10. Kardeşiniz Var mı? Evet Hayır
11. Anne- babanızın size karşı tutumu İlgili İlgisiz
12. Boş zamanlarınızı kimle geçirirsiniz? Yalnız Aile Arkadaş

EK: 2

BÖLÜM 2

Bu bölümde sizin aşağıdaki görüşlere ne derece katıldığınız tespit edilmek istenmektedir. Her ifadenin okulunuzdaki uygulamalarda ne derece gerçekleştirildiğini düşününüz. Sonra da bu ifadelere katılma durumunuzu gösteren kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.

ANKET MADDELERİ	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
A. Bu okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmeni, ...					
1. İlgili alanlarımızı bilir.	()	()	()	()	()
2. Öğrencilerin ilgi alanlarına saygı duyar.	()	()	()	()	()
3. Fikirlerimize önem verir.	()	()	()	()	()
4. Öğrencilere değerli olduklarını hissettirir.	()	()	()	()	()
5. Öğrencileri okulun vazgeçilmez unsuru olarak görür.	()	()	()	()	()
6. Güçlü yönlerimizi bilir.	()	()	()	()	()
7. Sorunlarımızı bizden daha iyi bildiğini düşünmez.	()	()	()	()	()
8. Kendisini öğrencilerden ayrıcalıklı, üstün görmez.	()	()	()	()	()
9. Kararlara bizim de katılmamıza imkan sağlar.	()	()	()	()	()
10. Gizlilik ilkesine saygı duyar.	()	()	()	()	()
11. Öğrencilerin dışlanmış hissetmemeleri için çalışmalar yapar.	()	()	()	()	()
12. Öğrencilerin söylediklerini dikkatle dinler.	()	()	()	()	()
13. Öğrencilerle nutuk verir şekilde konuşmaz.	()	()	()	()	()
14. Öğrencilerle konuşurken göz teması kurar.	()	()	()	()	()
15. İle konuşmak rahatlatıcıdır.	()	()	()	()	()
B. Bu okuldaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti, ...					
1. Kendimi gerçekleştirilmeme yardımcı olur.	()	()	()	()	()
2. Kendime olan güven duygumu arttırmama yardımcı olur.	()	()	()	()	()
3. Kuvvetli ve zayıf yönlerimi tanımama yardımcı olur.	()	()	()	()	()
4. Zorluklarla mücadele konusunda yardımcı olur.	()	()	()	()	()
5. Gerçekçi kararlar almam konusunda yol gösterici olur.	()	()	()	()	()
6. Hayata olumlu bakmama yardımcı olur.	()	()	()	()	()
7. Ailem ile iletişimimi güçlendirir.	()	()	()	()	()
8. Çevreyi sağlıklı bir şekilde değerlendirmeme yardımcı olur.	()	()	()	()	()
9. İnsanları olduğu gibi kabul etmemde yardımcı olur.	()	()	()	()	()
10. Arkadaşlık ilişkilerimin daha iyi olmasında yardımcı olur.	()	()	()	()	()
11. Sorunlarımı kendi başıma çözmemde yardımcı olur.	()	()	()	()	()
12. Okul dışındaki zamanlarımı verimli değerlendirmemi sağlar.	()	()	()	()	()
13. Okula ve derslere motive olmamı sağlar.	()	()	()	()	()
14. Ergenlik dönemindeki duygusal değişimleri anlamama yardımcı olur.	()	()	()	()	()
15. Ergenlik dönemindeki fiziksel değişimleri anlamama yardımcı olur.	()	()	()	()	()

EK: 3

Valizik
izni
gelecek

ÖZGEÇMİŞ

4 Şubat 1982 tarihinde, Almanya Braunschweig da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi İstanbul Bahçelievlerde tamamladıktan sonra, 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda eğitimime başlayarak 2004 yılında mezun oldum. 2005 yılında Tekirdağ ili Çerkezköy ilçesinde İngilizce Öğretmeni olarak göreve başladım. 2006 yılında Beykent Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamam sebebiyle, İstanbul ili Güngören ilçesine atandım. 2006 yılından beri buradaki İngilizce Öğretmenliği görevimi sürdürmekteyim.

Yabancı dilim İngilizce ve İspanyolcadır.

Aday: Tümay SİDAL